

MÄÄRÄYS 33/011/2003

OPETUSHALLITUS

**LUKION
OPETUSSUUNNITELMAN
PERUSTEET
2003**

lu

**LUKION
OPETUSSUUNNITELMAN
PERUSTEET
2003**

**Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen
opetussuunnitelman perusteet**

© Opetushallitus

ISBN 952-13-1832-5 (nid)
ISBN 952-13-1833-3 (pdf)

ULKOASU
Studio Viiva Oy

PAINOPAIKKA
Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala 2003

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Dnro	33/011/2003
MÄÄRÄYS	Velvoittavana noudatettava
PÄIVÄMÄÄRÄ	27.8.2003
Voimassaoloaika	1.8.2005 lukien toistaiseksi
Säännökset joihin toimivalta määräyksen antamiseen perustuu	Lukiolaki (629/1998) 10 § 2 mom (muutettu lailla 478/2003)
Kumooa Määräyksen	M 2/011/1994 siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja lisäyksineen

Lukiokoulutuksen järjestäjille ja
lukioille

NUORILLE TARKOITETUN LUKIOKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2003

Opetushallituksen johtokunta on hyväksynyt 15.8.2003 seuraavat nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2003 noudatettaviksi 1.8.2005 lukien. Näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukainen opetussuunnitelma otetaan käyttöön asteittain 1.8.2005 lukien yhdessä uuden tuntijaon (valtioneuvoston asetus 955/2002) kanssa.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetusta varten lukion opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä opetussuunnitelman perusteissa on määrätty. Opetussuunnitelman tulee täsmentää ja täydentää perusteissa esitettyjä tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä.

Koulutuksen järjestäjä ei voi jättää noudattamatta tai poiketa opetussuunnitelman perusteista.

Pääjohtaja

Kirsi Lindroos

Ylijohtaja

Aslak Lindström

TIEDOKSI

Opetusministeriö
Lääninhallitukset
Ylioppilastutkintolautakunta
Suomen Kuntaliitto
Suomen Rehtorit ry
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
Suomen Lukiolaisten Liitto ry
Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat Opsia ry
Suomen kustannusyhdistys ry

1	OPETUSSUUNNITELMA	7
1.1	Opetussuunnitelman laatiminen	8
1.2	Opetussuunnitelman sisältö	9
2	LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA	11
2.1	Lukiokoulutuksen tehtävä	12
2.2	Arvoperusta	12
3	OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
3.1	Oppimiskäsitys	14
3.2	Opiskeluympäristö ja -menetelmät	14
3.3	Toimintakulttuuri	14
3.4	Opintojen rakenne	15
4	OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN	17
4.1	Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	18
4.2	Ohjauksen järjestäminen	18
4.3	Opiskelijahuolto	19
4.4	Opiskelun erityinen tuki	19
4.5	Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus.....	20
5	OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	23
5.1	Opetuksen yleiset tavoitteet	24
5.2	Aihekokonaisuudet	24
5.3	Äidinkieli ja kirjallisuus	31
5.3.1	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	32
5.3.2	Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	39
5.3.3	Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä	45
5.3.4	Äidinkieli ja kirjallisuus, romanikieli äidinkielenä	53
5.3.5	Äidinkieli ja kirjallisuus, viittomakieli äidinkielenä	59
5.3.6	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	62
5.3.7	Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä	68
5.3.8	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi saamenkieliselille	74
5.3.9	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi viittomakieliselille	80

5.4	Toinen kotimainen kieli	83
5.4.1	Ruotsi	84
5.4.2	Suomi (Finska)	91
5.5	Vieraat kielet	99
5.6	Matematiikka	117
5.7	Biologia	129
5.8	Maantiede	137
5.9	Fysiikka	143
5.10	Kemia	151
5.11	Uskonto	157
5.11.1	Evankelis-luterilainen uskonto	159
5.11.2	Ortodoksinen uskonto	162
5.11.3	Muut uskonnot	164
5.12	Elämäkatsomustieto	165
5.13	Filosofia	171
5.14	Historia	175
5.15	Yhteiskuntaoppi	183
5.16	Psykologia	189
5.17	Musiikki	195
5.18	Kuvataide	199
5.19	Liikunta	205
5.20	Terveystieto	209
5.21	Opinto-ohjaus	215

6	OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI	219

6.1	Arvioinnin tavoitteet	220
6.2	Kurssisuorituksen arviointi	220
6.3	Oppiaineen oppimäärän arviointi	223
6.4	Lukion oppimäärän suoritus	224
6.5	Todistukset ja niihin merkittävät tiedot	225

LIITE 1 Kielten opiskelun mahdollisuuksia kuvaava kaavio

LIITE 2 Kielitaidon tasojen kuvausasteikko

LIITE 3 Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002)

LIITE 4 Opetushallituksen suositus lukiokoulutuksessa opiskelevien maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteiksi

1 Opetussuunnitelma

1.1 OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki ja -asetus
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitettun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja lukiokoulutuksen tuntijaosta
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- lukioasetuksen 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Opetussuunnitelma laaditaan tähän asiakirjaan sisältyvien lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Opetussuunnitelmassa päätetään lukion opetus- ja kasvatusyöstä. Opetussuunnitelman pohjalta lukio laatii lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa lukion opetussuunnitelman sekä lukuvuosittaisen suunnitelman pohjalta.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon lukion toimintaympäristö, paikalliset arvovalinnat ja osaamisvahvuudet sekä erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, kieliolosuhteet, historia sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajan-kohtaistetaan opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelman kunta- tai lukiokohtaisena. Siinä voi olla alueellisia sekä kunta- ja lukiokohtaisia osia.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava erityinen tuki. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten opetussuunnitelma laaditaan perusteiden pohjalta. Lukion opetussuunnitelma laaditaan sidosryhmäyhteistyössä. Tällä pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee pyrkiä ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, rohkaisevat resurssien joustavaan ja tehokkaaseen käyttöön sekä monipuolistavat vuorovaikutteisuutta sekä lukion sisällä että suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Kaikilla kouluyhteisön jäsenillä ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan.

1.2 OPETUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Lukion opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- toimintakulttuurin pääpiirteet, opiskeluympäristö ja työtavat
- ohjaustyön suunnitelma
- eheyttäminen ja aihekokonaisuudet
- tuntijako
- kieliohjelma
- tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppiaineittain ja kurseittain
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- tietostrategia
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioiden kanssa
- yhteistyö muiden oppilaitosten ja tahojen kanssa
- erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- opiskelijahuolto
- opiskelijan oppimisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Opetussuunnitelman tulee sisältää kaikkien kurssien kuvaukset. Myös soveltavien kurssien tavoitteet ja sisällöt pitää määritellä opetussuunnitelmassa. Mikäli lukio järjestää vieraskielistä opetusta, etäopetusta tai mahdollisuuden suorittaa lukiodiplomeita, se tulee määritellä opetussuunnitelmassa.

2

Lukiokoulutuksen
tehtävä ja
arvoperusta

2.1 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukio- ja kasvatustehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Sen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja vastaavilla muilla näytöillä.

Lukion tulee antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa tulee ohjata toimimaan vastuuntuntoisena ja velvollisuuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. Lukio-opetuksen tulee tukea opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

2.2 ARVOPERUSTA

Lukio-opetuksen arvoperusta rakentuu suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Lukiossa kulttuuriperintöä tulee oppia vaalimaan, arvioimaan ja uudistamaan. Opiskelijoita kasvatetaan suvaitsevaisuuteen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Lukio-opetuksen lähtökohdaksi on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukio- ja kasvatustehtävänä tulee edistää avointa demokratiaa, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Opiskelijaa ymmärretään oman oppimisensa, osaamisensa ja maailmankuvansa rakentajaksi. Opetuksessa tulee ottaa huomioon, että ihminen havainnoi ja jäsentää todellisuutta kaikkien aistiensa kautta.

Kasvatustyössä korostetaan yhteistyötä, kannustavaa vuorovaikutusta ja rehellisyyttä. Tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa sekä kasvaa aikuisen vastuuseen omista valinnoistaan ja teoistaan. Opiskelijan tulee saada lukioaikanaan kokemuksia siitä, miten tulevaisuutta rakennetaan yhteisillä päätöksillä ja työllä.

Lukio-opetuksen tulee kannustaa tunnistamaan julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä ristiriitoja sekä pohtimaan kriittisesti suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen epäkohtia ja mahdollisuuksia. Opiskelijan tulee saada lukioaikanaan jäsentynyt käsitys siitä, mitkä ovat kansalaisen perusoikeudet Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa, mitä ne käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään. Lukion tulee korostaa kestävästä kehityksestä periaatteita ja antaa valmiuksia kohdata muuttuvan maailman haasteet.

Lukion arvoperustaa syventävät kohdassa 5.2 esitettävät aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin kasvatukseen ja koulutushaasteisiin.

Opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperustan tulee välittyä lukion toimintakulttuuriin, kaikkien oppiaineiden opetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä koulutyön organisointiin.

3

Opetuksen toteuttaminen

3.1 OPPIMISKÄSITYS

Opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajan ja ympäristön kanssa ja aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee vastaanottamaansa informaatiota.

Opetuksessa tulee ottaa huomioon, että vaikka oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, se mitä opitaan, riippuu yksilön aikaisemmasta tiedosta ja hänen käyttämistään strategioista. Oppiminen on sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Yhdessä tilanteessa opittu tieto tai taito ei automaattisesti siirry käytettäväksi toisenlaisissa tilanteissa.

3.2 OPISKELUYMPÄRISTÖ JA -MENETELMÄT

Opiskelijan omaa aktiivista tiedonrakentamisprosessia korostavasta oppimiskäsityksestä seuraa, että lukion on luotava sellaisia opiskeluympäristöjä, joissa opiskelijat voivat asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhteistoiminnallisesti erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Heille tulee antaa tilaisuuksia kokeilla ja löytää omalle oppimistyylylleen sopivia työskentelymuotoja. Heitä tulee ohjata tiedostamaan, arvioimaan ja tarvittaessa korjaamaan omaa työskentelytapaansa. Opetuksessa on myös otettava huomioon, että opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee ja että he tarvitsevat eri tavoin opettajaa opiskelunsa ohjaajana. Opiskelijoiden yksilöllisyyden ja erilaisuuden vuoksi opetus- ja opiskelumuotojen tulee olla monipuolisia.

Opiskelijoille tulee antaa välineitä tiedon hankkimiseen ja tuottamiseen sekä tiedon luotettavuuden arviointiin ohjaamalla heitä soveltamaan kullekin tiedon- ja taidonalalle luonteenomaisia tiedon- ja taidon hankkimis- ja tuottamistapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja.

Opiskelutilanteita tulee suunnitella siten, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa myös opiskelutilanteiden ulkopuolella.

Osa opiskelusta voidaan järjestää etäopiskeluna, itsenäisenä opiskeluna ja vieraskielisenä. Siitä päätetään opetussuunnitelmassa.

3.3 TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki lukion viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Toimintakulttuuri tulee esiin yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla.

Lukiossa tavoitteena on opetussuunnitelmaan nojautuen toimintakulttuuri, joka korostaa koko yhteisön jäsenten vastuuta, on avoin yhteistyölle ja vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa sekä maailmassa tapahtuville muutoksille. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua oman työyhteisönsä kehittämiseen muun muassa oppilaskuntatoiminnan kautta.

Opetussuunnitelma määrittelee tavoiteltavan toimintakulttuurin. Tavoitteena on, että lukion kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatus- ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Myös aihekokonaisuuksien tulee konkretisoitua lukion

toimintakulttuurissa. Tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyden arviointi on perusedellytys lukion jatkuvalla kehittämiselle. Toimintakulttuurin pääpiirteet tulee kuvata opetussuunnitelmassa.

3.4 OPINTOJEN RAKENNE

Lukio-opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen mukaisesti pakollisista, syventävistä ja soveltavista kursseista. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia, oppiaineeseen pakollisiin kursseihin liittyviä kursseja, joita opiskelijan on valittava opinto-ohjelmaansa vähintään kymmenen. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisesti määriteltyjen syventävien kurssien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on määritelty luvussa 5.

Valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002) määrätyn syventävien kurssien vähimmäismäärän lisäksi lukiossa voi olla koulukohtaisia, lukion opetussuunnitelmassa määriteltäviä syventäviä kursseja. Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kursseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkursseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua myös taito- ja taideaineissa suoritettaviin lukiodiplomeihin kuuluvat kurssit. Lukiodiplomit suoritetaan Opetushallituksen ohjeiden mukaan. Kaikki soveltavat kurssit tulee määritellä lukion opetussuunnitelmassa.

Kurssien suoritusjärjestyksestä päätetään lukion opetussuunnitelmassa.

4

Opiskelijan ohjaus ja tukeminen

4.1 KODIN JA OPPILAITOKSEN YHTEISTYÖ

Huoltajilla tulee olla riittävä mahdollisuus perehtyä lukion työhön. Yhteistyöllä huoltajien kanssa tuetaan opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö tulee järjestää niin, että opiskelija saa tukea sekä opiskeluun että hyvinvointiin koskeviin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin. Oppilaitoksen tulee olla aloitteellinen yhteistyön käynnistämiseksi. Lähtökohtana yhteistyössä on aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyyden ja oman vastuullisuuden huomioon ottaminen sekä huolenpito tukea tarvitsevasta opiskelijasta.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa laaditaan yhteistyössä erityisesti kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

4.2 OHJAUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Lukion ohjaustoimintaan tulee kaikkien koulun opettaja- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvien osallistua. Opinto-ohjaajalla on oltava päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa opettamansa oppiaineen opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan. Opiskelijaa tulee ohjata suunnittelemaan oma henkilökohtainen opiskelusuunnitelmansa ja seuraamaan sen toteutumista. Opiskelijan tulee saada opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti.

Lukio-opiskelusta ja lukio-opintoihin hakeutumisesta tulee tiedottaa perusopetuksen päättövaiheessa oleville oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Lukio-opintonsa aloittavat opiskelijat tulee perehdyttää oppilaitoksen toimintaan sekä lukio-opiskelun ohjeisiin ja menettelytapoihin.

Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä tulee kehittää ja pitää yllä lukio-opintojen ajan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta tulee huolehtia yhteistyössä kotien kanssa. Opiskelijoiden opinto-ohjelmat on tarkistettava säännöllisesti sekä seurattava heidän opintojensa etenemistä.

Opetussuunnitelmaan on laadittava ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta kuvaus, joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen opetustyön kehittämisen välineenä. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, miten hän voi saada tukea ohjaustoimintaan osallistuvilta henkilöiltä ja mitkä ovat näiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa. Opetussuunnitelmasta on käytävä ilmi, miten opinto-ohjausta koskeva yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa on järjestetty. Samoin siinä tulee määritellä yhteistoiminnan puitteet eri asiantuntijoiden ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on kuvattava opetussuunnitelmassa.

4.3 OPISKELIJAHUOLTO

Opiskelijahuolto on opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve opiskelu- ja työympäristö sekä ehkäistä syrjäytymistä. Opiskelijahuolto on opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistämistä sekä oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi tulee tukea. Vastuu opiskelijahuollosta kuuluu osaltaan kaikille opiskeluyhteisössä työskenteleville.

Opiskelijahuoltoa voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa opiskelijahuolto-ryhmässä.

Opiskelijahuoltoa sekä kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa laaditaan yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelmassa tulee määritellä

- kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön periaatteet, yhteistyö huoltajien kanssa ottaen huomioon oppilaitoksessa olevat alaikäiset ja täysi-ikäiset opiskelijat
- opiskelijalle tarjottava tuki ja ohjaus opiskeluun sekä kehitykseen tai elämäntilanteeseen liittyvissä fyysisissä, psyykkisissä ja sosiaalisissa vaikeuksissa
- eri hallintokuntien yhteistyö ja paikalliset tukiverkostot opiskelijan tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi ja opiskelijan ohjaamiseksi tarvittaviin palveluihin
- oppilaitoksen suunnitelma, jossa määritellään toiminta opiskeluyhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä menettelytavat ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa kuten kiusaaminen, väkivalta, mielenterveyskysymykset, tupakointi ja päihteiden käyttö, erilaiset onnettomuudet ja kuolemantapaukset.

Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa.

4.4 OPISKELUN ERITYINEN TUKI

Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa ja tukea opiskelijaa siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa lukio-opintonsa. Erityistä tukea tarvitsevat sellaiset opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opiskelu voidaan lukiolain (629/1998) 13 §:n (muutettu lailla 478/2003) mukaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Jos opiskelija vapautetaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Lukiolain 13 §:ssä tarkoitetut oppimistilanteet ja kokeet tulee järjestää siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Opiskelijalle voidaan laatia suunnitelma, johon kirjataan, miten yksilölliset toimenpiteet voidaan toteuttaa.

Jos opiskelijan kielenkehityksen häiriö tulee ilmi vasta lukiossa, tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen tulee aloittaa välittömästi.

Opetussuunnitelmassa määritellään, miten erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja tukitoimet järjestetään.

4.5 KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

Yleistä

Kieli- ja kulttuuriryhmillä tarkoitetaan tässä saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä ja vieraskielisiä. Opetussuunnitelmassa määrätään opetuskielestä ja opetussuunnitelman perusteiden luvun 5 mukaan äidinkielen opetuksesta.

Lukiokoulutuksessa voi lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaan opetuskielenä suomen ja ruotsin kielen lisäksi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Mikäli tätä mahdollisuutta käytetään, opetussuunnitelmaan tulee kirjata, missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin yllä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa. Saamenkielisille voidaan opettaa jotakin ainetta tai joitakin kursseja saameksi, käyttää saamenkielisiä oppimateriaaleja tai käyttää saamen kieltä suullisesti oppimateriaalin ollessa suomenkielistä. Viittomakieltä voidaan käyttää sekä apukielenä että varsinaisena opetuskielenä. Jos osa opetuksesta halutaan edellä mainitun momentin mukaan antaa jollakin muulla kuin alussa mainitulla kielellä, siis toisella kotimaisella tai vieraalla kielellä, on tämäkin määriteltävä opetussuunnitelmassa ja samalla huolehdittava siitä, että osittainen muunkielinen opetus ei vaaranna oppimista.

Äidinkielen opetus noudattaa lukiolain 8 §:n mukaan opiskelijan opetuskieltä, joka voi olla suomi, ruotsi tai saame. Mikäli opetuskieli on pääasiallisesti saamen kieli, myös äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineena opetetaan saamen kieltä. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena, vaikka koulu ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville annetaan suomen kielen opetus joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomenkielisten äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaan. Myös viittomakielisille on näissä opetussuunnitelman perusteissa oma suomen kielen oppimäärä. Äidinkielenä voidaan lukiolain 8 §:n 2 momentin mukaan opettaa myös viittomakieltä, romanikieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä.

Vieraskieliset opiskelijat opiskelevat oppiainetta äidinkieli ja kirjallisuus joko suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan tai suomi/ruotsi äidinkielenä -oppimäärän mukaan.

Koulutuksen järjestäjä päättää mainittujen säännösten rajoissa, missä laajuudessa omakielistä opetusta, oman äidinkielen opetusta sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta järjestetään, miten se organisoidaan ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Kieli- ja kulttuuriryhmien erityispiirteitä

SAAMELAISET

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisten luontosuhde, perinteiset elinkeinot ja saamelaisyhteisö muodostavat saamen kielen ja kulttuurin ytimen, jota lukiokoulutuksen tulee tukea. Lukio-opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota perusopetuksesta tulevien opiskelijoiden erilaisiin kielellisiin valmiuksiin. Niille, jotka perusopetuksessa ovat saaneet saamenkielistä opetusta, jatketaan sitä lukiossa mahdollisuuksien mukaan.

Opetuksen tulee tukea opiskelijoiden alkuperäistä identiteettiä ja antaa mahdollisuudet oman kielen vahvistamiseen ja yleisten kielellisten valmiuksien kehittämiseen. Lukiokoulutuksen tulee edistää oman kulttuurin, historian ja pohjoismaisen saamelaisyhteisön tuntemusta ja tietoisuutta saamelaisista kansana ja yhtenä maailman alkuperäiskansoista. Opiskelun tavoitteena on, että saamelaisopiskelijat tulevat yhä tietoisemmiksi juuristaan, kulttuuriperinnöstään, eri saamenkielistä, kulttuurialueista ja saamelaisryhmistä. Lukion tulee antaa opiskelijoille edellytykset terveen itsetunnon kehittymiseen niin, että he voivat säilyttää saamelaisen identiteettinsä.

Saamenkielistä opetusta voidaan antaa pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielillä. Saamenkielisten opiskelijoiden opetuksen keskeisenä tavoitteena on tukea kasvua aktiiviseen kaksikielisyyteen ja monikulttuurisuuteen ja antaa valmiudet saamenkieliseen jatko-opiskeluun korkea-asteella. Saamenkielisessä opetuksessa kaikki oppiaineet tukevat opiskelijan äidinkielen taitojen kehittymistä.

Opetuksen ja opiskelun tulee tukea opiskelijoiden samastumista kansalliseen kulttuuriperintöönsä ja yhteenkuuluvuutta eri maissa asuvien saamelaisten kesken. Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisia tavoitteita ja oppisisältöjä – kuitenkin siten, että saamelaisen kulttuurin ja saamen kielitilanteen erityispiirteet otetaan huomioon. Opetuksessa painotetaan erityisesti omaa historiaa, saamelaisen nyky-yhteisön, perinteisten elinkeinojen sekä musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta.

Opetuksen ja opiskelun resurssina voidaan käyttää lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille. Lukion tulee opiskeluympäristönä tukea omalta osaltaan saamen kielellä annettavaa opetusta.

ROMANIT

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Romanikielen opetuksen tulee lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän halunsa ilmaista identiteettiään. Romanikielen opetusta on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja sen tulee edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Opiskelussa hyödynnetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

VIITTOMAKIELISET

Viittomakielinen on kuuro, huonokuuloinen tai kuuleva opiskelija, jonka äidinkieli on suomalainen tai ruotsalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään, ja se on hänen parhaiten hallitsemansa tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä on suomalainen tai ruotsalainen viittomakieli. Sen rinnalla käytetään suomea tai ruotsia luku- ja kirjoituskielenä.

Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Opiskelijan pitää pystyä tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa sekä osata käyttää hyväkseen viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja.

Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista.

Koska suomalainen ja ruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa pitää kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

MAAHANMUUTTAJAT JA MUUT VIERASKIELISET

Maahanmuuttajien ja muiden vieraskielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan opetus suunnitelman perusteita ja lukion paikallista opetussuunnitelmaa huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli ja kulttuuri, maassaoloaika ja aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu tukevat opiskelijan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että opiskelijan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasa-painoiseksi jäseneksi.

Maahanmuuttajalle ja muulle vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta suomea tai ruotsia toisena kielenä, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen taitonsa ei arvioida olevan äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää myös oman äidinkielen opetusta yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opetushallituksen suositus opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä on liitteenä.

Suomen tai ruotsin kielen ja opiskelijan äidinkielen opetuksen ohella maahanmuuttajien ja muiden vieraskielisten opiskelijoiden tulee saada myös muuta tarvittavaa tukea niin, että he selviytyvät lukio-opinnoistaan edellytyksiään vastaavalla tavalla. Maahanmuuttajia ja muita vieraskielisiä opiskelijoita on jo lukio-opintojen alussa informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan, tukijärjestelyistä sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnoissa.

5

Oppimistavoitteet
ja opetuksen
keskeiset sisällöt

5.1 OPETUKSEN YLEISET TAVOITTEET

Lukion opetus ja muu toiminta tulee järjestää valtioneuvoston asetuksessa (955/2002) määriteltyjen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus laaja-alaisen yleissivistyksen hankkimiseen ja jäsentyneen maailmankuvan muodostamiseen. Opiskelijan tulee saada olennaista luontoa, ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuureja koskevaa eri tieteen- ja taiteenalojen tuottamaa tietoa.

Opiskelijassa tulee vahvistaa tarvetta ja halua elinikäiseen opiskeluun. Hänen opiskelu-, tiedonhankinta- ja -hallinta- ja ongelmanratkaisutaitojaan sekä oma-aloitteisuuttaan tulee kehittää. Huomiota tulee kiinnittää tieto- ja viestintätekniiikan monipuolisiin käyttötaitoihin. Opiskelutaidoissa tulee korostaa taitoa toimia yhdessä toisten kanssa erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Yhteistyössä tarvittavina taitoina ja valmiuksina tulee edistää itsensä ilmaisemisen taitoja, myös toisella kotimaisella kielellä ja vierailta kielillä, valmiutta ottaa muut huomioon ja valmiutta muuttaa tarvittaessa omia käsityksiään ja omaa toimintaansa. Yhteistyö-, vuorovaikutus- ja viestintätaitoja tulee kehittää yhteisöllisen opiskelun erilaisten muotojen avulla.

Opiskelijan tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksesta maailman tilaan tulee kehittää. Lukion tulee kehittää opiskelijan taitoa tunnistaa ja käsitellä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä eettisiä kysymyksiä. Opiskelijan tulee saada tilaisuuksia pohtia erilaisia vaihtoehtoja, tehdä valintoja ja tiedostaa valintojen välittömiä ja välillisiä seurauksia. Lukion tulee pyrkiä siihen, että opiskelijalle kehittyy halu ja kyky toimia demokraattisessa yhteiskunnassa vastuullisesti huomioiden oma ja muiden hyvinvointi.

Opetuksen tulee lujittaa opiskelijan itsetuntoa ja auttaa häntä tunnistamaan persoonallinen erityislaatunsa. Opiskelijaa tulee rohkaista ilmaisemaan eri tavoin omia havaintojaan, tulkintojaan ja esteettisiä näkemyksiään. Lukio-opetuksen tulee kannustaa opiskelijoita taiteelliseen toimintaan, taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävään elämäntapaan.

Lukio-opetuksen tulee antaa opiskelijalle valmiuksia suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opiskelijaa perehdytetään työ- ja elinkeinoelämään sekä yrittäjyyteen. Tavoitteena on, että lukion päätyttyä opiskelija pystyy kohtaamaan joustavasti muuttuvan maailman haasteet, tuntee vaikuttamisen keinoja ja hänellä on halua ja rohkeutta toimia. Hänen tulee saada edellytykset monipuoliseen ja täysipainoiseen elämään ihmisenä olemisen eri rooleissa.

5.2 AIHEKOKONAISUUDET

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat lukion toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painoituksia. Niissä on kysymys koko elämäntapaa koskevista asioista.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

- havainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- esittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta
- arvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta sekä
- tehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä kehitys
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan myös muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla sekä lukion toimintakulttuurissa. Aihekokonaisuuksien pääasiat sisältyvät perusteiden ainekohtaisiin osiin. Aihekokonaisuuksia täydennetään, ajankohtaistetaan ja konkretisoidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys -aihekokonaisuuden tavoitteena on kasvattaa opiskelijoita osallistuviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Se merkitsee osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen toimintaan sekä kulttuurielämään. Osallistumisen tasot ovat paikallinen, valtakunnallinen, eurooppalainen sekä globaali.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää demokraattisen yhteiskunnan toimintaperiaatteiden ja ihmisoikeuksien tuntemustaan
- osaa muodostaa oman perustellun mielipiteensä ja keskustella siitä kunnioittaen muiden mielipiteitä
- tuntee yhteiskunnan erilaisia osallistumisjärjestelmiä sekä niiden toimintatapoja
- haluaa osallistua lähiyhteisön, kotikunnan, yhteiskunnan ja elinympäristön yhteisen hyvän luomiseen yksilönä ja ryhmässä sekä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- omaksuu aloitteellisuuden ja yritteliäisyyden toimintatavakseen
- tuntee yrittäjyyden eri muotoja, mahdollisuuksia ja toimintaperiaatteita
- ymmärtää työn merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle
- tuntee kuluttajan vaikuttamiskeinot ja osaa käyttää niitä.

Aihekokonaisuuden toteuttamisen pääpainon tulee olla käytännön harjoittelussa sekä omakohtaisten osallistumis- ja vaikuttamiskokemusten luomisessa. Koulun oman aktiivisen toiminnan lisäksi tällaista opiskeluympäristöä voidaan kehittää yhteistyössä muiden yhteiskunnan elimien, erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Lukioyhteisössä tulee luoda edellytyksiä osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukaisuuden kokemiselle. Nämä ovat tärkeitä elämänilon, mielenterveyden ja jaksamisen lähteitä. Hyvinvointi ja turvallisuus -aihekokonaisuuden tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää oman ja yhteisönsä hyvinvoinnin perusedellytykset. Aihekokonaisuus kannustaa toimimaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden puolesta perheessä, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnan jäsenenä. Se vakiinnuttaa hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää arkiosaamista, jota jokainen tarvitsee kaikissa elämänvaiheissa ja erityisesti elämän kriisitilanteissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ilmaista tunteita ja näkemyksiä vuorovaikutustilanteissa yhteisdynamiikkaa kehittäväällä tavalla sekä käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti
- rohkaistuu ottamaan yksilöllistä vastuuta opiskeluyhteisön jäsenten hyvinvoinnista ja yhteisöllisyydestä sekä ottamaan itse vastaan yhteisön tukea
- osaa arvioida, mitkä yhteisölliset ja yhteiskunnalliset toimintatavat tai rakenteelliset tekijät edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja mitkä voivat ne vaarantaa
- toimii niin, että hän vaikuttaa myönteisesti opiskeluyhteisönsä hyvinvointiin ja turvallisuuteen
- tunnistaa vakavat ongelmat sekä osaa niiden ilmaantuessa hakea apua ja käyttää hyvinvointipalveluita tai ryhtyä muihin tarkoituksenmukaisiin toimiin myös poikkeustilanteissa
- osaa kohdata muutoksia ja epävarmuutta sekä rakentaa pohjaa uusille mahdollisuuksille.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskokemus on yleensä samanaikaisesti fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen. Kysymys oikeudenmukaisuuden toteutumisesta liittyy siihen olennaisena osana. Kokemus on yksilöllinen, mutta sen perusta yhteisöllinen.

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet. Ihmisen tulee oppia kaikessa toiminnassaan sopeutumaan luonnon ehtoihin ja maapallon kestokyvyn rajoihin. Lukion tulee kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävä kehityksen puolesta.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävä kehityksen ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden samanaikainen toteuttaminen tekee kehityksestä kestävä
- osaa mitata, arvioida ja analysoida sekä luonnonympäristössä että kulttuuri- ja sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvia muutoksia
- pohtii, millainen on kestävä elämäntapa, luontoa pilaamaton ja ekotehokas tuotanto ja yhdyskunta, sosiaalista pääomaansa vahvistava yhteisö ja yhteiskunta sekä luontoperustaan ylisukupolisesti huolehtiva kulttuuri

- osaa ja tahtoo toimia kestävän kehityksen puolesta omassa arjessaan, lukiolaisena, kuluttajana ja aktiivisena kansalaisena
- osaa tehdä yhteistyötä paremman tulevaisuuden puolesta paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kestävän kehityksen haasteita tulee oppia tarkastelemaan monista näkökulmista: Selvitetään, miten ihmistoiminta on vaikuttanut ympäristöön ja miten ihmisen tapa muokata ympäristöjään on muuttunut kulttuurievoluution aikana. Analysoidaan maailmanlaajuisia ympäristöuhkia ja niiden syitä sekä keinoja korjata kehityksen suuntaa. Tarkastellaan väestönkasvuun, köyhyyteen ja nälkään liittyviä ongelmia. Arvioidaan aineiden ja energian kiertokulkuja luonnossa ja tuotantojärjestelmissä sekä opetellaan säästämään energiaa ja raaka-aineita. Pohditaan, millaista voisi olla taloudellinen kasvu, joka ei perustu raaka-aineiden ja energian käytön lisäämiseen, ja mikä merkitys talouden vakaudella on ympäristönsuojelulle ja ihmisten hyvinvoinnille. Tutustutaan kestävän kehityksen periaatteita toteuttaviin yrityksiin ja teknologioihin sekä opitaan käyttämään kuluttajan vaikutuskeinoja. Selvitetään, miten ihmisen toiminnot voivat sopeutua ympäristöihinsä kulttuuriperintöä arvostaen ja luonnon monimuotoisuutta vaarantamatta. Harjoitellaan kestävän elämäntavan käytäntöjä ja selvitetään niiden rakenteellisia edellytyksiä. Opetukseen ja lukion arkeen tuodaan esimerkkejä onnistuneista käytännöistä.

Rohkaistuakseen aktiiviseksi kestävän kehityksen edistäjäksi opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla eettisillä, käytännöllisillä, taloudellisilla, yhteiskunnallisilla ja ammatillisilla valinnoillaan on merkitystä. Kestävän kehityksen edistämässä tulee luoda yleiskuva muutostarpeiden mittavuudesta ja siitä, että tarvittaviin tuloksiin päästään vain laajalla yhteistyöllä. Opetuksen lisäksi kestävään elämäntapaan kannustavat mahdollinen lukion oma ympäristöohjelma tai kestävän kehityksen ohjelma sekä ympäristötietoinen toimintakulttuuri.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Lukiokoulutuksen tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia rakentaa kulttuuri-identiteettiään äidinkielen, menneisyyden jäsentämisen, uskonnon, taide- ja luontokokemusten sekä muiden opiskelijalle merkityksellisten asioiden avulla. Opiskelijan tulee tietää, mitä yhteiset pohjoismaiset, eurooppalaiset ja yleisinhimilliset arvot ovat ja miten ne tai niiden puute näkyvät omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa. Lukion tulee tarjota opiskelijalle runsaasti mahdollisuuksia ymmärtää, miten kulttuuriperintömme on muodostunut ja mikä voi olla hänen tehtävänsä kulttuuriperinnön ylläpitäjänä ja uudistajana.

Lukion tulee vahvistaa opiskelijan myönteistä kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tuntemusta, joiden perustalta on mahdollista saavuttaa kulttuurien välisen toiminnan taito ja menestyä kansainvälisessä yhteistyössä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurikäsitteen erilaisia tulkintoja ja osaa kuvata kulttuureiden erityispiirteitä
- tuntee henkistä ja aineellista kulttuuriperintöä
- on tietoinen omasta kulttuuri-identiteetistään, tietää mihin kulttuuriseen ryhmään hän tahtoo kuulua ja osaa toimia oman kulttuurinsa tulkkina
- arvostaa kulttuureiden monimuotoisuutta elämän rikkautena ja luovuuden lähteenä sekä osaa pohtia tulevan kulttuurikehityksen vaihtoehtoja

- osaa kommunikoida monipuolisesti myös vierailta kielillä kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa
- pyrkii toimimaan aktiivisesti keskinäiseen kunnioittamiseen perustuvan monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Toimintakulttuuria kehitettäessä kiinnitetään huomiota lukioon kulttuuriympäristönä ja hyviin tapoihin sekä lukion omiin traditioihin, juhliin ja muihin tapahtumiin. Opiskelijoita kannustetaan monikulttuuriseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Teknologia ja yhteiskunta

Teknologian kehittämisen lähtökohtana on ihmisen tarve parantaa elämänsä laatua ja helpottaa elämäänsä työ- ja vapaa-aikanaan. Teknologian perustana on luonnossa vallitsevien lainalaisuuksien tunteminen. Teknologia sisältää tiedon ja taidon suunnitella, valmistaa ja käyttää teknologisia tuotteita, prosesseja ja järjestelmiä. Opetuksessa korostetaan teknologian ja yhteiskunnan kehittämisen vuorovaikutteista prosessia.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnontieteiden ja muiden tieteiden tietoa pohtiessaan teknologian kehittämismahdollisuuksia
- ymmärtää ja osaa arvioida ihmisen suhdetta nykyteknologiaan sekä osaa arvioida teknologian vaikutuksia elämäntapaan, yhteiskuntaan ja luonnonympäristön tilaan
- osaa arvioida teknologian kehittämistä ohjaavia eettisiä, taloudellisia, hyvinvointi- ja tasa-arvonäkökohtia sekä ottaa perustellen kantaa teknologisiin vaihtoehtoihin
- ymmärtää teknologian ja talouden vuorovaikutusta sekä osaa arvioida teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön ja työllistymiseen
- oppii yrittäjyyttä ja tutustuu paikalliseen työelämään.

Aihekokonaisuuden tulee ohjata opiskelija pohtimaan teknologian kehittämistä suhteessa yhteiskunnallisiin muutoksiin historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, käyttämään ja hallitsemaan teknologiaa. Hänen on opittava teknologian kehittämistyöhön kuuluvaa innovatiivisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. Hänen tulee oppia tarkastelemaan teknologian arvolähtökohtia ja seurannaisvaikutuksia. Nykyihmisen riippuvuutta teknologiasta tulee tutkia ja pohtia yksilön, työelämän ja vapaa-ajan kysymyksiä. Erityisesti kiinnitetään huomiota ihmisen perustarpeiden näkökulmasta välttämättömään ja ei-välttämättömään teknologiaan. Opiskelijaa kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen sekä osallistumaan yksilönä ja kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sitä koskevaan päätöksentekoon.

Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla eri alojen teknologioihin. Näitä ovat esimerkiksi hyvinvointi ja terveys, informaatio ja viestintä, muotoilu ja musiikki, ympäristönsuojelu, energiantuotanto, liikenne sekä maa- ja metsätalous.

Viestintä- ja mediaosaaminen

Lukio-opetuksen tulee tarjota opiskelijalle opetusta ja toimintamuotoja, joiden avulla hän syventää ymmärrystään median keskeisestä asemasta ja merkityksestä kulttuurissamme. Lukion tulee vahvistaa opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan ja valmiutta vuorovaikutukseen sekä yhteistyötä paikallisen/alueellisen median kanssa. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään mediavaikutuksia, median roolia viihdyttäjänä ja elämysten antajana, tiedon välittäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoajana sekä maailman- ja minäkuvan muokkaajana. Opiskelija havainnoi ja erittelee kriittisesti median kuvaaman maailman suhdetta todellisuuteen. Opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojaan, turvallisuudestaan ja tietoturvaan liikkeussaan mediaympäristöissä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa riittävät viestien tulkinta- ja vastaanottotaidot: hän oppii mediakriittisyyttä valinnoissa ja mediatekstien tulkinnoissa sekä kuluttajan tarvitsemia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja
- osaa käsitellä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä: hän oppii vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttäytymisessään
- saa paremmat vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot
- pystyy tuottamaan mediatekstejä ja monipuolistamaan ilmaisullista osaamistaan tuottaessaan itse mediatekstien sisältöjä ja välittäessään niitä
- tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä, harjaantuu käyttämään mediaa opiskeluun liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä tiedonhankinnassa ja -välittämisessä
- tuntee median toimintaan vaikuttavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä
- saa tietoa viestintäalasta, mediatuotannosta ja tekijänoikeuksista.

Mediaosaaminen on lukiossa sekä taitojen että tietojen oppimista. Media on sekä opiskelun kohde että väline. Mediakasvatus on verbaalisten, visuaalisten, auditiivisten, teknisten ja yhteiskunnallisten taitojen sekä opiskelutaitojen kehittämistä. Se edellyttää oppiaineiden välistä yhteistyötä ja yhteistyötä eri viestintävälineiden kanssa sekä oppimista aidoissa toimintaympäristöissä. Lukion eri oppiaineiden on määriteltävä ja rakennettava suhteensa mediaan ja siinä tapahtuvaan kommunikaatioon, sen tekniikkaan, sisältöihin, materiaaleihin ja sen ympärille syntyvään mediakulttuuriin. Mediaosaamisessa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.

5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

5.3.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI ÄIDINKIELENÄ

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kulttuuria ja kieltä. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolittamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana, merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii ymmärtämään ja analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisu, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökel-poisuutta ja tarkoituksiperiä, osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta.

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Arvioinnin pohjana on opiskelijan tieto kurssien tavoitteista ja sisällöistä niin, että hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen osallistuminen. Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittämisessä tärkeitä. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

PAKOLLISET KURSSIT

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.

1. Kieli, tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja niiden tulkinnasta syvenee, ja hänen taitonsa lukea tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää viestintäympäristöään sekä tunnistaa omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitystään
- oppii tarkastelemaan monenlaisia tekstejä entistä tietoisempaan tulkintaansa ohjaavista seikoista
- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen, viestintätilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- syventää tietojaan ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstien tulkintaa ja tuottamista ohjaavia perustekijöitä kuten tavoite, vastaanottaja, tekstilaji ja tekstityyppi
- viestintätilanteen ja -välineen vaikutus tekstiin
- tekstikäsitteen syventäminen, esimerkiksi puhutut ja kirjoitetut tekstit, mediatekstit, sähköiset ja graafiset tekstit, asia- ja kaunokirjalliset tekstit, julkiset ja yksityiset tekstit
- erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia ja harjoittelua: ymmärrettävyys, havainnollisuus ja eheys

- tekstien referointi ja kommentointi
- omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation arviointi lukio-opiskelun näkökulmasta
- vuorovaikutustaidot ryhmässä

2. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (ÄI2)

Opiskelija harjaantuu erittelemään tekstien kieltä, rakenteita ja merkityksiä sekä oppii näkemään tekstin yhteyden kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää tekstilajituntemustaan ja kehittyä erilaisten tekstien tuottajana.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida tekstien sisältöä, näkökulmia, tyyliä ja muotoa sekä oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrastiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstien erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- tottuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvion pohjalta
- oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiategstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteittensa mukaisesti
- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puhe-esityksensä pohjaksi.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstuaaliset keinot, esimerkiksi lausetyypit ja -rakenteet, sananvalinnat, kielen kuvallisuus; jaksotus, viittaussuhteet, kytkökset; fokusointi, aiheen rajausta ja näkökulman valinta
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi
- kirjoittaminen prosessina: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään kielen kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää tietoa kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyä fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia lukija- ja tulkintalähtökohtia sekä tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen
- oppii perustelevaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- harjaantuu käyttämään kursilla havainnoituja kielen keinoja tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen
- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus
- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omista teksteistä

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy argumentointiin ja syventää siihen liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan argumentatiivisia tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää medialukutaitoaan, jolloin hän pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja vaikutusta yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida vaikuttamispyrkimyksiä ja tekstin luotettavuutta
- osaa tarkastella kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suora ja epäsuora vaikuttaminen: esimerkiksi suostuttelu, ohjailu, manipulointi; mainonta, propaganda; ironia, satiiri, parodia
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä: mielipide, kolumni, pakina, arvostelu, pääkirjoitus, kommentti, mainos
- argumentointitavat ja retoriset keinot
- kantaa ottavia puheenvuoroja, keskusteluja ja väittelyitä
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka

5. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄI5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa ja tekstin tuottamisessa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuurikontekstissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen
- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan
- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eri aikakausia ja tyylejä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjänä sekä oman aikansa että nykyajan kontekstissa
- tyylin aineksien kuten sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin ja lauserakenteen vaikutus tekstiin
- oppiaineen sisältöihin liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskeleva teksti
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa

6. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄI6)

Opiskelija saa yleiskuvan suomen kielen sekä suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan suomen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää eurooppalaisten kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen suomalaisen kulttuurin muotoutumiseen ja jatkuvaan muutokseen
- arvostaa nyky-Suomen monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- tuntee suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja. Hän osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: kansanrunoudesta kirjallisuuteen, kirjoitetusta kulttuurista nykyviestintään
- suomen kielen muotoutuminen ja muuttuminen kansainvälisessä ympäristössä; kielenohjailun periaatteet opiskelijan kielenkäytön näkökulmasta
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa
- suomalaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja
- kirjallisia ja suullisia tuotoksia kurssin teemoihin liittyvistä aiheista

7. Puheviestinnän taitojen syventäminen (Ä17)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista puhekulttuuria

8. Tekstitaitojen syventäminen (Ä18)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä
- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehjää ja johdonmukaista tekstiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielenhuoltoa

9. Kirjoittaminen ja nykykulttuuri (Ä19)

Opiskelija perehtyy kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua
- löytää nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- ajankohtaisia suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja kieltä ja kulttuuria käsittelevistä aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua
- osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön

5.3.2 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, RUOTSI ÄIDINKIELENÄ

Äidinkieli toimii oppimisen perustana ja sen kautta ihminen jäsentää todellisuuttaan ja kommunikoi muiden ihmisten kanssa. Äidinkieli vahvistaa yksilöllistä ja kulttuurista identiteettiä sekä kehittää ajattelua, luovuutta ja eettistä tietoisuutta.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on elämänhallinta-aine sekä keskeinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Oppiaine pohjautuu laajaan tekstikäsitteeseen, mikä sisältää kirjoitetun ja puhutun kielen lisäksi myös mediatekstejä ja erilaisia kuvia. Oppiaine saa sisältöjä lähinnä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän avulla omaksutaan uusia käsitteitä ja opitaan näkemään asioiden välisiä yhteyksiä, ajattelemaan loogisesti, pohtimaan sekä tarkastelemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan tietoa kriittisesti. Kirjallisuuden ja kuvallisten viestintävälineiden avulla opitaan uusia asioita länsimaisen kulttuuriperinteen ohella myös muista kulttuureista. Kirjallisuuden opetus edistää myös persoonallisuuden kehitystä. Oppiminen ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa pyritään eri tieto- ja taitoalueiden toiminnalliseen integroimiseen. Näin toimitaan myös yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa.

Äidinkielen hallitseminen sekä suullisesti että kirjallisesti on oppimisen ja aktiivisen yhteiskunnallisen osallistumisen edellytys. Siksi on tärkeää, että koulu tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia kielen kehittämiseksi niin oppiaineessa äidinkieli ja kirjallisuus kuin myös muissa lukion oppiaineissa.

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä
- oivaltaa kielen, kirjallisuuden ja oppimisen välisen yhteyden ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä lukiessaan, kirjoittaessaan, puhuessaan ja kuunnellessaan
- käyttää kirjallisuutta ja kuvallisia viestintävälineitä hyödykseen ilon ja tiedon lähteinä sekä pohtii niitä
- kehittää mielikuvitustaan ja oppimishaluaan omaksumalla kaunokirjallisuutta eri muodoissa, eri aikakausilta ja eri kulttuureista
- syventää tietojaan laajan tekstikäsitteksen mukaisesti; osaa analysoida ja tulkita erilaisia tekstejä
- oppii kirjallisuus- ja viestintätaitojensa avulla ymmärtämään tekstin ja kontekstin välistä suhdetta ja perehtyy erilaisten tekstien ja viestintävälineiden avulla demokraattisiin, humanistisiin ja eettisiin arvoihin, mutta tulee myös tietoiseksi tuhoavista voimista, joihin on reagoitava
- syventää sekä suullisia että kirjallisia viestintävalmiuksiaan
- syventää ja tarkentaa kielenkäyttöään, jolloin kielestä tulee monipuolisempaa ja viestinnän tavoitteet saavutetaan
- sopeuttaa kielensä eri tilanteiden vaatimuksiin, sekä yksityisesti että julkisesti
- tulee yhä varmemmaksi kirjoitetun ja puhutun kielen sääntöjen hallitsemisessa ja ymmärtää kielenhuollon yhteiskunnallisen ja yksilöllisen merkityksen
- tiedostaa tekstin muotokieltä ja retorisia keinoja ja kykenee analysoimaan ja arvioimaan tekstin argumentaatiota sekä hyödyntämään kieltä vaikuttamiskeinona

- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknikkaa tarkoituksenmukaisesti opinnoissaan sekä etsiä tietoa eri lähteistä, muokata, pohtia ja arvioida saamaansa tietoa
- osallistuu kulttuurin eri muotoihin, kykenee nauttimaan siitä, hyödyntää sen mahdollisuuksia sekä luoda sitä itse, ymmärtää muita kulttuureja ja ihmisiä erilaisissa elinolosuhteissa.

Arviointi

Äidinkieli ja kirjallisuuden -kurssien arvioinnin tulee kohdistua oppiaineen kaikkiin osa-alueisiin. Kurssiarvosanaan sisältyvät kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä osallistumisaktiivisuus. Palautteen saaminen sekä opettajalta että koko ryhmältä on tärkeää opiskelijan puhe- ja kirjoitusvalmiuksien kehittämisessä. Opiskelijalle tulee myös tarjota tilaisuuksia itsearviointiin, joka voi tukea opiskelijan positiivista ja realistista kuvaa itsestään puhujana, lukijana tai kirjoittajana. Itsearviointin pohjana on opiskelijan saama tieto kurssien tavoitteista ja sisällöistä, jolloin hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään.

PAKOLLISET KURSSIT

Kurssit rakentuvat aineen sisäistä integraatiota noudattaen ja ne muodostavat toiminnallisia kokonaisuuksia. Kaikilla kursseilla syvennetään kieli- ja kirjallisuustietoutta, kehitetään suullisia ja kirjallisia viestintävalmiuksia sekä luetaan runsaasti mielikuvitus- ja asiategstejä. Opiskelijan suorittettua kaikki pakolliset kurssit, hänelle on kehittynyt syvälinen tietoisuus kielestä ja hyvä kielitaito. Opiskelija on myös saanut paljon tietoa kirjallisista perinteistä ja eri tyyllilajeista tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä sekä syventänyt taitojaan analysoida ja tuottaa eri tekstityylejä sekä pohtia niiden sisältöä ja tehtävää yhteiskunnassa.

1. Tekstien maailma (MO1)

Kurssi esittelee äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena, jossa kieli, viestintä, kaunokirjalliset tekstit sekä asiategstit sijoitetaan teoreettiseen viitekehykseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää mitä laaja tekstikäsitely tarkoittaa
- syventää tietoisuuttaan eri tekstilajeista
- tietää eri tapoja lukea, analysoida, tulkita ja tuottaa tekstejä
- oppii valitsemaan kielenkäyttönsä tyylin tilanteen edellyttämällä tavalla
- oppii tulkitsemaan kertovia tekstejä
- oppii perusteet omien tuotosten suhteuttamisesta muiden kirjoittamiin teksteihin
- osallistuu rakentavasti ryhmäkeskusteluun.

KESKEISET SISÄLLÖT

- puhe- ja kirjakielen erot sekä eri tyyllitasot
- eri tekstilajeja ja niiden tehtävä yhteiskunnassa
- oman lukemisen pohdintaa
- kirjallisten tyyllilajien historiaan tutustumista, etenkin novelli ja muunlainen lyhytproosa

- kaunokirjallisen tekstin analysointitapoja
- aineistopohjaisen kirjoittamisen perusteet
- ryhmäviestinnän perusteet

2. Kertomakirjallisuus ja mediatekstit (MO2)

Kurssin painopiste on erilaisten tekstien laatimisessa tavoitteellisen viestinnän apukeinona.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hyödyntämään retoriikan pääperiaatteita
- tuottaa erilaisia mediatekstejä
- oppii muokkaamaan ja analysoimaan pitkäköjä kertovia tekstejä
- suunnittelee, esittää ja arvioi suullisen esityksen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- retoriikan pääperiaatteita suullisten ja kirjallisten tekstien jäsentelyn tukemiseksi
- sanomalehtitekstejä sekä muita mediatekstejä
- kuva- ja elokuva-analyysi
- lähdekritiikki
- kielen rakenteiden erittelyä
- romaani kirjallisuuden tyylilajina
- faktan ja fiktion erojen tarkastelua dokumenttiromaanin ja populaarikulttuurin pohjalta
- kirjallisuusarvosteluja

3. Tekstit, kulttuuri ja identiteetti (MO3)

Kurssilla käsitellään kielellistä ja kulttuurista identiteettiä suomenruotsalaisesta näkökulmasta. Kurssilla keskustellaan myös suomenruotsalaisesta kirjallisuudesta suhteessa ympäröivään maailmaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ilmaisemaan omaa identiteettiä koskevia ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä sekä suullisesti että kirjallisesti
- ymmärtää kulttuurisen monimuotoisuuden käsitteen
- kykenee keskustelemaan suomenruotsalaisuutta käsittelevistä aiheista erilaisten painettujen ja digitaalisten lähteiden pohjalta
- kykenee keskustelemaan suomenruotsalaisten kirjailijoiden kirjoittamista teksteistä eri aikakausilta ja analysoimaan niitä
- tuntee suomenruotsalaiselle kielenkäytölle ominaiset piirteet
- oppii parantamaan tekstejään ja analysoimaan kielen muotoa käsiteltävästä kielenhuolto-teoriasta käsin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ruotsin kielen alkuperä ja nykytila Suomessa
- kaksikielisyys, murteet, slangi ja muita kielisosiologisia ilmiöitä
- kielenhuollon käsite sekä yhteiskunnallisesta että opiskelijoiden omien tuotosten näkökulmasta
- teksti-, lause- ja sanarakenteiden erittelyä
- suomenruotsalainen kirjallisuus ja kirjallisuushistoria
- valmisteltuja keskusteluja, esimerkiksi kurssin sisältöön liittyviä paneelikeskusteluja

4. Pohjoismaisia tekstejä (MO4)

Kurssilla käsitellään pohjoismaisten kielten ja pohjoismaisen kirjallisuuden historiaa, pohjoismaisia tekstejä, tekstejä kirjoitettuna pohjoismaisilla kielillä sekä pohjoismaista kulttuuria. Kirjallisuuden opetuksessa painotetaan näytelmäkirjallisuutta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa pohjoismaiset kielet sekä puhutussa että kirjoitetussa muodossa
- omaa perusstrategiat tullakseen ymmärretyksi Pohjoismaissa
- kykenee lukemaan ja tematisoimaan pohjoismaisilla kielillä, lähinnä tanskan ja norjan kielellä kirjoitettua mediatekstiä
- hallitsee näytelmäkirjallisuuden keskeisen sanaston
- oppii keskustelemaan näytelmäkirjallisuudesta sekä kirjoitetuista teksteistä käsin että esitettyjen näytelmien pohjalta
- tuntee lausunnan periaatteet.

KESKEISET SISÄLLÖT

- pohjoismaisten kielten yhteinen tausta
- pohjoismaisten kielten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia
- pohjoismaista kanssakäyntiä helpottavia keskustelustrategioita
- käsitellyistä teemoista Pohjoismaita koskevien omien tekstien tuottamista
- pohjoismaisen kaunokirjallisuuden tuotantoa
- näytelmien analysointia ja teatterissakäyntejä
- tekstien lukemista, dramatisointia ja jäsentämistä

5. Moderneja tekstejä (MO5)

Kurssilla käsitellään kirjallisuusanalyysia ja esitellään runo-, kuva- ja elokuva-analyysin peruskäsitteet. Etupäässä tarkastellaan modernia kirjallisuutta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee eri tyylikeinoja ja osaa kommentoida tekstien, erityisesti lyyristen tekstien kuvakieltä
- oppii tulkitsemaan, analysoimaan ja hahmottelemaan tekstejä
- ymmärtää kirjallisuuden arvon ja tehtävän eri aikakausina sekä kirjallisuusvirtauksia modernin kirjallisuushistorian aikana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lyriikan analysointia: tyyli, rakenne, tulkinta
- pohdiskelevien ja analysoivien tekstien tuottaminen
- 1900- ja 2000-lukujen kirjallisuus ja ismit
- kirjallisuuskeskusteluja yleisön edessä

6. Tekstin valta (MO6)

Kurssilla käsitellään kielen välityksellä tapahtuvaa vallankäyttöä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii sekä suullisesti että kirjallisesti analysoimaan tekstin argumentointia ja arvioimaan kriittisesti mediatekstejä ja muunlaisia asiatekstejä
- tuottaa sekä suullisia että kirjallisia tehokkaasti argumentoivia tekstejä
- kehittää kykyään analysoida kaunokirjallista tekstiä lukijalähtöisesti
- oppii keskustelemaan, kuinka kirjailija käyttää kieltä, kirjoituksensa tyyliä ja sisältöä vaikuttamiskeinona
- osaa ja rohkenee ilmaista ja perustella mielipiteitään keskustelussa
- lisää tietoisuuttaan kuva- ja tekstitulvan yhteiskunnallisista ja yksilöllisistä vaikutuksista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- argumentointianalyysi
- mediatekstien analysointia ja tekstien sisällön, kielen, tyylin ja muotoilun eri suuntien analysointia
- mainosanalyysi
- lähdekritiikki
- naisten ja miesten kielen erot
- vanhempaa ja uudempaa tendenssikirjallisuutta
- sekä käytännön tietoa että teoretietoa suullisen keskustelun toteuttamisesta

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Suullinen viestintä (MO7)

Kurssi antaa opiskelijalle mahdollisuuden syventää suullisen viestinnän tietojaan ja taitojaan sekä tietoa suullisen viestinnän tärkeydestä kaikissa yhteiskunnallisissa vuorovaikutustilanteissa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksesta ja suullisesta viestinnästä
- kehittää ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis-, kuuntelu- ja keskustelutaitojaan
- tuntee ja osaa analysoida tekijöitä, jotka vaikuttavat sekä puhujan että viestin uskottavuuteen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- viestintätilanteiden tyypillisiä piirteitä
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- käyttäytymismalleja neuvottelutilanteisiin, kokouksiin ja erilaisiin keskustelutilanteisiin
- suullisen viestinnän kulttuurisidonnaisia, erityisesti suomenruotsalaisia erityispiirteitä

8. Kirjoitus- ja tekstitaitojen syventäminen (MO8)

Kurssilla syvennetään ja kehitetään valmiuksia analysoida, tulkita, pohtia sekä tuottaa erilaisia tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää analysoivan ja kriittisen lukemisen taitojaan
- sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään yhtenäisen ja loogisen tekstin laatiminen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Seuraavia teemoja kerrataan ja syvennetään:

- tekstilajit
- tekstianalyysi ja tekstianalyttisiä käsitteitä
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielen rakenne ja oikeakielisyys

9. Kirjallisuus ilon ja tiedon lähteenä (MO9)

Kurssi tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden kehittää tietojaan, mielikuvitustaan ja oppimishaluaan monenmuotoisen kaunokirjallisuuden omaksumisen avulla.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää luovan ajattelun taitojaan lukemisen avulla
- vertaa eri aikojen ja eri kulttuurien tapaa käsitellä teemoja ja aiheita sekä suhteuttaa ne omaan aikaansa ja elämäntilanteeseensa
- ymmärtää, että kirjallisuus havainnollistaa ihmiselämän ikuisia kysymyksiä
- kehittää taitojaan käyttää erilaisia kirjallisuustieteellisiä näkökulmia tekstejä tutkiessaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eri aikoja ja/tai eri kulttuureja käsittelevän kirjallisuuden temaattinen lukeminen
- intertekstuaalisuus
- analyttinen ote kirjallisuudesta kirjoitettaessa
- kirjallisuuden jäsentely ja muokkaus dramatisoinnin ja luovan kirjoittamisen avulla

5.3.3 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAME ÄIDINKIELENÄ

Äidinkielenä voidaan opettaa Suomessa puhuttuja saamen kieliä, joita ovat inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus korostaa ja vahvistaa kielen asemaa keskeisenä ja perustavaa laatua olevana tieto-, viestintä- ja kulttuuriaineena, joihin saamelaiskulttuuri antaa oman erityispiirteensä. Kielen ja kirjallisuuden opetus vahvistaa tietoaineena yleissivistävää tietämystä ja näkemystä äidinkielen kaikkien osa-alueiden kokonaisuudesta. Viestinnän välineenä äidinkieli vahvistaa kommunikointitaitoja suullisen, kirjallisen ja esittävän taidon osalta. Kulttuuriaineena äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vahvistaa yksilöidentiteettiä ja tietämystä saamelaiskulttuurista korostaen sen erityispiirteitä ja ottaen huomioon sen yhteiskunnallisen, sosiaalisen ja historiallisen kehityksen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta: äidinkielen myötä opiskelija omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa saamelaista identiteettiään. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus mahdollistaa vuorovaikutuksen myös eri maissa asuvien saamelaisten kesken sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Äidinkieli ja kirjallisuus oppiaineena on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto- sekä kulttuuri- ja taideaine. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kieltä, kulttuuria ja historiaa. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen. Opetuksessa on otettava huomioon oppilaiden monikulttuurinen tausta sekä kaksi- ja monikielisyys.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on sanataiteen ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri tulkintanäkökulmista. Kaunokirjallisuutta lukemalla saadaan aineksia eettiseen kasvuun, saamelaisen kulttuuri-identiteetin muodostumiseen, kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen sekä omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden saame äidinkielenä -opetus lisää tietoisuutta omasta kielestä ja kulttuurista. Se tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan sekä erilaisten viestinten käyttöön. Opetuksessa pyritään mahdollisimman pitkälle menevään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä aktiivisesti merkityksiä hakevana ja tuottavana viestijänä.

Saamen kieltä tulee käyttää rikastuttajana myös niissä oppiaineissa, joita opiskelijalle opetetaan suomen kielellä. Saamen kielen ja suomen kielen läheinen sukulaisuus antaa mahdollisuuksia monenlaisiin opiskelijoita hyödyttäviin vertailuihin. Saamen kielen merkitystä tulee korostaa ja sitä tulee käyttää sellaisten aihekokonaisuuksien opetuksessa, jotka liittyvät saamelaiskulttuuriin, saamelaisten historiaan, luontoon, elinkeinoihin, uskontoon ja taiteisiin. Kirjallisuuden ja kielen opetuksessa tulee korostaa saamelaisen kulttuurin erityisasemaa. Opetuksessa tulee painottaa perinteistietämyksen ja suullisen tiedon asemaa ja sitä kautta saavutettavaa taitotietoa, koska kirjoitettu tieto on suhteellisen nuorta.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa omaa kulttuuri-identiteettiään ja lisää saamelaiskulttuurin tuntemustaan
- syventää tietojaan kielestä, saamenkielisestä kirjallisuudesta, muusta saamelaistaiteesta, kulttuurista ja viestinnästä sekä osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä lukijana ja kirjoittajana, puhujana ja kuuntelijana sekä median käyttäjänä
- syventää, täsmentää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii ymmärtämään, mitä laaja tekstikäsitelmä tarkoittaa
- syventää tekstintaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina tekstien tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan kriittisesti tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottajana ja tuottajana
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleisivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- oppii käyttämään entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puhuttua että kirjoitettua kieli-
muotoa ja ymmärtää niiden eron
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää kirjakielen merkityksen
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttö-
kelpoisuutta ja tarkoituseriä sekä osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oppiaineen
opiskelussa
- osaa nauttia kulttuurista, arvostaa kulttuuritarjonnan monipuolisuutta ja kehittyä
parhaimmillaan itsekin kulttuurin tekijäksi
- saa valmiuksia edistää saamelaisten keskinäistä vuorovaikutusta yli valtakuntien rajojen
- saa valmiuksia saamen kielen jatko-opiskeluun
- kasvaa kulttuuriyhteisönsä aktiiviseksi jäseneksi.

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä osallisuusaktiivisuus. Henkilökohtainen palaute sekä vertaisryhmältä että opettajalta on opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittämisessä tärkeää. Opetuksen tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana. Itsearvioinnin pohjana on opiskelijan tietoisuus kurssien tavoitteista ja sisällöistä niin, että hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään. Päätösarvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan saavuttama kypsyys lukijana ja kielenkäyttäjänä.

PAKOLLISET KURSSIT

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikkien kurssien

sisältöihin kuuluu kirjallisuutta, puheviestintää ja kirjoittamista ja kielentuntemusta ja -huoltoa. Opiskelijaa ohjataan vaalimaan kielen puhtautta.

1. Kieli, tekstit ja vuorovaikutus (ÄIS1)

Opiskelijan tekstikäsitys syvenee, ja hänen taitonsa lukea yhä moninaisempia tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää ja arvioida viestintäympäristöään sekä omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitystään
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- perehtyy puhutun ja kirjoitetun kielimuodon tehtäviin ja ominaispiirteisiin, tulee tietoiseksi kielestä ja oppii arvioimaan itseään kielenkäyttäjänä sekä kirjallisen ilmaisunsa tueksi oppii käsittelemään omaa tekstiään kielioppaiden avulla
- tunnistaa tekstien havaitsemista ja tulkintaa ohjaavia tekijöitä
- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen, viestintätilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tunnistamaan keskeisiä tekstityyppejä ja -lajeja
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- oppii tarkastelemaan kaunokirjallisia tekstejä lukijalähtöisesti ja kommentoimaan niitä
- pohtii kaksi- ja monikielisyttä ja monikulttuurisuutta sekä ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- syventää tietojään ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation tarkkailu ja erittely
- erilaisia tapoja luokitella tekstejä
- kirjakieli, puhekieli, oman kielen päämurteet, monikielisyys ja kielellinen identiteetti
- kielen varioivat piirteet
- media- ja verkkotekstit puhutun ja kirjoitetun kielen välimaastossa
- puheen ja kirjoituksen luonteenomaiset keinot
- viestintätavoitteen, -tilanteen ja -välineen vaikutus puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen
- tekstien tulkintaa ohjaavia perustekijöitä, esimerkiksi tavoite, tekijä, tekstilaji, tekstityyppi
- viestinnän tehtävät ja vuorovaikutuksen periaatteet
- vuorovaikutustaidot ryhmässä
- kaunokirjallisuuden, median ja tosielämän kertomuksia
- erilaisten lukijapositioiden kokeilua
- oman lukukokemuksen kuvaaminen ja jakaminen
- referointi ja kommentointi

2. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (ÄIS2)

Opiskelija harjaantuu erittelemään erityisesti asiategstien rakenteita ja merkityksiä ja oppii tekemään havaintoja tekstin suhteesta kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää erityisesti tekstilajituntemustaan ja kehittyy erilaisten tekstien tuottajana.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puhe-esityksensä pohjaksi
- oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrastiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstin erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- harjaantuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvioiden pohjalta
- osaa arvioida tekstien sisältöön, näkökulmaan, tyyliin ja muotoon liittyviä valintoja
- perehtyy puhe-esitysten ja kirjoitettujen tekstien tuottamiseen ja muokkaamiseen; oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja tai kirjoitettuja asiatekstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteidensa mukaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tiedonhankinta
- tekstuaaliset keinot: lausetyypit ja rakenteet, sanavalinnat, näkökulman valinta, nimeäminen, lauserakenteet
- teksti rakenteellisena kokonaisuutena: sidoksisuus, kytkennät ja muut viittaussuhteet
- kirjoittaminen prosessina: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja sen hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta
- kirjoitelmien ja puhe-esitysten analyysi ja palautteenanto
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esiintymistaidot
- novellin erittelyä rakenteellisena kokonaisuutena ja kaunokirjallisuuden lajina
- kaunokirjallisen tekstin analysointiin liittyviä käsitteitä: kerronta, kertoja, näkökulma, aihe, teema, motiivi
- tekstinhuollon periaatteet

3. Kaunokirjalliset tekstit (ÄIS3)

Opiskelijoiden käsitys sanataiteesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyy fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia tulkintalähtökohtia ja tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen siten, että hän pystyy tuottamaan myös kirjallisen tai suullisen tulkinnan tekstistä ja osallistuu kirjallisuudesta käytävään keskusteluun

- ymmärtää fiktion luonnetta ja osaa eritellä sen tapaa rakentaa kielen keinoin oma maailmansa sekä oppii vertailemaan fiktiivistä ja muuta kerrontaa
- rohkaistuu kirjoittamaan fiktiivisiä tekstejä
- harjaantuu sanoman kohdentamisen ja kontaktin taidoissa
- syventää ilmaisukeinojensa hallintaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kaunokirjallisen proosan erittelyä ja tulkintaa tarvittavaa käsitteistöä hyödyntäen
- lyriikka kirjallisuudenlajina käsitteineen
- novelli- ja runoanalyysi
- omaa fiktiivistä ilmaisua eri lajeja kokeillen
- kielen kuvallisuus
- teatteri ja draama
- esityksen kielellinen ja äänellinen havainnollisuus
- kohdentamisen ja kontaktin taitojen harjoittelemista

4. Vaikuttamisen keinoja (ÄIS4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy vaikuttamiseen ja argumentointiin ja syventää niihin liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan erilaisia argumentatiivisia tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida kriittisesti toisten näkemyksiä
- syventää medialukutaitoaan ja pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja sen vaikutuksia yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa tarkastella saamelaisen kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suora ja epäsuora vaikuttaminen
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä
- argumentointitavat, retoriikka ja vaikuttamisen keinot
- argumentoitujen tekstien rakenne ja kielenkäyttö
- vaikuttamaan pyrkiviä puheenvuoroja, keskusteluja, väittelyitä tai neuvotteluja
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- kirjallisuuden merkitys yhteiskuntakehitykselle

5. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄIS5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa, vastaanottamisessa ja myös omien tekstiensä tuottamisessa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuurikontekstissa ja hahmottamaan siten saamelaisen kirjallisuuden ja muun viestinnän ja yhteiskunnan ilmiöiden vuorovaikutusta suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen
- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan
- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eri aikakausia ja tyylejä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- saamelaisen kirjallisuuden klassikkoteksteihin tutustumista
- kontekstuaalisuus, muun muassa ihmiskuva, maailmankuva ja arvomaailma tekstien määrittäjinä
- intertekstuaalisuus eli tekstien suhteet ja kytkökset muihin teksteihin
- tyylin ainekset; sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin, lausemuodon vaikutus
- kirjoitusprosessi sekä tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen sen eri vaiheissa
- essee tekstilajina
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa

6. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄIS6)

Opiskelija muodostaa kokonaiskuvaa saamen kielen, saamelaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja saamelaiselle yhteiskunnalle.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan saamen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen
- oppii hyväksymään saamelaisen yhteiskunnan monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- harjaantuu tarkastelemaan kielen ja viestinnän muutoksia, tunnistaa niihin vaikuttavia tekijöitä ja tiedostuu entistä paremmin omien kielenkäyttö- ja viestintätapojensa valintojen merkityksestä
- tuntee saamelaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurin näkökulmasta, kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- saamen kielen muotoutuminen ja nykyinen asema
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansalle
- saamelaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja kirjallisuudesta
- kieli heterogeenisena ja monikulttuurisena ilmiönä
- saamelaisten monikielinen identiteetti
- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: suullisesta kertomaperinteestä kirjoitettuun kirjallisuuteen
- saamen kielen asema nykyään
- kieliäiheinen kirjoitelma
- saamen kielen kielenhuollon tavoitteita ja ongelmia
- saamelaisen viestintäkulttuurin piirteitä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Puheviestintä (ÄIS7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuuristen piirteiden ja puhekulttuurin tarkastelu

8. Tekstitaidot (ÄIS8)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä
- parantaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- oikeinkirjoituksen normit

9. Ajankohtaiset tekstit (ÄIS9)

Opiskelija perehtyy saamelaisen yhteiskunnan kulttuuriseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelu- taitonsa kehittyä ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua
- pystyy löytämään nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistumaan niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja ajankohtaisista kielen ja kulttuurin aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua
- lukija- ja kirjoittajayhteisöön osallistumista nykytekniikkaa hyödyntäen

5.3.4 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, ROMANIKIELI ÄIDINKIELENÄ

Romanikieli äidinkielenä -opetuksen tulee rakentaa romaniopiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä sekä edistää romaniväestön kansainvälistä yhteydenpitoa ja yhteenkuuluvuutta.

Opetuksen tavoitteet

Romanikieli äidinkielenä -opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa ja syventää peruskoulussa aloitettua romanikielen oppimista tai muualla saavutettua romaanikielen osaamista
- saavuttaa toimivan kaksikielisyyden niin, että romanikielen käyttöalue laajenee arjen tutuista puhetilanteista julkisemman kielenkäytön alueelle
- etenee puhutun kielimuodon käyttämisestä kirjoitettuun kielimuotoon ja harjaantuu erityisesti puhuttuun ja kirjoitettuun asiatyylisiin
- pystyy käyttämään romanikieltä entistä vivahteikkaammin myös tunteidensa ja ajatustensa ilmaisussa
- tuntee romanikielen historiaa, taustaa, kehitystä ja rakennetta ja ymmärtää sen kehittämiseen ja tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja haluaa itsekin vaikuttaa romanikielen elvyttämiseen
- syventää tietoaan romanikulttuurista sekä aineellisesta että henkisestä kulttuuriperinnöstä
- ymmärtää vähemmistökielten ja -kulttuurien suhdetta valtakielellisiin ja -kulttuureihin ja niiden välisiä lainalaisuuksia
- vahvistuu kieli- ja kulttuuri-identiteetiltään ja kasvaa kulttuuriyhteisönsä aktiiviseksi jäseneksi
- saa avaimet eri puolilla maailmaa puhuttavien romanimurteiden ymmärtämiseen ja näin valmiuksia edistää romanien keskinäistä kansainvälistä yhteydenpitoa
- saa valmiuksia jatkaa opintojaan, myös romanikielen opintoja, ulkomailla.

Arviointi

Romanikieli äidinkielenä -kurskien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset, aktiivisuus ja romanikulttuurin harrastuneisuus. Henkilökohtainen palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta on opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittymisessä tärkeää. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoa, jonka avulla hän voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään romanikielen puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

PAKOLLISET KURSSIT

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: puheviestintä, lukeminen, kirjoittaminen, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään puheviestinnän ja kirjoitetun kielen hallintaa, luetaan tekstejä ja syvennetään tietoja romanikulttuurista.

1. Kielipohjan vahvistaminen (ÄIR1)

Romanikielen lukiotasoisten opintojen alussa tulee tarkkailla ja eritellä opiskelijan romanikielen osaamista sekä hänen aikaisempia tietojaan ja tietoisuuttaan romanikulttuurista.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa lähipiirissä ja peruskoulussa opittua arkielämän sanastoa ja ilmaisuja
- perehtyy romanikielen äännerakenteeseen ja oppii kielen aitoa (normatiivista) ääntämistä
- harjoittelee kielen perusrakenteita kiinnittämällä huomiota myös vanhoihin omaperäisiin piirteisiin
- kehittää romanikielen taitojaan sekä suullisesti että kirjallisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- romanikielen arkisanasto ja siihen liittyvä kulttuuri, esimerkiksi perhe-elämä, suku, kodin sisustus, esineet, vaatetus
- sanojen suku ja rektiojärjestelmä
- sijamuotojen rakentaminen vartalomuodon (akkusatiivin) pohjalta ja sen käyttö yksin ja prepositioiden kanssa
- pienimuotoisia suullisia ja kirjallisia tuotoksia
- keskusteluja

2. Kielitaidon laajeneminen lähipiirin ulkopuolelle (ÄIR2)

Opiskelijan sanavarastoa ja romanikielen rakenteiden tuntemusta laajennetaan niin, että hän harjaantuu käyttämään romanikieltä myös kotipiirin ulkopuolella olevissa tilanteissa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tottuu asioimaan romanikielellä kodin ulkopuolisissa tilanteissa
- laajentaa sanavarastoaan ja ilmaisukeinojaan
- syventää kielen rakenteeseen liittyviä tietojaan ja taitojaan
- lukee romanikieltä ja -kulttuuria käsitteleviä tekstejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstejä ja puhetilanteita, jotka liittyvät esimerkiksi ostoksilla käyntiin, kaupankäyntiin, työhön, harrastuksiin ja matkustamiseen
- romanikielen lukusanoja, lukusanailmauksia (esimerkiksi hinnoista puhuttaessa), kalenteri- ja muita ajan ilmauksia
- verbioppia ja verbilausekkeita
- akkusatiivin käyttö omistusrakenteissa
- romanien liikkumista ja elinkeinoja käsitteleviin teksteihin tutustumista

3. Romanien suullinen ja kirjallinen perinne (ÄIR3)

Opiskelija syventää tietojaan romanikielestä sekä suullisesta ja kirjallisesta kulttuuriperinteestä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan romanien suullisesta perinteestä
- tutustuu romaniksi kirjoitettuun tai käännettyyn kirjallisuuteen
- vahvistaa identiteettiään kertomisen ja tunteiden ilmaisun avulla
- syventää tietojaan kielen sanastosta ja ilmaisukeinoista
- laajentaa tietojaan romanikielen rakenteesta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- romanikielisiä kertomuksia, tarinoita, satuja sekä lauluja ja runoja
- romaniksi kirjoitetun ja käännetyn kirjallisuuden, esimerkiksi Raamatun tekstien, erittelyä ja tulkintaa
- romanin abstraktia sanastoa ja kielikuvia
- adjektiivit
- sijamuotojen käyttö
- lauseoppia
- kertomista ja dramatisointia romanikielellä

4. Romanikielen ja -kulttuurin historia ja levinneisyys (ÄIR4)

Opiskelija syventää romanien elämän ja taustan tuntemustaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy sekä oma- että muunkielisiin romanien alkuperää, levinneisyyttä, kielellisiä ryhmittymiä ja murteita käsitteleviin teksteihin
- harjaantuu ylläpitämään kansainvälisiä yhteyksiä romaneihin
- syventää sanastontuntemustaan ja tutustuu sanojen historiaan ja etymologiaan
- laatii kirjallisia ja suullisia esityksiä kurssin teemaan liittyvistä asioista
- tutustuu romanikielen elvyttämiseen ja kehittämiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kurssin aihepiiriin liittyviin artikkeleihin, esitelmiin ja tutkimuksiin perehtymistä
- romanien kansainvälisiä kokoontumisia ja matkoja käsittelevään esine-, kuva- ja kirja- ym. materiaaliin tutustumista
- yhteydenpitoa kirjeitse, sähköpostitse tai muun sähköisen viestinnän avulla
- romanimurteisiin tutustumista
- sanaston muotoutuminen ja kehittyminen (omaperäiset sanat, laina- ja vierassanat)
- romaniperinteeseen liittyvää aluetta tai henkilöä käsittelevä kirjoitelma
- keskustelua romanikielen kehittämistarpeista, kielenhuollosta ja romanikielen lautakunnan työstä

5. Romanien kirjallisuus ja muu taide (ÄIR5)

Opiskelija tutustuu romanikieliseen kirjallisuuteen ja muuhun romanikulttuuriin liittyvään taiteeseen. Kurssi voidaan integroida taitoaineisiin tai jonkin muun kielen kirjallisuusopintoihin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu romanikielellä julkaistuun tai romanikulttuuria käsittelevään kirjallisuuteen
- oppii referoimaan, erittelemään ja tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä, elokuvia ja näytelmiä ja tarkastelee niitä myös romanikielen ja -kulttuurin näkökulmasta
- kehittää taitojaan erilaisten romanikielisten tekstien tuottajana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilaisten romanikielisten ja romanikulttuuria käsittelevien Suomen ja maailman-kirjallisuuden kaunokirjallisten tekstien, myös elokuvien ja näytelmien, analyysia, tulkintaa ja vertailua
- kotimaiseen ja ulkomaiseen romanitaiteeseen tutustumista
- kurssin sisältöön liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskeleva teksti
- romanikielinen fiktiivinen tuotos, esimerkiksi runo, dialogi, pienoisenäytelmä, videofilmi

6. Romanikieli ja -kulttuuri nyky-yhteiskunnassa (ÄIR6)

Kurssilla laajennetaan opiskelijan romanikielen käyttöä yhdistys-, seurakunta- ja muun yhteiskuntaelämän aihepiireihin ja tilanteisiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää suullista ja kirjallista ilmaisutaitoaan romanikielessä
- kehittää vuorovaikutustaitojaan
- syventää tietoaan romanikielen rakenteesta
- syventää tietoaan romanikielten ja -kulttuurien nykytilanteesta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- puheenvuoroja, lyhyitä puheita ja selostuksia kurssin aihepiiristä
- erilaisiin romanikielisiin teksteihin, kuten esimerkiksi uutisiin, dokumentteihin, romanijärjestöjen verkkosivuihin tutustumista ja niistä keskustelemista
- virallisten asiakielten kieleen ja terminologiaan tutustumista
- monimutkaisia romanikielen rakenteita, esimerkiksi infinitiivi- ja partisiippirakenteet
- romaniperinteen erityislaatuun syventymistä, kuten esimerkiksi romanimusiikki, -puvut, juhlatavat

7. Romanikielen puhetaito ja puhekulttuuri (ÄIR7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa romanikielen puhetaitoon ja romanikieliseen puhekulttuuriin liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmisuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan romanien puhekulttuurista sekä romanikielisen vuorovaikutuksen luonteesta ja ominaispiirteistä
- kehittää romanikielellä puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- romanikielisten vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä romanien näkökulmasta
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat romanikulttuurin näkökulmasta
- esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelua romanikielellä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- romanien puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja romanien puhekulttuuria

8. Kirjoittamisen ja tekstitaitojen kurssi (ÄIR8)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja erilaisia romanikielisiä tekstejä
- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä romanikielellä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tyypiltään ja lajiltaan erilaisten romanikielisten tekstien erittelyä
- romanikielisen tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- romanikielen omaperäisten rakenteiden ja sanaston elvyttäminen
- romanikielen huoltoa

9. Ajankohtaista romanikielessä ja -kulttuurissa (ÄIR9)

Opiskelija syventää tietojaan romanikulttuurista ja perehtyy nyky-yhteiskunnan kulttuuriseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen romanien näkökulmasta. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- käsittelee romanikielellä keskustellen ja kirjoittaen ajankohtaisia romanikielen, romani-kirjallisuuden, romaniksi käännetyn ja romaneja käsittelevän kirjallisuuden sekä viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia romanikielisiä tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen romaanikulttuurissa ja osana yhteiskunnallista keskustelua
- löytää romanikielisestä ja romaneja käsittelevästä kirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- romanikielistä kirjallisuutta ja romaniksi käännettyä kirjallisuutta
- suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja romanikielellä ajankohtaisista kielen ja kulttuurin, erityisesti romanikielen ja -kulttuurin, aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua romanien näkökulmasta
- osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön nykytekniikkaa hyödyntäen

5.3.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, VIITOMAKIELI ÄIDINKIELENÄ

Lukiassa viittomakieli äidinkielenä -oppimäärä noudattaa soveltuvin osin äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärän rakennetta, tavoitteita ja sisältöjä. Viittomakieli äidinkielenä -opetuksen yleistavoitteena on vahvistaa oppilaan identiteettiä ja minäkuvaa viittomakielisenä ihmisenä sekä viittomakielisen yhteisön jäsenenä puhuttua kieltä käyttävässä ympäristössä. Tavoitteena on hyvä viittomakielen taito, jonka varaan rakennetaan suomen kielen ja muiden puhuttujen kielten sekä monipuolisten viestintä- ja opiskelutaitojen oppiminen. Lisäksi tavoitteena on viittomakielisen kulttuurin ja perinteiden tunteminen, joka on perustana identiteetin muodostumiselle, hyvän itsetunnon kehittymiselle, sosiaalisten suhteiden rakentamiselle, ajatusten ja tunteiden ilmaisemiselle sekä ajattelun, metakielellisten ja viestintätaitojen kehittymiselle.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa reagoida toisten viittomiseen, kysyä ja keskustella viittomakielellä sekä perustella oman mielipiteensä
- oppii käyttämään hyvää ja loogisesti selkeää viittomakielistä ilmaisua vivahteineen erilaisissa viestintä- ja yhteistyötilanteissa
- oppii kertomaan ja kuvaamaan kokemuksiaan sekä spontaanisti että suunnitellusti
- oppii ottamaan huomioon keskustelukumppanin kielelliset tarpeet ja rajoitukset ja osaa valita tilanteeseen sopivan esitysmuodon
- tuntee viittomakielen käsitteet ja olennaiset sisällöt
- oppii erottamaan pää- ja sivuasiat toisistaan, purkamaan syy- ja seuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä näkemästään viittomakielisestä esityksestä
- kykenee luomaan ja tuottamaan luovia taiteellisia viittomakielisiä esityksiä
- oppii hankkimaan tietoa eri lähteistä hyödyntäen viittomakielistä viestintäteknologiaa
- oppii suhtautumaan tietoon kriittisesti sekä valikoimaan, arvioimaan ja tulkitsemaan tietoa eri näkökulmista ja välittämään sitä viittojen eteenpäin
- oppii vertailemaan viittottujen kielten erityispiirteitä puhuttuihin kieliin yleisesti sekä vertailemaan viittomakielisen kulttuurin ja suomalaisen viittomakielen piirteitä suomalaiseen kulttuuriin ja suomen kieleen syventäen metakielellisiä ja -kulttuurisia taitojaan
- tuntee suomalaisen viittomakielen ominaislaadun muiden maiden kansallisten viittomakielten rinnalla
- oppii toimimaan vieraskielisen kuuron kanssa ja käyttämään kansainvälistä viittomista hänen kanssaan
- oppii käyttämään tulkkipalveluja ja tekemään yhteistyötä viittomakielen tulkin kanssa
- tuntee viittomakielen ja viittomakielisen kulttuurin merkityksen oman identiteettinsä kehittymiselle ja henkiselle hyvinvoinnille.

Kurssien koodit muodostetaan käyttäen koodia ÄIV sekä kurssin numeroa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Viittomakielen kurssien sisällöt noudattavat soveltuvin osin suomi äidinkielenä -kurssien keskeisiä sisältöjä siten, että niissä painottuu viittomakielen ominaispiirteet.

Viestintä

- monipuolista ilmaisua erilaisissa viestintätilanteissa; osallistumista pari-, pienryhmä- ja ryhmätyöskentelyyn
- erilaisten viittomakielisten kuvaamisten käyttämistä ja käytettyjen tapojen ilmaisemista
- suomalaisen viittomakielen äänne- ja viittomien perusrakenteen, muoto-, lause- ja tekstirakenteiden sekä viittomanmuodostuksen ja viittomasanaston ja viittomiston sekä viittomanmuodostuksen keskeisten piirteiden analysoimista ja niiden vertaamista suomen kielen vastaaviin rakenteisiin
- viittomakielen ymmärtämistä kehittävien strategioiden käytön harjoittamista
- viittomakielisten tekstien tekstitason valitsemista ja kirjallisuusanalyysien tekemistä
- esiintymisviittomakielen harjoittamista yhdessä muiden opiskelijoiden ja opettajan kanssa
- erilaisissa käytännön viestintätilanteisissa kulttuurien välisen viestinnän perusteiden soveltamista
- erittelevien, pohtivien ja raportoivien viittomakielisten esitysten tuottamista
- medialukutaidon harjoittamista ja syventämistä
- viittomakielisen viestintäteknologian käyttämistä
- muiden maiden viittomakieliin tutustumista
- kansainvälisen viittomisen käyttöön perehtymistä
- tulkattujen keskustelu- ja esiintymistilanteiden harjoittamista

Kielitietous

- viittomien rakenteen ja viittomakielen kieliopillisiin prosesseihin liittyvien käsitteiden ja ilmiöiden analysoimista
- viittomanmuodostusprosessien ja taivutusprosessien sekä viittomakielen lauseopin tarkastelemista
- kiinteiden ja produktiivisten viittomien sekä viittomakielisten idiomien merkitysten tutkimista
- viittomiston tyylierojen tutkimista
- viittomakielen sanakirjojen, eri viestintämedioissa ja verkoissa olevista oppimisalustoista ja lähteistä saatavien tietojen hankkimista ja käyttämistä
- suomalaisen viittomakielen viittomiston, rakenteen ja kieliopin vertaamista muiden maiden viittomakieliin
- viittomakielen rakenteen vertaamista suomen kieleen ja muihin puhuttuihin kieliin

Kulttuuritietoisuus

- kuurosokeiden ryhmän erityispiirteisiin ja kommunikointitapaan tutustumista
- muiden maiden kuurojen ryhmien erityispiirteisiin ja heidän käyttämäänsä viittomakieleen tutustumista
- suomenkielisten kanssa tulkin välityksellä ja ilman tulkkia kommunikoinnista
- viittomakielisen ja puhuttua kieltä käyttävien kulttuurien erojen ja yhtäläisyyksien tarkastelemista kulttuurien välisen viestinnän perusteiden ja kulttuuritutkimuksen peruskäsitteiden avulla

Kirjallisuus

- erilaisten viittomakielisten teksti- ja tyyli- ja tyylilajien vertailemistä sekä niiden tuottamista
- viittomakielisen kertoma- ja kulttuuriperinteen laajentamista ja syventämistä
- oman sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin tarkastelun syventämistä oman maan ja eri maiden viittomakielisen kirjallisuuden avulla

5.3.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI TOISENA KIELENÄ

Opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan. Oppimäärän lähtökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkielisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito oman äidinkielen rinnalle. Lukion suomi toisena kielenä -oppimäärän tavoitteet ja sisällöt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan.

Suomi toisena kielenä -opetuksen keskeinen tavoite on, että opiskelija saavuttaa sellaisen suomen kielen taidon, että hän voi opiskella täysipainoisesti kaikkia lukion oppiaineita ja että hänen on mahdollista jatkaa opintojaan sekä selviytyä työelämässä suomen kielellä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomi toisena kielenä -opetus vahvistaa opiskelijan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää suomen kielen taitonsa niin hyväksi, että hän pystyy käyttämään sitä ajattelun, oppimisen, ilmaisun ja vaikuttamisen sekä sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen välineenä
- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiskelun viestintätilanteissa
- hallitsee suomen kielen perusrakenteet kielen eri tasoilla ja tulee entistä tietoisemmaksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verraten
- kykenee hyödyntämään erilaisia tekstejä, ja oppii tietoyhteiskunnassa tarvittavaa kriittistä tulkinta- ja arviointitaitoa
- parantaa taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- tottuu työskennellessään käyttämään sanakirjoja ja kielenoppaita
- perehtyy suomalaiseen yhteiskuntaan, mediaan, kulttuuriin ja kirjallisuuteen (yhteistyössä muun aineopetuksen kanssa)
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan ja laajentaa tietojaan puhutun ja kirjoitetun kielen peruseroista ja työnjaosta
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kielitaitoaan, arvioimaan edistymistään ja haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa
- oppii pohtimaan kaksi- tai monikielisyyttään; hänen käsityksensä kielen merkityksestä identiteetille syvenee.

Arviointi

Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen B2.2-taso (toimiva itsenäinen kielitaito) kuvaa pääpiirtein suomi toisena kielenä -opiskelijan hyvää osaamista lukion päättövaiheessa. Opiskelijan kielitaitoprofilin vahvimmat alueet ovat kuullun ja luetun ymmärtäminen, joissa hyvän osaajan taito yltyä B2.2-tasolle. Kirjoittamisen alueella B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) kuvaa hyvää osaamista.

Opiskelijaa arvioidaan suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, jos se on valittu hänen oppimääräkseen huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä -kurseista. Äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärän mukaisesti suoritettavat kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä -kurseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä -kurssit korvaavat äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärän kurssit vain siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pääsääntöisesti pakollisten kurssien osalta edellytetään lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Perusteet hallintaan (S21)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjoittelee lukio-opinnoissa tarvittavaa yleiskielistä esitystapaa sekä kirjallisesti että suullisesti
- tiedostaa suomen kielen perusrakenteet ja tulee varmaksi niiden hallinnassa
- pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- opiskelijan kielitaidon kartoitus
- opiskelijan tausta ja kokemukset
- kahden kulttuurin ja kielen keskellä eläminen
- lukion opiskelukulttuuri, suomen kielen opiskelutekniikka
- parihaastattelut, arkielämään ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät pienet puheenvuorot
- suomen kielen keskeiset äänne- ja muoto-opilliset piirteet
- aineistopohjainen kirjoitelma

2. Kieli käyttöön (S22)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä
- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita sekä ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kielitilanteiden vaihtelu ja puheen variaatio
- erilaisia kaunokirjallisia ja asiatekstejä
- eri asiointitilanteita
- hankitun tiedon suullista ja kirjallista raportointia
- kielen lausetason perusrakenteet
  - peruslauseen rakentaminen
  - peruslauseen jäsenet, erityisesti objekti
  - suomen kielelle ominaiset lausetyypit
- sananmuodostuskeinot

3. Kielellä vaikutetaan (S23)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää erityyppisiä suullisia ja kirjallisia asiatekstejä, erityisesti mielipidetekstejä, sekä oppii löytämään tekstin ydinajatuksen ja ottamaan kantaa niihin
- rohkaistuu muodostamaan ja ilmaisemaan mielipiteitään perustellen
- oppii tunnistamaan, miten häneen vaikutetaan
- tarkastelee myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- parantaa kielen perusrakenteiden hallintaa, erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mielipidekirjoituksia ja ajankohtaisohjelmia
- asiatekstin analysointi- ja tulkintaharjoituksia
- perustelemisen harjoittamista sekä suullisesti että kirjallisesti
- ryhmäkeskustelutehtäviä
- kaunokirjallisuus ja media vaikuttajana
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua
- vertailumuotoja ja rektioseikkoja

4. Syvemvät tekstitaidot (S24)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- harjaantuu löytämään erilaisista teksteistä niiden pääajatuksen, tulkitsemaan tekstin ydinsisältöä sekä totuttautuu kirjoittamaan aineiston pohjalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilaisia mediatekstejä; niiden tulkintaa ja hyödyntämistä
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista
- luovaa kirjoittamista
- referointia

5. Suomalainen kulttuuri tutuksi (S25)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuden sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin ja vertailee suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin
- hyödyntää mediaa kulttuurin välittäjänä sekä saa taide-elämyksiä ja aineksia oman identiteettinsä rakentamiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja
- suomalaisen kirjallisuuden lukemista, kuten novelleja, lyhytproosaa, runoja, romaani-katkelmia sekä ainakin yksi kokonaisteos
- opintokäynti tai taide-esityksen katsominen, esimerkiksi teatterikäynti
- yhden kirjailijan ja hänen teoksensa esittely

6. Kohti toimivaa kaksikielisyyttä (S26)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan vaativilla teksteillä ja tehtävillä
- syventää tietojaan kirjakielen perusnormeista ja osaa soveltaa niitä omia tekstejä tuottaessaan
- vahvistaa käsitystään suomalaisuudesta, esimerkiksi suomalaisen kirjallisuuden avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vaativien kielen rakenteiden kertaamista
- kirjakielen hallinnan syventämistä, esimerkiksi välimerkkien käyttöä
- sanavaraston kartuttamista eri aihealueilta
- rakennetehtäviä, luetun ymmärtämistä, tekstin selittämistä, kirjoitelmia
- suomalainen kaunokirjallinen teos

7. Puhekieli tarkasteluun (S27)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy suomen puhekielen ominaispiirteisiin
- oppii tunnistamaan puheesta ja kirjoituksesta puhekielisyyksiä ja pystyy vertailemaan puhe- ja yleiskieltä toisiinsa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomen puhekielen kielioppia
- suomen puhekielen erityispiirteitä
- yleispuhekieli, murre, slangi
- puhekielen erityispiirteitä
- itsenäinen työ: työprosessin suunnittelu, suomenkielisen henkilön haastattelu, nauhoitus, litterointi, puhutun muuttaminen yleiskieliseksi, työn suullinen esittäminen luokalle, kirjallinen raportointi

8. Erilaisten tekstien kirjoittamista (S28)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin opiskelijoiden tarpeiden mukaan: asia- ja asioimiskirjoittamista, esimerkiksi hakemus, valitus tai selvitys
- kirjoittamista materiaalin pohjalta, esimerkiksi kommentti, analyysi tai arvostelu
- pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia
- ns. luovaa kirjoittamista opiskelijoiden tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan
- kirjoittamisen prosessiluonteisuus, prosessin eri vaiheet
- jäsentelyn sekä tekstin ulko- ja kieliäsun tarkastelua ja hiontaa
- kielen rakenteita opiskelijoiden tarpeiden mukaan

9. Tekstien maailmassa (S29)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitoaan lukea erittelevästi ja eläytyvästi
- parantaa suomalaisen ja mahdollisuuksien mukaan oman kulttuurinsa kirjallisuuden tuntemustaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilajisten kaunokirjallisten ja asiatekstien tekstien lukemista
- vapaavalintainen kaunokirjallinen teos, esimerkiksi oman kulttuuri-identiteetin rakentumisen kannalta tärkeä teos
- kirjailija- tai teosesittely
- kirjallisuudesta keskustelemista ja kirjoittamista, oman lukukokemuksen jakamista
- käännösharjoitus

5.3.7 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, RUOTSI TOISENA KIELENÄ

Opetuksen tavoitteet

Suomen ruotsinkielisten lukioiden ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että opiskelija, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame,

- kehittää ruotsin kielen tietonsa ja taitonsa niin hyväksi, että hän kykenee opiskelemaan ruotsiksi, hyödyntämään ruotsinkielistä kirjallisuutta ja tiedotusvälineiden tarjoamaa tietoa sekä luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia kontakteja ruotsin kielellä
- oppii ilmaisemaan itseään, rohkenee keskustella ja argumentoida ruotsin kielellä niin koulussa, jatko-opinnoissa kuin työelämässäkin
- tiedostaa tärkeimmät suomenruotsalaisen arkikielen, jopa murteellisen puhekielen ja yleiskielen erot, sekä oppii ymmärtämään selkeää ruotsinruotsia televisiossa ja radiossa
- omaksuu ruotsin äänne-, muoto-, lause- ja virkerakenteen, oppii analysoimaan kieltä sanakirjojen, kielioppien, oikeakielisyysoppaiden tai yksilöllisen ohjauksen avulla niin, että hänen kielitaitonsa paranee ja kehittyy
- oppii lukemaan ja hyödyntämään erilaisia tekstejä eri oppiaineiden opinnoissa, ainekirjoituksessa ja erilaisissa opetukseen liittyvissä keskustelutilanteissa
- oppii lukemaan ja kuuntelemaan ruotsinkielistä kirjallisuutta teatterin, elokuvan ja tiedotusvälineiden avulla; tutustuu lähemmin vähintään yhden tunnetun ruotsinruotsalaisen tai suomenruotsalaisen kirjailijan tuotantoon
- perehtyy suomalaiseen yhteiskuntaan, erityisesti Suomen ruotsinkieliseen ja kaksikieliseen kulttuuriin
- havainnoi ja arvioi omien taitojensa etenemistä sekä omaksuu positiivisen asenteen kieliä ja kielten oppimista kohtaan
- tulee yhä tietoisemmaksi omasta ja perheensä kaksi- tai monikielisydestä ja kielen merkityksestä kulttuurille ja identiteetille.

Arviointi

Saadakseen hyvää osaamista vastaavan arvosanan vieraskielisen opiskelijan tulee saavuttaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen taso B2.2 (toimiva itsenäinen kielitaito) ruotsin kielen kuullun ymmärtämisessä ja luetun ymmärtämisessä ja taso B2.1 (itsenäisen kielitaidon perustaso) puhumisessa ja kirjoittamisessa. Suullinen kielitaito saattaa kuitenkin vaihdella riippuen opiskelijan kielikontakteista koulun ulkopuolella.

Mikäli opiskelija on valinnut ruotsi toisena kielenä -oppimäärän, tulee hänet myös arvioida kyseisen oppimäärän vaatimusten mukaisesti riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei. Ruotsi äidinkielenä -oppimäärän mukaisesti suoritettavat kurssit luetaan hyväksi täysimääräisesti ruotsi toisena kielenä -kursseihin. Ruotsi toisena kielenä -kurssit korvaavat ruotsi äidinkielenä -oppimäärän kurssit vain siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pääsääntöisesti pakollisten kurssien osalta edellytetään lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

1. Perusteet hallintaan (R21)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tyydyttävästi käyttämään opinnoissa tarvittavaa yleiskielistä esitystapaa sekä suullisesti että kirjallisesti
- tulee entistä tietoisemmaksi ruotsin kielen erityispiirteistä verrattaessa opiskelijan omaan äidinkielen ja mahdollisiin aiempiin koulukieliin
- rohkenee osallistua sekä opetus- että ryhmäkeskusteluihin luokassa
- oppii kirjoittamaan ja kertomaan havainnoistaan ja kokemuksistaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- opiskelijan kielitaidon kartoitus
- opiskelijan tausta ja kokemukset
- kahden kulttuurin ja kielen keskellä eläminen
- lukion opiskelukulttuuri, luku- ja opiskelutekniikka
- haastatteluja ja suullisia esityksiä arkipäivän asioista ja tilanteista
- ruotsin kielen tärkeimpien äänne- ja lauserakenteiden erityispiirteiden tarkastelua opiskelijoiden puheen ja kirjallisten tuotosten perusteella
- keskustelua sosiaalisista ja kulttuurisista eroista

2. Teksti ja dialogi (R22)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- alkaa lukea enemmän ruotsinkielistä kaunokirjallisuutta
- ymmärtää ainakin selkeää ruotsinruotsia tiedotusvälineissä
- kykenee seuraamaan nopeatempoistakin keskustelua ja väittelyä
- tuntee eri tyyllilajeja
- osaa hyödyntää kirjaston ja Internetin tarjoamia palveluja
- ymmärtää jossakin muodossa eri puhetyylejä ja murteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- esimerkkejä kaunokirjallisuuden eri lajeista, myös runoutta, näytelmäkirjallisuutta ja elokuvia
- maailmankirjallisuuden tunnetuimpia kirjailijoita mielellään opiskelijan kieli- ja kulttuuri-tausta huomioon ottaen
- dialogeja ja muuta tilannesidonnaista puhetta
- äänen lukeminen ja sujuva lukeminen
- teatteri

3. Kieli ympärillämme (R23)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee ottamaan huomioon tilanteen asettamat vaatimukset omassa kielenkäytössään ja tiedostaa kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuudet
- kykenee tekemään eron kielen eri rekisterien ja muodollisuusasteen välillä niin puheessa kuin kirjoituksessa
- hallitsee myös pitkäähköjä virkkeitä ja huomaa, kuinka sanastoa voi rikastuttaa ja laajentaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilaisia kielenkäyttötilanteita
- asiatekstejä verrattuna kaunokirjallisiin teksteihin
- erilaisten palvelutilanteiden kieli
- kaunokirjallisia arkielämän kuvauksia, mielellään suomenruotsalaisia
- kirjallinen ja suullinen raportointi
- ruotsin aikamuodot ja tapaluokat, vaikeahkoja verbi- ja prepositiofraaseja
- adjektiivi ja adverbi

4. Suomenruotsalainen, suomalainen ja pohjoismainen kulttuuri ja identiteetti (R24)

Kurssilla keskitytään Suomen ruotsinkielisyyteen, suomenkielisyyteen ja kaksikielisyyteen maahanmuuttajan näkökulmasta opiskelijoiden aiemmat opinnot, kokemukset ja muiden oppiaineiden sisällöt huomioon ottaen. Tiedotusvälineiden tarjoamien ohjelmien ja artikkelien avulla käsitellään myös muiden Pohjoismaiden kulttuureja ja monikielisyyttä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietämystään paikallisyhteiskunnasta, sen historiasta ja kulttuurista lukemisen ja haastattelujen avulla
- saa yleiskäsityksen Suomesta, Suomen ruotsalaisalueista, maan vähemmistöistä ja Pohjoismaissa tapahtuvista muuttoliikkeistä ajankohtaisten asioiden, tiedotusvälineiden, karttojen, oppaiden sekä hakuteosten kautta
- oppii ottamaan selvää asioista, pohtimaan kielen merkitystä identiteetille sekä kykenee osallistumaan yhteiskuntaelämään ja yhdistystoimintaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- artikkeleita, esitteitä, kotisivuja sekä kirjallisuutta paikallisyhteiskunnasta
- artikkeleita, ohjelmia ja faktatietoa Suomesta, suomalaisesta yhteiskunnasta sekä myös muista Pohjoismaista
- kuvauksia maan eri osista
- suomenruotsalaisia kirjailijoita ja heidän tuotantoonsa tutustumista, erityisesti kuvauksia elämästä ja kiinnostavista ihmisistä eri aikoina eri puolilla Suomea
- kaunokirjallinen työ ja sen jonkinmuotoinen esitys

5. Tekstien tulkinta ja tuottaminen (R25)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee analysoimaan erilaisia tekstejä, kommentoimaan ja tulkitsemaan niiden sisältöä
- oppii etsimään tietoa ja arvioimaan sitä sekä kykenee kohtaamaan erilaisia mielipiteitä
- oppii jäsentelemään ja tarkastelemaan kriittisesti omia tekstejään
- kiinnittää huomiota oikeakielisyyteen, viittauksiin, kielikuviin sekä kuvamateriaaliin
- oppii jossain määrin analysoimaan ja arvioimaan taidetta, runoja sekä proosatekstejä kirjoitelmien ja arvostelujen pohjana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ruotsin kielen erityispiirteitä sekä oikeakielisyyssyyskysymyksiä opiskelijoiden omien tuotosten pohjalta
- tekstianalyysin ja argumentoinnin menettelytapaan tutustumista
- kuvataide, runot ja kaunokirjalliset otteet kirjoitelmien laatimisen pohjana
- lainaus sekä viittaaminen teksteihin, lähteisiin ja lausumiin
- tekstin asu ja toimittaminen; painotuote ja kirjallisuushaku

6. Kieli ja vaikuttaminen (R26)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii lukemaan asiatekstejä ja seuraamaan erityisesti tiedotusvälineissä käytäviä julkisia keskusteluja, ymmärtää tekstin keskeisen sisällön ja erottaa tosiasiat mielipiteistä
- ymmärtää tiedotusvälineiden yhteiskunnallisen vaikutusvallan, pystyy ottamaan kantaa niiden välittämään viestiin ja rohkenee ilmaista omia mielipiteitään
- ymmärtää kaunokirjallisten tekstien päähenkilöiden maailmaa, ajatuksia ja mielipiteitä
- tulee varmemmaksi ruotsin kielen lukijaksi ja kykenee lukemaan myös pitkäköjiä virkkeitä ja kappaleita sekä aikaisempia tietoja vaativia ja abstrakteja tekstejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ajankohtaisohjelmia ja niiden synty
- asiatekstin ja kaunokirjallisuuden analysointia
- mainonta ja ilmoituksia
- ohjelma- ja tekstitarjonnan kriittistä valitsemista, seuraamista ja arviointia
- omien mielipiteiden ilmaisu ja ajankohtaisista asioista keskustelua mielipidetekstin pohjalta pareittain ja pienryhmässä
- vaikeampia lause- ja virkerakenteita; erilaisia sivulauseita
- numeraalit, pronominit, lyhenteet ja vierassanat

7. Syvempi tekstinhallinta (R27)

Kurssilla pyritään parantamaan opiskelijoiden oikeakielisyyttä heidän kirjallisissa tuotoksissaan ja vahvistamaan heidän taitoaan lukea, tulkita, analysoida ja hyödyntää erilaisia materiaaleja kirjoitelmia laatiessaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää analyttisen ja kriittisen lukemisen taitojaan
- oppii varioimaan ja kehittämään ilmaisuaan
- oppii jäsentämään, korjaamaan ja viimeistelemään kirjoittamiaan tekstejä
- pohtii tekstin sisältöä omista kokemuksistaan ja mielipiteistään käsin sekä ilmaisee ajatuksensa selkeästi.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilaisia tekstejä useammilta aihealueilta kuin kurssilla 6
- sisältökysymyksiä ja tiivistelmiä
- oikeakielisyysharjoituksia, esimerkiksi muunnos- ja täydennystehtäviä sekä ilmaisun toistamista toisin sanoin
- tyyli- ja muunteluharjoituksia
- kirjallisia kypsyyskokeita ja eritasoisia testejä

8. Suullinen viestintä (R28)

Kurssin ensisijaisena tavoitteena on kehittää vierasta kieltä äidinkielenään puhuvan opiskelijan ruotsin kielen suullista viestintätaitoa niin, että hänestä tulee entistä taitavampi ja rohkeampi viestijä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee osallistumaan esitelmiin, luentoihin sekä keskusteluihin ruotsin kielellä myös silloin, kun ne toteutetaan akustisesti vaativissa olosuhteissa ja kun puhe etenee nopeasti tai aihe käsittelee vaikeahkoja yhteiskunnallisia ja kulttuurisia asioita
- rohkenee osallistua keskusteluihin ja väittelyihin ruotsin kielellä sekä ilmaista näkökantansa
- kykenee valmistelemaan ja pitämään lyhyitä esityksiä ruotsin kielellä
- rohkenee ajaa kieliryhmänsä asiaa ja puolustaa kieliryhmänsä kieltä ja kulttuuria sekä muodollisissa että epämuodollisissa tilanteissa
- tietää tulkkauspalveluista sekä siitä, miten ja milloin tulkkia ja kielenkääntäjää voi käyttää apuna.

KESKEISET SISÄLLÖT

- esitelmiä ja keskusteluja luokkahuoneessa, viestimien välityksellä, sähköisten keskustelufoorumien välityksellä tai opintokäynneillä
- muistiinpano- ja kokoustekniikka
- ruotsin- ja suomenkielisten kokous-, puhe- ja keskustelutapojen vertailua muiden maiden ja kulttuurien tapoihin
- erilaisia teknisiä apuvälineitä
- virallisten kielikokeiden ja diplomien vaatimustasot ja sisältö

9. Kirjallisuus tiedon ja ilon lähteenä (R29)

Kurssilla on sama päätavoite kuin ruotsi äidinkielenä -oppimäärän kurssilla 9, mutta sitä sovelletaan opiskelijoiden kielitaitoa, lukukokemuksia ja heidän alkuperämaansa edustaman kulttuuripiirin kirjallisuutta vastaavaksi. Kurssi voi pohjautua teemoihin, jolloin etsitään ja luetaan kirjallisuutta, joka käsittelee tiettyä aihepiiriä ja edustaa tiettyä lajia. Se voi perustua kirjallisuuden dramatisointiin tai lähitaiteiden opiskeluun, kuten kuvataiteeseen, musiikkiin, arkkitehtuuriin ja tanssiin jonkin teeman ympärille rakentuneena.

5.3.8 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE

Saamelaisten kotiseutualueen lukioissa voidaan opettaa saamen kieltä äidinkielenä ja myös muiden aineiden opetus ja opiskelu voi kokonaan tai osittain tapahtua saamen kielellä. Opiskelija voi silloin valita, opiskeleeko hän suomea tavallisen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaan vai tämän, erityisesti saamenkielisille laaditun oppimäärän mukaan. Tämän oppimäärän tehtävänä on yhdessä eri aineiden suomenkielisen opetuksen ja opiskelun sekä myös saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen kanssa varmistaa opiskelijan kielellinen kehitys kaksikieliseksi kansalaiseksi, jolla on valmiudet toimia sekä saameksi että suomeksi monikielisisissä ja -kulttuurisissa yhteisöissä sekä menestyä jatko-opinnoissa.

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saavuttaa erityisesti saamelaisalueilla tarvittavan kaksikielisyyden ja toimivan kulttuuri-identiteetin
- saa opinnoissaan ja yhteiskunnassa tarpeelliset suomen kielen ja viestinnän tiedot ja taidot niin, että hänellä on kielelliset edellytykset hoitaa henkilökohtaisia yhteyksiään ja kansalaisen tehtäviä
- saa taidot ja rohkeuden ilmaista itseään selkeästi ja vivahteikkaasti suomen kielellä suullisesti ja kirjallisesti erilaisten viestintätilanteiden edellyttämällä tavalla
- laajentaa suomen kielen sana- ja ilmaisuvarastoaan arkikielen sanastosta koulun eri oppiaineiden sanaston hallintaan sekä erilaisten tekstien lukemiseen, tulkintaan ja käyttöön
- tottuu seuraamaan myös suomenkielistä lehdistöä ja sähköistä viestintää
- perehtyy Suomen kirjallisuuteen ja kulttuuriin saamen kielen ja kulttuurin näkökulmasta sekä tutustuu suomen kielen avulla myös maailmankirjallisuuteen
- saa aineksia vertailla saamen ja suomen kielen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sukukielinä ja oppii ymmärtämään kielen ja kulttuurin yhteyksiä
- oppii arvostamaan ja ymmärtämään sekä suomen kielen että saamen kielen merkitystä kaksikielisisissä yhteisöissä sekä näkemään omat mahdollisuutensa toimia ja vaikuttaa niissä kaksikielisenä jäsenenä.

Arviointi

Arviointissa otetaan huomioon opiskelijan saamenkielinen tai kaksikielinen tausta, varsinkin siinä tapauksessa, että myös muiden aineiden opetus ja opiskelu perusopinnoissa on tapahtunut tai edelleen tapahtuu pääasiallisesti saameksi. Suomi saamenkielisille -oppimäärän tavoitteiden saavuttamista ei arvioida opetussuunnitelman perusteiden liitteenä olevaa kielitaidon kuvausasteikkoa käyttäen. Kielitaidon eri osa-alueiden lisäksi otetaan huomioon opiskelijan taito käyttää suomen kieltä välineenä opinnoissaan ja muihin oppimäärässä mainittuihin viestinnällisiin ja kulttuurisiin tarkoituksiin. Siihen kuuluu myös opiskelijan pystyvyys itse arvioida kielitaitoansa ja kehittymistarpeitaan.

1. Perustaitojen varmentaminen (SUS1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa suomen kielelle tyypillisiä, varsinkin saamen kielestä poikkeavia rakenteita ja ilmaisutapoja sekä parantaa niiden hallintaa suomenkielisessä vuorovaikutuksessa ja kirjallisissa tuotteissaan
- varmentaa perusosanaston hallintaa varsinkin niissä oppiaineissa, joita hän lukiossa kokonaan tai osittain opiskelee suomeksi sekä oppii hakemaan tietoa ja käyttämään sitä hyväkseen opinnoissaan
- tottuu kuuntelemaan suomen yleiskieltä koulussa ja tiedotusvälineissä, tarkkailemaan kielenkäyttöään, havaitsemaan omassa ja muiden puheessa interferenssiä ja murteellisia piirteitä sekä ymmärtää tilanteen ja aiheen merkityksen ilmaisutapojen ja puhetyylin valinnalle
- tutustuu alustavasti vapaavalintaisiin esimerkeihin suomalaisen ja suomeksi käännettyyn kirjallisuuteen sekä kiinnostuu lukemaan ja käyttämään kirjastopalveluja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomen kielelle tyypillisiä rakenteita ja ilmaisutapoja, jotka saamenkielisyyden tai puuttuvan harjoittelun vuoksi osoittautuvat vaikeiksi, ainakin äänne- ja muototasolla sekä puheessa että kirjoituksessa
- esimerkkejä suomenkielisistä asiategsteistä ja käsitteistöistä, joita tarvitaan muissa oppiaineissa ja tiedonhaussa
- yleiskielisiä äänitteitä ja ohjelmia radiosta ja televisiosta sekä niiden vertailua omaan ja ympäristössä esiintyvään puheeseen
- nuoria kiinnostavia kaunokirjallisia otteita, kirjaston kokoelmat ja niiden käyttö

2. Kieli käyttöön (SUS2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ilmaisemaan itseään entistä monipuolisemmin ja täsmällisemmin eri tarkoituksiin sekä löytämään omia ilmaisutapoja
- oppii käyttämään luettua, kuultua ja nähtyä kirjoittamisen ja muun ilmaisun pohjana
- ymmärtää, tiedostaa ja tarpeen tulleen osaa myös itse käyttää suomen kielelle tyypillisiä vaativia syntaktisia rakenteita, kuten infinitiivejä, partisiippeja ja lauseenvastikkeita sivulauseiden rinnalla
- oppii tarkkailemaan suomen ja saamen kielen rinnakkaiskäyttöä yhteisössään ja Pohjois-Suomen medioissa sekä tiedostaa oman roolinsa molempien kielten lukijana, kuulijana ja käyttäjänä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomenkielisiä tekstikatkelmia, kirjeitä, viestejä, ilmoituksia, mainontaa, kuvia ja äänitteitä, jotka liittyvät lähiympäristöön, luontoon tai muissa oppiaineissa ajankohtaisiin asioihin
- erityyppistä kirjoittamista, puhetta ja keskustelua edellä mainittujen tekstien, kuvien ja havaintojen perusteella
- suomen kielen nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden rakenne ja sopiva käyttö sivulauseiden rinnalla
- kielenkäyttötilanteita, ohjelmaesimerkkejä ja roolipelejä
- kielen käyttö taiteellisiin tarkoituksiin, esimerkiksi runoudessa, teatterissa ja musiikissa

3. Tekstitaitoa (SUS3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa sanavarastoaan sekä merkitysten ja ilmaisutapojen hallintaa lukemalla erilaisia ja eri alojen tekstejä
- oppii referoimaan, pohtimaan ja arvioimaan tilanteita, tapahtumia ja ihmissuhteita sekä luomaan omia sekä kuvailevia että pohdiskelevia kertomuksia ajankohtaisista aiheista, luonnosta ja ihmisistä
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan, syventämään ja viimeistelemään tekstejään
- perehtyy kielenhuollon periaatteisiin ja oppii itse huoltamaan ja parantamaan kieltään sanakirjojen ja oppaiden avulla tai saamansa palautteen perusteella.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eri aiheita käsitteleviä artikkeleita ja kaunokirjallisia tekstejä
- kuvattuja tai kerrottuja tilanteita, ajankohtaisia aiheita kertomusten tai pohdinnan perusteeksi
- tekstin rakentamisen, viittaamisen ja koossapitämisen periaatteita
- kielenhuollon keskeisiä periaatteita sekä oikeakielisyysseikkoja opiskelijoiden tuotosten perusteella
- sanakirjojen, kielioppaiden ja kielineuvonnan haku ja käyttö

4. Kielellä vaikutetaan (SUS4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- entistä paremmin selviää suomalaisen yhteiskunnan palvelutilanteista ja julkisista toiminnoista
- oppii argumentoivaa kirjoittamista ja keskustelua mielipidekirjoitusten ja haastattelujen avulla
- tutustuu median toimintaan myös kirjoittajan ja toimittajan näkökulmasta; oppii asia- viestintää ja kokoustekniikkaa
- tiedostaa tele- ja tekstiviestinnän mahdollisuudet, velvoitteet ja rajoitukset, myös oikeudelliselta ja eettiseltä kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- virallista kielenkäyttöä epämuodolliseen ja fiktiiviseen verrattuna
- julkisia palvelutilanteita lähiyhteisössä ja muulla Suomessa sekä kaksikielisyyden vaatimukset niissä
- informatiivisia ja argumentoivia mediatekstejä sekä sanomalehdistä että radiosta ja televisiosta
- erityyppisten kokousten kulkua asialistojen ja pöytäkirjojen perusteella
- esimerkkejä hyvistä ja huonoista tele- ja tekstiviestitavoista

5. Suomen kieli ja kirjallisuus (SUS5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy pääpiirteittäin suomen kielen ja kirjallisuuden kehitykseen niin, että hän on selvillä suomen yleiskielen suhteesta murteisiin, sukukieliin ja muihin eurooppalaisiin kieliin
- havaitsee erot ja erilaiset käyttötarkoitukset murteissa ja yleiskielessä sekä tiedostaa muista kielistä tulevia vaikutteita
- tutustuu maailmankirjallisuuden tärkeimpiin tyylisuuntiin ja suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin näytteiden avulla sekä osaa jonkin verran analysoida ja hyödyntää niitä kirjoittamisessaan ja keskusteluissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tärkeimmät piirteet tai kaudet suomen kielen ja kirjallisuuden kehityksestä
- perustietoutta Suomen sukukielistä, murteista ja muiden kielten vaikutuksesta suomen kieleen
- joitakin maailmankirjallisuuden tyylisuuntia ja niiden heijastuminen suomalaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin
- omavalintainen klassikko ja sen esittely referaattina tai arvosteluna

6. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (SUS6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomen, saamen, ruotsin ja norjan kielten pitkän rinnakkaiselon, kielikielistat ja kielilainsäädännön Pohjois-Suomessa ja Skandinaviassa sekä oppii asennoitumaan myönteisesti kaksi- ja monikielisyyden vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin
- tutustuu sekä saamen- että suomenkielisiin kulttuuri-ilmiöihin ja perinteistietämykseen, oppii suomeksi kertomaan niistä ja analysoimaan niitä
- tiedostaa kielen, sivistyksen, taiteiden ja identiteetin yhteydet sekä osaa pohdiskella kaksi- ja monikielisyyteen liittyviä seikkoja sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta
- tutustuu naapurikieliin ja kulttuureihin ja niiden vuorovaikutukseen suomen ja saamen kielten kanssa erityisesti Pohjoiskalotilla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstissä, puheessa, tavoissa ja kulttuurissa sekä taiteissa esiintyviä kielellisiä ja muita ilmiöitä, jotka valaisevat suomen kielen ja saamen kielten tilaa ja perinteitä, vuorovaikutusta ja rinnakkaiseloja
- suomen kielen ja kulttuurin kannalta mielenkiintoisia ja tärkeitä oman kulttuurin ilmiöitä
- suomen kieli ja kulttuuri taiteissa, kuten runoudessa, musiikissa, teatterissa ja elokuvassa
- rakennetun ympäristön ja matkailun suhde luontoon ja kestävään kehitykseen
- muuttoliikkeiden ja kansainvälisen yhteistyön vaikutuksia kieleen ja kulttuuriin

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Puheviestintää (SUS7)

Kurssi on tavoitteiltaan ja sisällöltään samanlainen kuin äidinkielen ja kirjallisuuden vastaava syventävä kurssi ja se voidaan tarvittaessa integroida siihen saamenkielisten lähtökohdat ja tarpeet huomioon ottaen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu ilmaisemaan itseään ja argumentoimaan suomeksi vaativissakin tilanteissa ja yhteiskunnallisistakin asioista niin, että hän voi osallistua ajankohtaiseen keskusteluun sekä ikäistensä että muiden kanssa
- osaa pitää puheenvuoroja ja lyhyitä esitelmiä ajankohtaisista yhteiskunnallisista tai opintoihinsa ja harrastuksiinsa liittyvistä asioista
- tiedostaa puhumiseen ja esiintymiseen liittyviä vaatimuksia sekä uskaltaa ja osaa esittää ja perustella mielipiteitään vakuuttavasti ryhmässä ja yleisön edessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- puhumisen taitoa ja taidetta sekä esiintymiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja
- ajankohtaisia, kannanottoja ja mielipiteitä kirjoittavia asioita ja tapahtumia lähiyhteisössä tai medioissa
- lukio-opiskeluun, esimerkiksi opetussuunnitelman yleisiin aihealueisiin tai valinnaisiin opintoihin liittyviä teemoja
- opiskelijoiden harrastuksiin liittyviä tapahtumia tai heidän opintojaan ja tulevaisuuttaan koskevia keskustelunaiheita

8. Kirjoittamisen taitoa ja taidetta (SUS8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu argumentoimaan ja kirjoittamaan tekstilähtöisesti ajankohtaisista tai kirjallisista teemoista, erityisesti saamenkielisen alueen ja kulttuurin näkökulmasta
- tottuu jäsentämään ja hiomaan esitystään ja tarkkailemaan kieltään sekä oikeakielisyyden että tyylin ja vaikuttavuuden kannalta

- saa käsityksen suomalaisen nykykirjallisuuden aiheista ja edustajista sekä ajankohtaisista teemoista ja tapahtumista teatterissa, runoudessa ja muissa kieleen liittyvissä taidelajeissa ja pystyy jonkin verran myös analysoimaan ja tulkitsemaan niitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mielipidetekstejä, kuvia, henkilöitä ja tapahtumia kirjoittamisen pohjana
- kuvailu-, argumentointi-, tyylittely- ja viittauskeinoja
- kielioppi-, tyyli- ja oikeakielisyysseikkoja tarpeen mukaan
- katkelmia nykykirjallisuudesta, näytteitä novelli- ja runoudesta, kuunnelmista ja näytelmistä

9. Moninaisessa ja monikulttuurisessa maailmassa (SUS9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy lukemaan vaikeahkojakin maailmanpolitiikkaan, talouteen, johonkin tieteenalaan tai ympäristöön liittyviä tekstejä sekä tulkitsemaan niihin liittyvää tilastomateriaalia ja kuvitusta
- kiinnostuu medioiden, kirjallisuuden tai tapahtumien kautta muista vähemmistökulttuureista, Euroopan monikulttuurisuudesta ja identiteettikysymyksistä
- uskaltaa ottaa kantaa ajankohtaisiin ongelmiin omista lähtökohdistaan sekä sanan ja ehkä taiteenkin avulla esittää ajatuksiaan, tuntemuksiaan ja tunteitaan maailman tapahtumista
- tietää jotakin kääntämiseen ja tulkitsemiseen liittyvistä ongelmista ja välineistä sekä on jonkin verran itsekin kokeillut kääntämistä tai tulkkausta saamen kielestä suomeksi tai päinvastoin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailmanmenoon liittyviä ajankohtaisia artikkeleita, ohjelmia ja tapahtumia
- tekstejä, televisio-ohjelmia tai tutkimuksia muista vähemmistökansoista ja kulttuureista
- vähemmistöt ja vähemmistökulttuurit politiikassa, talouselämässä ja taiteissa
- apuneuvoin helpohko käännös- tai tulkkaustehtävä ajankohtaisesta tekstistä, kertomuksesta, puheesta, ilmoituksesta tai tapahtumasta yksilöllisenä projektina tai parityönä

5.3.9 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI VIITOMAKIELISILLE

Opetuksen yleisenä tavoitteena on opiskelijan kielellisen kehityksen tukeminen siten, että

- hän saavuttaa korkeatasoisen kaksikielisyyden
- hän voi toimia tasavertaisena jäsenenä sekä suomen- että viittomakielisessä yhteisössä.

Suomi viittomakielisille -oppiaineessa opetuksen yleiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt ovat samat kuin suomea äidinkielenään opiskeleville opiskelijoille ottaen huomioon viittomakielisen opiskelijan kuulovamman aste, viittomakielen merkitys ensikielenä sekä viittomakielen ja suomen kielen kehityksen vaiheet ja häiriöt.

Suomen kielen tavoitteet perustuvat suomi äidinkielenä -oppimäärään. Tekstit ja kirjallisuus tulee valita siten, että ne tuovat esille myös viittomakielisen yhteisön, sen historian, kulttuurin ja perinteet.

Suomi viittomakielisille -oppimäärä tulee laatia suomi äidinkielenä -oppimäärän pohjalta painottaen viittomakielisen opiskelijan yksilöllisiä tarpeita.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija

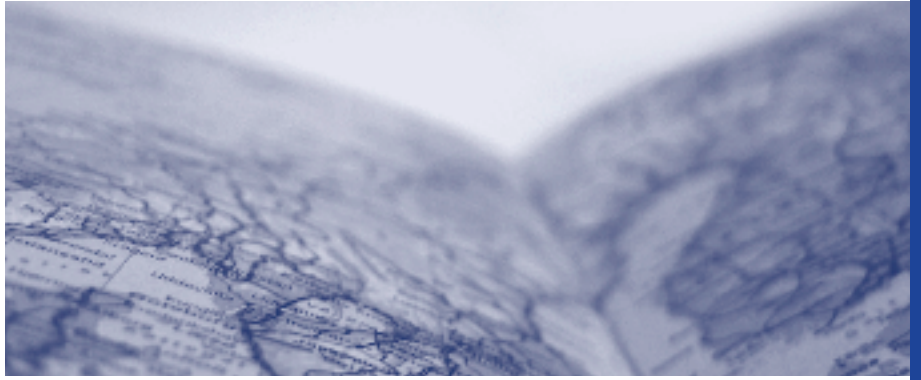
- oppii ilmaisemaan itseään monipuolisesti myös suomen kielellä
- oppii ottamaan vastaan suomenkielellä esitettyjä ajatuksia, muodostamaan omia mielipiteitä ja perustelemaan niitä eri viestintätilanteiden vaatimalla tavalla
- tuntee erot suomen kielen ja viittomakielen rakenteiden välillä
- oppii tuottamaan selkeää suomen kieltä sekoittamatta siihen viittomakielen rakenteita
- kehittyy erilaisissa viestintätilanteissa aktiiviseksi viestijäksi suomea äidinkielenään puhuvan henkilön kanssa
- suunnittelee ja kehittää kirjallista esitystään
- tuntee viittomakielisen yhteisön eri kielenkäyttäjryhmät ja ottaa huomioon vastaanottajan omassa viestinnässään
- oppii käyttämään erilaisia teksti- ja verkkoympäristöjä hyväkseen ja on vuorovaikutuksessa vastaanottajien kanssa
- syventää suomenkielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja kykenee laatimaan kirjallisuus-analyyseja lukemastaan
- kehittää metakielisiä taitojaan sekä laajentaa ja täsmentää käsite- ja sanavarastoaan
- kykenee selostamaan suomen kielen ja viittomakielen samanlaisuutta ja eroavaisuutta tekstilajien ja rakenteiden välillä
- kehittyy monipuolisena ja omintakeisena tekstien tekijänä, joka osaa hyödyntää oppimaansa kieli- ja kulttuuritietoa kirjoittaessaan
- tuntee Suomen kielitilanteen, on oppinut perustiedot Suomen kansallisista kielistä sekä suomen murteista ja ymmärtää suomen kielen hallinnan merkityksen viittomakielen rinnalla
- oppii tuottamaan monivaihteista suomenkielistä tekstiä ja esityksiä kertoessaan omasta kulttuuristaan, yhteisöstään ja sen jäsenten elämästä ja asemasta sekä yhteisön perinteistä ja historiasta ottaen huomioon kohderyhmän kulttuurin ja sen ominaispiirteet
- kykenee tietojensa varassa ymmärtämään ja pohtimaan suomen kielen muuttumista muiden kielten joukossa ja monikulttuurisissa kieliyhteisöissä.

Kurssien koodit muodostetaan käyttäen koodia V2 ja kurssin numeroa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomen kielen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä viestinnän perustekijöiden kehittämistä ja vahvistamista
- kysymistä, asioista kertomista ja niistä selostamista, oman mielipiteen esittämistä, asioimista suomen kielellä sekä lukemisen ja kirjoittamisen vahvistamista ja prosessoimista
- erilaisten tekstien runsasta lukemista sekä niistä kertomista ja kirjoittamista sekä tekstien draamantamista ja arvioimista
- erittelevän, päättelevän, analyyttisen sekä eläytyvän lukemisen kehittämistä
- metakielellisten ja -kulttuuristen taitojen syventämistä kielten ja kulttuurien vertailun ja niitä koskevan pohdinnan ja tutkimisen kautta
- suomen kielen, kieliopin ja rakenteen tuntemuksen ja käytön vahvistamista
- oman suomen kielen taidon arvioimista ja viestintää koskevien päätelmien tekemistä
- puhutun ja kirjoitetun kielimuodon vertailemista
- lauserakenteiden kehittämistä, kirjoitusten laatimista ja esitystaitojen harjoittamista sekä tottumista ennakoimaan sitä, millaista lukemisen ja tiedonhankinnan tapaa ja tekstilajia kirjoittaminen edellyttää
- monipuolista informaatio- ja viestintäteknologisten viestintävälineiden ja -ympäristöjen hyväksi käyttämistä
- kontaktin ottamista puhuvaan yleisöön, esitysten jaksottamista ja havainnollistamista
- erilaisten tekstilajien tuottamisen ja niissä kohderyhmän kulttuurin ja näkökulman huomioonottamisen harjoittamista

5.4 Toinen kotimainen kieli

5.4.1 RUOTSI

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietojaan kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet ruotsin kielen omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasot seuraavasti:

Oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A-oppimäärä	B2.1	B1.2	B2.1	B1.2
B1-oppimäärä	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä ruotsin kielelle ja sen kulttuurialueelle ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Kurssien aiheita käsitellään oman kulttuurin sekä suomenruotsalaisen ja pohjoismaisen kulttuurialueen kannalta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajan-kohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kurseilla kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja ruotsinkielisen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kult-

tuurisen herkkyyden kehittymiseksi opiskelijoita tulee ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Arkielämää Pohjoismaissa (RUA1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Ihmiset ympärillämme (RUA2)

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiireinä ovat ihmissuhteet, erilaisuus sekä ihmisen hyvinvointiin liittyvät asiat. Kurssilla vertaillaan elämää ennen ja nyt. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Suomi – osa Pohjolaa ja Eurooppaa (RUA3)

Aihepiireinä ovat Suomen ja suomenruotsalaisen kansanosan ja sen kulttuurin esittely eri näkökulmista ja olojemme vertailu muihin Pohjoismaihin ja Eurooppaan, Suomi monikulttuurisena maana sekä maamme kaksikielisyys. Aihekokonaisuuksista korostuu erityisesti ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”. Kirjallista tuottamista harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

4. Elinympäristömme (RUA4)

Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä vaativahkon tekstiaineksen avulla. Aihepiireinä ovat luonto, ympäristö, tekniikka ja viestintä. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys”, ”viestintä- ja mediaosaaminen” ja ”teknologia ja yhteiskunta” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita.

5. Opiskelu ja työ (RUA5)

Aihepiireinä ovat työ, elinkeinot, opiskelu sekä palvelutilanteet yhteiskunnassamme. Kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuuksista kursseilla korostuu ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”.

6. Kulttuuri ja sen tekijöitä (RUA6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUA7)

Aihealueita ovat yhteiskunta, politiikka ja aktiivinen kansalaisuus sekä yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet.

8. Tiede, talous ja tekniikka (RUA8)

Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä vaativan kieliaineksen avulla lähtökohtana esimerkiksi eri tieteenalat, tekniikan saavutukset ja yrityselmä. Eri aihekokonaisuudet tarjoavat näkökulmia ja lähestymistapoja aiheiden käsittelyyn.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B1)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Koulu ja vapaa-aika (RUB1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeen mukaan. Aihepiireinä ovat opiskelu ja nuorten harrastukset, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Arkielämää Pohjoismaissa (RUB2)

Kurssilla jatketaan sanaston ja rakenteiden vahvistamista ja painotetaan puheviestinnän harjoittamista sekä kirjoittamista lyhyiden viestinnällisten tehtävien avulla. Kurssilla jatketaan nuorten elämän, opiskelun, työn, harrastusten, palveluiden ja vapaa-ajan tarkastelua. Aiheko-

konaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” antavat näkökulmia kurssin aiheiden tarkasteluun. Vankennetaan suullisen viestinnän strategioiden hallintaa ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa (RUB3)

Aihepiireinä ovat kotimaa, suomenruotsalaisuus, vertailu muihin Pohjoismaihin sekä Suomi pohjoismaisena valtiona Euroopassa. Aihekokonaisuus ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” tarjoaa mahdollisuuksia käsitellä kurssin aiheita. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita.

4. Elämää yhdessä ja erikseen (RUB4)

Aihepiireinä ovat elämänarvot, ihmissuhteet, sukupuolten ja ikäryhmien kohtaaminen opiskelussa ja työssä sekä ajankohtaiset yhteiskunnalliset ilmiöt. Aihekokonaisuuksista korostuu ”hyvinvointi ja turvallisuus”.

5. Elinympäristömme (RUB5)

Aihepiireinä ovat luonto, muuttuva elin- ja työympäristö sekä joukkoviestimet. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys”, ”teknologia ja yhteiskunta” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Harjoitellaan ymmärtävän lukemisen strategioita ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

6. Kulttuurin tekijöitä ja näkijöitä (RUB6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat erilaisia näkökulmia kurssin aiheista. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUB7)

Aihealueita ovat maailmanlaajuiset ilmiöt ja kansainvälinen vaikuttaminen. Kurssilla käsitellään yhteiskunnallisia asioita, päätöksentekoon osallistumista sekä kansainvälistä vaikuttamista ja vastuuta. Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä entistä vaativamman kieliaidneksen avulla.

Äidinkielenomainen oppimäärä

Äidinkielenomaisen ruotsin opetuksen tarkoitus on antaa suomenkielisten lukioiden kaksikielisille opiskelijoille mahdollisuus parantaa ja syventää ruotsin kielen taitojaan ja valmiuksiaan sekä tehdä heidät tietoisiksi kaksikielisyydestään ja kulttuuriperinnöstään. Äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärä harjoituttaa valmiuksia, joita opiskelija tarvitsee halutessaan osoittaa A-oppimäärää vaativampaa toisen kotimaisen kielen taitoa. Kurssit on suunniteltu samoista aihepiireistä kuin A-ruotsin kurssit niin, että opinnot voidaan järjestää sekä erillisinä kursseina että yksilöllisenä opiskeluna. Äidinkielenomaisessa opiskelussa painotetaan erityisesti kielenkäyttöä, kielitietoutta, oikeakielisyyttä ja kirjallisuutta.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija, joka opiskelee tämän oppimäärän mukaan,

- tulee tietoiseksi ruotsin kielen rakenteesta ja käytöstä verrattuna suomen kieleen niin, että hän osaa vaihdella ja parantaa kieltään sekä välttää kielten välistä interferenssiä
- syventää ja vaihtelee sanavarastoaan ja kehittää kykyään lukea, tulkita ja käyttää hyväkseen tekstejä jokapäiväisen elämän aihepiirien lisäksi aihepiireistä, joiden voidaan katsoa kuuluvan yleissivistykseen ja jotka sivuavat hänen opintojaan
- kehittää kykyään keskustella, kertoa ja argumentoida ruotsiksi tilanteen mukaan
- kehittää kykyään kirjoittaa hyvää ruotsia eri tarkoituksiin niin, että hän osaa laatia erilaisia selvityksiä, yhteenvedoja, kirjoitelmia ja kertomuksia sekä tarvittaessa kääntää sekä ruotsin kielestä että ruotsintaa tekstejä
- osoittaa edellä mainituissa yhteyksissä hyvää ruotsinkielisen kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemusta
- on lukenut ja osaa kommentoida ruotsinkielistä kaunokirjallisuutta ja erilaisia muita tekstejä.

Tavoitteet vastaavat kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasoja B2.2 kaikilla kielitaidon osa-alueilla.

Arviointi

Opiskelijalle, joka suorittaa ruotsin lukio-opintonsa kokonaan tai osittain äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärän mukaan, annetaan siitä päättötodistukseen erillinen merkintä. Opiskelijan katsotaan noudattaneen sitä oppimäärää, jonka mukaan enemmistö kursseista on suoritettu. Yksittäisistä kursseista merkitään myös, minkä oppimäärän mukaan ne on opiskeltu ja suoritettu.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Arkielämä Pohjoismaissa (RUÄO1)

Kurssi syventää opiskelijan taitoja ilmaista itseään ruotsiksi arkielämän aiheista eri tilanteissa. Opiskelija tutustuu jokapäiväisen kielen lisäksi myös kielen eri rekistereihin, kuten puhekieleen, slangiin ja murteisiin tutkimalla ympäristönsä kieltä ja lukemalla otteita nuorisokirjallisuudesta. Kieliopin perusrakenteiden ja sanaston hallintaa syvennetään. Kurssilla korostuu myös puheviestinnän harjoittelu ja jokapäiväinen kielenkäyttö radion ja television välityksellä. Kurssin

aihepiiri antaa myös mahdollisuuden tutustua muiden pohjoismaiden elämään ja kielenkäyttötilanteisiin autenttisen materiaalin avulla.

2. Ihmiset ympärillämme (RUÄO2)

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan sanaston ja rakenteiden hallintaa. Aihepiireinä ovat ihmissuhteet, erilaisuus sekä ihmisen hyvinvointiin liittyvät asiat. Kurssilla vertaillaan elämää ja elintapoja Suomessa ja Pohjoismaissa ennen ja nyt. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Suomi – osa Pohjolaa ja Eurooppaa (RUÄO3)

Aihepiireinä ovat kotimaa, kieleemme ja kulttuuri, erityisesti ruotsin kielen asema ja suomenruotsalainen kansanosana sekä olojemme vertailu muihin Pohjoismaihin ja muuhun Eurooppaan. Aihepiiriä Suomi kaksikielisenä ja monikulttuurisena maana käsitellään kurssilla. Aihekokonaisuuksista korostuu erityisesti ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”. Kurssin aihepiiristä seuraa, että tekstin ymmärtäminen korostuu kurssilla. Opiskelijat laativat selvityksiä ja raportteja kurssin aiheista.

4. Elinympäristömme (RUÄO4)

Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä vaativahkon tekstiaineksen avulla. Aihepiireinä ovat luonto, ympäristö, tekniikka ja viestintä. Teksteinä käytetään niin kaunokirjallisia tekstejä kuin matka- ja luontokuvauksia. Opiskelijat kirjoittavat näkemyksiään ja kokemuksiaan luonnosta. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys”, ”viestintä- ja mediaosaaminen” sekä ”teknologia ja yhteiskunta” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

5. Opiskelu ja työ (RUÄO5)

Aihepiireinä ovat opiskelu, työ, elinkeinot sekä palvelutilanteet yhteiskunnassamme. Artikkelein ja haastatteluin opiskelijat tutustuvat erilaisiin opiskelumahdollisuuksiin ja joihinkin ammattialoihin. Kurssilla harjoitellaan työelämälle tyypillisiä kielenkäyttötilanteita ja funktioita suullisesti ja kirjallisesti. Kurssilla harjoitellaan myös kääntämistä.

6. Kulttuuri ja sen tekijöitä (RUÄO6)

Viimeisellä pakollisella kurssilla opiskelijat tutustuvat johonkin suomenruotsalaiseen tai ruotsinruotsalaiseen kirjailijaan, runoilijaan, kansanrunouteen ja taiteeseen. Jokainen opiskelija lukee ainakin yhden kaunokirjallisen teoksen ja arvioi sitä myös kirjallisesti. Kaunokirjallisuus liitetään myös kuvataiteeseen, elokuvaan ja musiikkiin, mutta myös erikseen tutustutaan jonkun suomenruotsalaisen ja ruotsalaisen tai pohjoismaisen taiteilijan tuotantoon. Oppiaines ja työtavat valitaan opiskelijoiden kiinnostuksen ja mieltymysten mukaan. Kurssilla tehdään myös teatterivierailu tai opintokäynti.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUÄO7)

Aihealueita ovat yhteiskunta, politiikka ja aktiivinen kansalaisuus sekä yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet. Oppilaat ottavat selvää faktoista lukemalla ruotsinkielisiä lehtiartikkeleita, kuuntelemalla radio-ohjelmia tai katsellemalla televisio-ohjelmia sekä analysoivat lukemaansa ja kuulemaansa. He kertovat myös omia näkemyksiään sekä kirjallisesti että suullisesti jostakin kurssin aihepiiristä ruotsiksi.

8. Tiede, talous ja tekniikka (RUÄO8)

Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä vaativan kieliaineksen avulla lähtökohtana eri tieteenalat, tekniikan saavutukset ja yrityselämä. Opiskelijat lukevat aiheista populaaritieteellisiä artikkeleita ja laativat niistä yhteenvedoja ja esittävät aiheista myös omia kannanottojaan sekä suullisesti että kirjallisesti.

5.4.2 SUOMI (FINSKA)

Suomen ruotsinkielisten lukioiden suomen kielen opetuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle mahdollisimman hyvä perusta tuleville korkeakoulu- ja ammattiopinnoille, joihin voi sisältyä opetusta ja kurssikirjallisuuden lukemista myös suomen kielellä. Opiskelijoiden aikaisemmat tiedot ja taidot syventyvät niin, että he selviytyvät myös yhteiskuntaa käsittelevistä ja muodollisista kielenkäyttötilanteista. Suomen kielen opetuksella pyritään siten yleensä muun opetuksen kanssa syventämään opiskelijoiden tietämystä suomalaisesta yhteiskunnasta ja kansallisesta kulttuurista sekä lisäämään tietoisuutta kielen merkityksestä ja tehtävistä. Kaksikielisille opiskelijoille tulee tarjota mahdollisuus syventää suomen kielen ja kirjallisuuden tietojaan ja taitojaan erikseen määritellyn äidinkielenomaisen oppimäärän mukaisesti.

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

Opetuksen tavoitteet

A-oppimäärän mukaisen suomen kielen opetuksen ja opintojen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja kykenee itse osallistumaan arkipäivän asioita käsitteleviin keskusteluihin myös silloin, kun puhe on nopeatempoista ja kun se käsittelee muitakin kuin jokapäiväisiä aiheita
- kykenee hyödyntämään suomenkielistä teksti- ja ohjelmatarjontaa tiedotusvälineissä, seuraamaan suomenkielisiä suullisia esityksiä, esitelmiä ja luentoja niin, että hän kykenee selostamaan niiden sisällön, vastaamaan esitettyihin kysymyksiin ja keskustelemaan niistä suomeksi tai ruotsiksi
- osaa kirjoittaa yhteenvetoja, selostuksia, kirjoitelmia ja lyhyitä puheita sekä kykenee tarvittaessa apuvälineitä käyttäen kääntämään helpon tekstin suomesta ruotsiin tai ruotsista suomeen
- kykenee osoittamaan perustietämyksensä suomalaisesta yhteiskunnasta, kulttuurista ja kirjallisuudesta edellä mainituissa yhteyksissä sekä kansainvälisessä kanssakäymisessä.

A-oppimäärän tavoitteet vastaavat pääpiirteissään Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen (liite) tasoa B2.1 (itsenäisen kielitaidon perustaso) kuullun ja luetun ymmärtämisessä sekä tasoa B1.2 (sujuva peruskielitaito) puhumisessa ja kirjoittamisessa.

Arviointi

Lukion A-oppimäärän mukaisen suomen kieli -oppiaineen arvioinnissa huomioidaan sekä suullista että kirjallista kielitaitoa oppimäärän aihealueiden mukaisesti. Yksikielisten ruotsinkielisten opiskelijoiden kohdalla kiinnitetään huomiota erityisesti kuullun- ja luetunymmärtämisen taitoihin sekä kielen perusrakenteiden ja perussanaston hallintaan, kaksikielisten opiskelijoiden kohdalla keskitytään kielellisen tietoisuuden ja kirjoitustaidon arvioimiseen. Sekä kurssitodistuksessa että päättötodistuksessa tulee mainita se oppimäärä, jonka mukaan opiskelija on suurimman osan opinnoistaan suorittanut.

1. Arkielämä ja vapaa-aika (FINA1)

Kurssilla painotetaan suullisen kielitaidon harjoittamista arkipäivän kanssakäynti- ja palvelutilanteissa. Kurssin aikana tutustutaan eri toimialoihin, virkoihin ja arkipäivän tilanteisiin lähiympäristössä sekä luetaan jokin arkielämän kuvaus kaunokirjallisuudesta. Kurssin päättyessä opiskelijan tulee kyetä ilmaisemaan tarpeitaan, toiveitaan ja mielipiteitään suullisesti sekä kertomaan koulu- ja työpäivästään, ruokailutottumuksistaan, elämästään, terveydestään, lähipiiristään, vapaa-ajan harrastuksistaan ja kiinnostavista tapahtumista. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kerrataan ja syvennetään myös verbien taiputusta ja objektin perussääntöjä.

2. Luonto ja ympäristö (FINA2)

Kurssilla tutkiskellaan luontoa ja erilaisia elinympäristöjä elinkeinoelämän, turismin ja virkistämisen näkökulmasta. Luetaan luontoa ja elinympäristöjä käsitteleviä asiatekstejä virkistämisen näkökulmasta sekä keskustellaan niihin liittyvistä ilmiöistä ja kysymyksistä. Näiden lisäksi kurssin aikana luetaan ja referoidaan otteita jostakin matka- tai luontokuvauksesta. Kieliopista kerrataan ja syvennetään nominien taiputusta, subjektin käyttöä ja yksipersonaisia ilmauksia. Kurssin päättyessä opiskelija osaa esitellä kotipaikkakuntansa nähtävyyksiä, kertoa jostain matkasta tai luontoelämyksestä ja kykenee osallistumaan luontoa käsitteleviin keskusteluihin suomen kielellä.

3. Kaupankäynti, tekniikka ja viestintä (FINA3)

Tällä kurssilla opiskelijat tutustuvat kaupankäyntiin, tekniikkaan ja ihmisen palveluksessa oleviin teknisiin keksintöihin. Erityisesti keskitytään ajoneuvoihin, liikennesääntöihin ja tietotekniikkaan. Näihin sisältöihin tutustutaan suomenkielisten artikkelien, selostusten ja käyttöohjeiden avulla. Tekstien yhteydessä käsitellään kieliopista partisiippiä, partisiippirakenteita sekä ainakin partisiippirakenteisiin perustuvia lauseenvastikkeita. Kurssin päättyessä opiskelija kykenee kuvailemaan eri kulutustottumuksia ja keskustelemaan kulkuvälineistä ja arkielämän tekniikasta.

4. Yhteiskunta ja tiedotusvälineet (FINA4)

Kurssilla käsitellään politiikan ja yhteiskunnan peruskäsitteitä ja pääpiirteitä jonkin Suomen yhteiskuntamuotoa ja lähiyhteiskuntaa käsittelevän pohjatekstin kautta. Suomenkielisistä lehdistä luetaan uutisselostuksia tai pääkirjoituksia huomion kohdistuessa niiden keskeiseen sisältöön ja ajankohtaisiin keskustelunaiheisiin. Kurssin aikana opiskelijoita kehoitetaan seuraamaan uutis- ja ajankohtaislähettyksiä televisiosta, jotta he kykenevät selostamaan niiden sisällön tai keskustelemaan niistä. Kieliopista käsitellään suomen infinitiiviä sekä niihin perustuvia lauseenvastikkeita. Kurssin päättyessä opiskelijan tulee kyetä keskustelemaan suomenkielisen päivälehdessä sisällöstä, selostamaan jonkin ajankohtaisen asian, tekemään muistiinpanoja ja kirjoittamaan lyhyitä selostuksia edellä mainituista asioista suomeksi.

5. Koulutus, ammatti- ja talouselämä (FINA5)

Tällä kurssilla keskustellaan suomeksi eri koulutusmahdollisuuksista, ammatinvalinnoista ja Suomen elinkeinoelämästä sekä erilaisista palvelumuodoista. Opiskelijoiden tulee tutustua jonkin alan koulutukseen ja opintoihin sekä lukea tekstejä, ilmoituksia ja esitteitä yhdestä tai useammasta ammatista oman valintansa mukaan. Suomen elinkeinoelämää, kaupankäyntiä ja tuotantoelämää käsitellään perusteellisemmin kuin kurssilla 2. Kieliopista käsitellään objekteja ja tärkeimpiä adverbiaaleja. Kurssin päättyessä opiskelijoiden tulee sekä suullisesti että kirjallisesti suomen kieltä käyttäen kyetä kertomaan opiskelu- ja ammatinvalintasuunnitelmistaan, pyytämään tietoa puhelimitse ja sähköpostin välityksellä sekä vastaamaan itseä koskeviin kysymyksiin ja toivomuksiin, esimerkiksi valintakokeessa tai työpaikkahaastattelussa.

6. Suomalainen kulttuuri ja kirjallisuus (FINA6)

Kurssilla tutustutaan Suomen tärkeisiin kulttuurialueisiin ja taidealoihin sekä käsitellään kansainvälisesti tunnettuja suomalaisia taiteilijoita ja kirjailijoita. Näihin tutustutaan perustekstien, taiteellisten tuotteiden tai opintokäyntien avulla. Kurssin aikana opiskelijat lukevat ainakin yhden omavalintaisen suomenkielisen teoksen ja esittävät sen joko kirjallisesti tai suullisesti ja keskustelevat sen sisällöstä. Kurssin päättyessä opiskelijat pystyvät nimeämään muutamia tunnettuja suomalaisia taiteilijoita, säveltäjiä ja kirjailijoita, kertomaan lyhyesti heistä sekä mainitsemaan jotakin heidän pääteoksestaan. Kieliopista käsitellään attribuutteja ja pohditaan teksteihin liittyviä tyyli- ja variaatiokysymyksiä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Kirjoita ja puhu paremmin suomea! (FINA7)

Kurssilla opiskelijat harjaannuttavat aikaisemmin suoritettujen kurssien sisältöjen ja aikaansaannosten perusteella kirjoitus- ja puhetaitojaan. Kirjoitusharjoitusten yhteydessä kerrataan ja syvennetään tarvittavia suomen kielen kielioppiasioita sekä eri alojen perussanoja ja idiomaattisia ilmauksia. Suullista kielitaitoa kehitetään esimerkiksi lukion valtakunnallisten suullisen kielitaidon kokeiden jollekin sopivalle tasolle.

8. Maailma ja me (FINA8)

Kurssilla luetaan populaaritieteellisiä tekstejä eri alojen ajankohtaisista aiheista, erityisesti niiltä yhteisiltä aihealueilta, jotka mainitaan kohdassa 5.2. sekä syvennetään tekstien sisällön ja sanaston tarkastelua. Kurssin aikana tutkiskellaan kaunokirjallisia tekstiotteita syvällisemmin kuin kurssilla 6 ottaen huomioon kirjailijoiden pyrkimykset ja tekstien yhteiskunnalliset ja kulttuuriset taustat. Opiskelijat harjoittelevat tekemään tiivistelmiä, kommentoimaan tekstien sisältöä ja keskustelemaan siitä. Myös merkitys- ja tyylikysymyksiä pohditaan.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B1)

Opetuksen tavoitteet

B1-oppimäärän mukaisten suomen kielen opintojen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja kykenee osallistumaan arkipäiväisiä asioita käsittelevään keskusteluun puheen ollessa selkeää ja normaalitempoista ja mikäli puhuttelu tarvittaessa voidaan toistaa
- kykenee seuraamaan yleisiä asioita käsitteleviä televisio- ja radio-ohjelmia, lukemaan yleisiä asioita käsittelevää suomenkielistä asiatekstiä sekä helpohkoa fiktiivistä tekstiä niin, että hän pystyy tekemään muistiinpanoja, vastaamaan tekstin sisältöä koskeviin kysymyksiin ja tekemään tiivistelmiä sisällöstä ainakin ruotsin kielellä
- osaa kirjoittaa yksinkertaisia, tietyiltä osin yksityiskohtaisia kirjeitä, selostuksia ja kertomuksia, jotka käsittelevät arkipäiväisiä ja opetuksesta tuttuja aiheita; opiskelija hallitsee tyydyttävästi suomen kielen keskeisen sanaston sekä kieliopin perusrakenteet
- ilmaisee edellä mainituissa yhteyksissä perustietämyksensä suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista, pystyy nimeämään muutamia tunnettuja suomalaisia kirjailijoita ja on tutustunut hieman heidän tuotantoonsa.

Oppimäärän tavoitteet vastaavat Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen (liite) tasoa B1.2 (sujuva peruskielitaito) kuullun ja luetun ymmärtämisessä sekä tasoa B1.1 (toimiva peruskielitaito) puhumisessa ja kirjoittamisessa.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Arkipäivän suomi (FINB1)

Ensimmäisellä kurssilla opiskelijat oppivat ymmärtämään ja käyttämään suomen kieltä niin puheessa kuin kirjoituksessa jokapäiväisissä palvelutilanteissa, kuten kaupassa, pankissa, postissa, puhelimessa ja matkalla. Opiskelijan tulee myös perusopetuksen oppisisältöjä perusteellisemmin kertoa itsestään ja lähiympäristöstään sekä kirjoittaa henkilökohtaisia viestejä ja lyhyitä kertomuksia. Kieliopista kerrataan ja laajennetaan tietoutta suomen verbiopista aktiivissa ja passiivissa sekä käsitellään niiden lisäksi tärkeimpiä objektisääntöjä, pronomineja ja yksipersoonaisia ilmauksia.

2. Suomen ihmiset, luonto ja nähtävyydet (FINB2)

Kurssilla luetaan tekstejä ja soveltuvia esitteitä Suomen eri paikoista, luonnosta ja nähtävyyksistä sekä otteita suomalaista elämää ja ihmisiä kuvaavasta kaunokirjallisuudesta. Opiskelijat oppivat myös esittelemään lyhyesti oman kotipaikkakuntansa, kertovat kotipaikkakunnallaan ja matkustellessaan tekemistään havainnoista ja saamistaan kokemuksista sekä etsivät esimerkiksi ilmoitusten, oppaiden ja Internetin avulla tietoa, selvittävät aikatauluja, tapahtumia jne. Kieliopin osalta kerrataan sijataivutus sekä monikon taivutus ja kiinnitetään erityistä huomiota konsonantti- ja vokaalivaihteluihin.

3. Koulutus, harrastukset ja vapaa-aika (FINB3)

Kolmannella kurssilla opiskelijat harjoittelevat keskustelemaan ja kertomaan koulunkäynnistään, vapaa-ajastaan ja tulevaisuudensuunnitelmistaan. Painettujen oppaiden, kotisivujen tai artikkelien avulla opiskelijat tutustuvat lähemmin johonkin koulutusalaan ja lukevat, katsovat tai kuuntelevat reportaaseja heitä kiinnostavista ajanvietteistä. Kurssin aikana tehdään pieni selostus tai esitys jostakin toimialasta tai harrastuksesta. Kieliopista käsitellään lauseen pääjäseneet (subjekti, predikaatti ja predikaatiivi) sekä I ja III infinitiivi.

4. Liike- ja ammattielämä (FINB4)

Tällä kurssilla opiskelijat harjoittelevat lukemaan ja tulkitsemaan mainostekstejä ja esitteitä, lukevat ammattielämää käsittelevän artikkelin sekä lukevat myös itselleen soveltuvista ja mielenkiintoisista ammateista. Kurssilla keskustellaan kulutustottumuksista ja työskentelytottumuksista ottaen huomioon myös terveystietoa ja lähipiirin odotukset. Opiskelijat osaavat vastata tekstien sisältökysymyksiin ja selostaa sisältö yksinkertaisin sanoin myös suomen kielellä. Kieliopista käsitellään suomen numeraalit ja niiden käyttö hinnan ja ajan ilmauksissa sekä adjektiivi ja adverbii.

5. Liikenne, tekniikka ja ympäristö (FINB5)

Viimeisellä pakollisella kurssilla luetaan muutamia helpohkoja liikennettä, kulkuneuvoja ja tavallisia teknisiä apuvälineitä käsitteleviä tekstejä sekä esimerkkejä käyttöohjeista. Kurssilla keskustellaan edellä mainittujen välineiden eduista ja haitoista sekä käytön että ympäristön näkökulmasta. Teksteissä tarkastellaan myös suomen partisiippien ja keskeisimpien nominaali-ilmausten käyttöä ja tutustutaan malliesimerkkien avulla suomen kielen sanastolle tyypillisiin yhdyssanoihin ja johdoksiin. Kurssin päättyessä opiskelija osaa kuvailla suomen kieltä käyttäen jonkin kulkuneuvon tai muun teknisen apuvälineen ja ilmaista kokemuksiaan siitä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

6. Ymmärrä, puhu ja kirjoita paremmin suomea! (FINB6)

Kurssilla harjoitetaan puhutun suomen kielen ymmärtämistä erilaisissa yhteyksissä, esimerkiksi matkoillaan johdattamalla kierroksella, esitelmissä ja viestintävälineiden tarjoamia ohjelmia seurattaessa. Kurssilla opitaan vastaamaan em. tilanteissa esitettyihin kysymyksiin, tekemään yhteenvetoja ja kirjoittamaan lyhyitä kirjoitelmia niihin liittyen. Samanaikaisesti kurssilla kerrataan suomen kielen perussanasto ja kieliopin perusrakenteita erilaisissa yhteyksissä ja harjoitetaan kykyä puhua ja reagoida suullisesti suomen kielellä sellaisissa tilanteissa ja sellaisia tehtäviä tehden, jotka ovat tyypillisiä suulliselle testille.

7. Suomi tänään (FINB7)

Kurssilla opiskelijat tutustuvat viestintävälineiden ja soveltuvien asiategstien avulla tämänhetkiseen suomalaiseen yhteiskunta- ja kulttuurielämään. Opiskelija syventyy yhteen alueeseen tai tyyllilajiin artikkeleiden, televisio- tai radio-ohjelmien välityksellä ja tutustuu yhteen kuuluisaan henkilöön tai alan tunnettuihin tuotteisiin. Tekstien sisällön tarkastelun ohella tutkiskellaan kielen omaperäisiä ilmauksia, nominaalimuotoja ja lauseenvastikkeita. Opiskelijan tulee sanakirjan avulla kyetä ymmärtämään vaativaa asiaproosaa, kuten uutisartikkeleita ja pääkirjoituksia ja häntä rohkaistaan lukemaan suomenkielistä kaunokirjallisuutta tai ottamaan osaa muihin taidemuotoihin suomen kielellä.

Äidinkielenomainen oppimäärä

Äidinkielenomaisen suomen kielen opetuksen tavoitteena on tarjota kaksikielisille suomenruotsalaista lukiota käyville opiskelijoille mahdollisuus parantaa ja syventää suomen kielen taitojaan ja valmiuksiaan sekä tehdä heidät yhä tietoisemmaksi kaksikielisyydestään ja kaksinaisesta kulttuuriperinnöstään. Kurssit on jäsennetty samojen teemojen alle kuin A-oppimäärän mukaisessa opetuksessa, jotta opinnot voidaan järjestää sekä erillisinä kursseina että yksilöllisenä opiskeluna. Äidinkielenomaisessa oppimäärässä painotetaan erityisesti kielellistä tietoisuutta, oikeakielisyyttä ja kirjallisuutta.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että kaksikieliset opiskelijat, joka opiskelevat tämän oppimäärän mukaan,

- tulevat tietoiseksi suomen kielen rakenteesta ja käytöstä verrattuna ruotsin kieleen niin, että he osaavat värittää ja parantaa kieltään sekä välttää kielten välistä interferenssiä
- syventävät ja rikastuttavat sanavarastoaan niin, että he osaavat lukea, tulkita ja hyödyntää tekstejä ja lähteitä sellaisilta aihealueilta, jotka voidaan katsoa kuuluvaksi yleissivistykseen tai jotka sivuavat heidän opintojaan
- kehittävät kykyään keskustella, kertoa ja argumentoida suomeksi tilanteen edellyttämän kielellisen vaihtelun ja tarkkuuden mukaisesti
- kehittävät kykyään kirjoittaa hyvää suomen kieltä eri tarkoituksiin niin, että he osaavat laatia erilaisia selvityksiä, yhteenvetoja, kirjoitelmia ja kertomuksia, sekä tarvittaessa kääntää tekstejä suomen kielestä ruotsin kielelle ja suomentaa tekstejä
- osoittavat edellä mainituissa yhteyksissä suomenkielisen kulttuurin ja kirjallisuuden perustuntemusta sekä ovat lukeneet ja kommentoineet suomenkielistä kaunokirjallisuutta ja muita tekstejä.

Tavoitteet vastaavat vähintään Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen (liite) tasoa B2.2 (toimiva itsenäinen kielitaito) kaikilla kielitaidon osa-alueilla.

Arviointi

Opiskelijalle, joka suorittaa suomen kielen lukio-opintonsa kokonaan tai osittain äidinkielenomaisen oppimäärän mukaan, annetaan siitä päättötodistukseen erillinen merkintä. Opiskelijan katsotaan noudattaneen sitä oppimäärää, jonka mukaan suurin osa kursseista on suoritettu. Yksittäisistä kursseista merkitään samoin minkä oppimäärän mukaan ne on opiskeltu ja suoritettu.

1. Arkielämä ja vapaa-aika (FIM1)

Ensimmäisellä kurssilla syvennetään opiskelijoiden taitoa ilmaista itseään vivahteikkaasti ja oikein erilaisissa yhteyksissä. Lähiympäristön kieltä tarkkailemalla ja kirjallisuuden avulla opiskelija tutustuu spontaaniin puhetekieleen, slangiin, murteisiin ja yleiskieleen sekä näiden eroihin. Kieliopillisia peruskäsitteitä kerrataan ja ne vahvistuvat. Tällä kurssilla kiinnitetään erityistä huomiota suomen verbi- ja lauseopin sellaisiin piirteisiin, jotka eroavat puhe- ja kirjakielissä.

2. Luonto ja ympäristö (FIM2)

Kurssin tavoitteena on laajentaa ja syventää opiskelijoiden luontoa koskevaa sanavarastoa sekä keskustella ja herättää opiskelijoiden mielenkiinto luonnon- ja ympäristönsuojelukysymyksistä. Kurssin aikana luetaan erilaisia Suomen luontoa ja ympäristöä käsitteleviä tekstejä. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus keskustella tekstien sisällöstä ja omista havainnoistaan sekä suullisesti että kirjallisesti. Tekstivalikoimaa laajennetaan kaunokirjallisilla teksteillä, esimerkiksi matka- ja luontokuvauksilla, ja opiskelijat oppivat myös itse kuvailemaan luontoa ja kokemiaan luontoelämyksiä. Kieliopista käsitellään substantiivitaivutuksen idiomaattisia piirteitä ja sanastoa niiltä osin, jotka ovat olennaisia kielen rikastuttamiseksi, elävöittämiseksi ja täsmentämiseksi.

3. Kaupankäynti, tekniikka ja viestintä (FIM3)

Kurssilla syvennetään ja käsitellään aiheita, jotka koskevat kulutusta, tekniikkaa ja informaatiotekniikkaa. Näiden pohjaksi luetaan aiheita käsitteleviä artikkeleita ja käyttöohjeita sekä mainoksia ja ilmoituksia. Opiskelijoiden tulee esimerkiksi osata esitellä jokin tavaramerkki, keksintö tai erilaisia viestintävälineitä. Lisäksi luetaan fiktiivisiä tekstejä, esimerkiksi otteita salapoliisiromaaneista. Kieliopissa syvennetään opiskelijoiden tietämystä suomen kielen lauseränteen erityispiirteistä.

4. Yhteiskunta ja tiedotusvälineet (FIM4)

Kurssilla tarkastellaan suomalaista yhteiskuntaa viestintävälineiden avulla ja viestintävälineiden roolia tapahtumien, ilmiöiden ja mielipiteiden välittäjänä, tarkastelijana ja pohtijana. Opiskelijat lukevat ja analysoivat jonkin lehden, lehtiosaston tai radio- ja televisio-ohjelman. Heille tarjotaan mahdollisuus tehdä itse suomenkielinen reportaasi tai artikkeli tapahtumien tai haastattelujen pohjalta sekä oppia laatimaan ilmoituksia ja vastauksia niihin. Kieliopista käsitellään erilaisten tekstien tyyliä ja rakennetta. Jäsentelyä, kappalejakoja ja erityisesti suomen kielen väli-merkkien käyttöä käsitellään opiskelijoiden omien tuotosten ja äidinkielen ruotsin opinnoissa esiin tulleiden asioiden pohjalta. Kurssilla käsitellään myös eri tapoja tuottaa yhtenäinen teksti ja saada aikaan vaihtelua.

5. Koulutus, ammatti- ja elinkeinoelämä (FIM5)

Kurssilla opiskelijat tutustuvat koulutusalan sanastoon sekä eri koulutusmahdollisuuksiin Suomessa. Näiden pohjaksi luetaan samoin kuin A-oppimäärän kohdalla erilaisia dokumentteja, joita tarvitaan koulutuksen saralla ja ammattielämässä. Kurssilla keskustellaan eri koulutusmahdollisuuksista, opiskelutavoista, sisäänpääsyvaatimuksista ja työllisyysmahdollisuuksista. Suomenkielisiä artikkeleita lukemalla tai haastatteluja tekemällä opiskelijoilla on mahdollisuus syventää jonkin ammattialan tietämystään ja harjoitella tutkielmien laatimista. Työpaikka-haastatteluja harjoitellaan. Kurssilla käsiteltävien tekstien yhteydessä tarkastellaan erityisesti attribuuttia ja adverbiaalia, rektiokysymyksiä sekä suomen kielen vastineita ruotsin prepositio-attribuutille. Näitä asioita valaistaan ja harjoitellaan käännöstehtävien, sekä ruotsinnosten että suomennosten, avulla.

6. Suomalainen kulttuuri ja kirjallisuus (FIM6)

Viimeisellä pakollisella kurssilla opiskelijat tutustuvat lähemmin joihinkin suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin, runoihin, kansanrunouteen, näytelmiin sekä muihin taidemuotoihin niin, että opetuksessa otetaan huomioon opiskelijan kiinnostuneisuus ja kyseessä olevan taideaineen opetus. Jokainen opiskelija lukee vähintään yhden kaunokirjallisen teoksen ja arvostelee tai analysoi sen kirjallisesti joko koulussa tai kotitehtävänä. Kurssin aikana käsitellään yhteisesti muutamia tunnettuja suomalaisia kirjailijoita. Sopivan tilaisuuden tullen kaunokirjallisuus liitetään kuvataiteeseen, elokuvaan ja musiikkiin. Kurssilla voidaan käydä myös teatterissa tai tehdä muunlainen opintokäynti.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Suullinen ilmaisukyky (FIM7)

Kurssi perustuu kielellisen vuorovaikutuksen opiskeluun sekä muodollisen ja epämuodollisen viestinnän sääntöjen ja tapojen tarkasteluun. Opiskelijat harjoittelevat puhumista ja esiintymistä suomen kielellä. Heidän tulee tarkastella kriittisesti omaa esiintymistään ja kielenkäyttöään sekä tottua antamaan ja ottamaan vastaan kritiikkiä. Kurssin voi päättää suulliseen esitykseen, lausuntatilaisuuteen tai näytelmän esittämiseen.

8. Kirjoittamisen taito (FIM8)

Kurssilla opiskelijat analysoivat erilaisia suomenkielisiä tekstejä sekä oppivat kirjoittamaan aineiston pohjalta selostuksia, pöytäkirjoja, selvityksiä, kommentaareja, analykseja, kirjoitelmia jne. Tietotekniikkaa ja erilaisia ohjelmia käytetään hyödyksi koko kirjoitusprosessin ajan; alun suunnittelusta aina tekstin toimittamiseen ja oikolukuun saakka. Tavoitteena on oppia tarkastelemaan tekstiä kriittisesti ja muokkaamaan sitä niin sisällöllisesti kuin kielellisestikin sekä käyttämään sanakirjoja, oikeakielisyysoppaita ja muita lähteitä. Kurssilla huomioidaan myös kuvat, kuvatekstit ja diagrammit. Tarvittaessa harjoitellaan ja ohjataan myös fiktiivisen tekstin kirjoittamista.

5.5 Vieraat kielet

5.5 VIERAAT KIELET

Vieraiden kielten opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja: se antaa heille kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja ja tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää opiskeltavan kielen kielialueen tai yhteisön kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Tällöin otetaan huomioon erityisesti eurooppalainen identiteetti ja eurooppalainen monikielisyys ja -kulttuurisuus. Kielten opetus antaa opiskelijoille valmiudet kielten omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieras kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasot seuraavasti:

Kieli ja oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.1-B1.2	B1.1	B1.2	B1.1-B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.1-A2.2	A2.2-B1.1	A2.1-A2.2
Englanti B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Muut kielet B3	A2.1-A2.2	A2.1	A2.1-A2.2	A1.3-A2.1

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Opiskeltavan kielen

rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kunkin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan oppimäärissä, joiden opiskelu on alkanut peruskoulussa. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN = englannin kieli

LA = latinan kieli

RA = ranskan kieli

SM = saamen kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

IA = italian kieli

EA = espanjan kieli

PO = portugalin kieli

KX = muu kieli

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2.

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” korostuvat kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Opiskelu ja työ

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään, ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntiin liittyvät tekstit. ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” -aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

5. Kulttuuri

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

6. Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävillä kursseilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen.

7. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväen kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä.

8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B1)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” liittyy kiinteästi kurssin aiheisiin. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti sekä vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia käsitellä kurssin aiheita monipuolisesti. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Opiskelu, työ ja yhteiskunta

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään, ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

4. Kulttuuri

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurin tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” korostuvat kurssin aiheiden käsittelyssä. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

5. Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla painotetaan vaativahkon kieliaiineksen ymmärtämistä. Lähtökohtana ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävillä kursseilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen.

6. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväen kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

1. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaaajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssi vahvistaa perusopetuksessa opiskellun sanaston ja rakenteiden hallintaa. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisua ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

2. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

3. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

4. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

5. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekultuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

6. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan ja maapallon tilaan ja tulevaisuuteen liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

7. Tiede ja tekniikka

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

8. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja kohdekielen kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Lukiassa alkava oppimäärä (B3)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

2. Näin asiat hoituvat

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutiinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan sekä maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

SAAMEN KIELI

Saame vieraana kielenä -opetusta voidaan antaa jossakin kolmesta Suomessa puhutusta saamen kielestä, jotka ovat pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Saame vieraana kielenä opetus kehittää opiskelijoiden saamen kielen, kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemusta sekä antaa kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja. Saamen kielen opetus antaa valmiuksia kielen omaehtoiseen opiskeluun ja sen ymmärtämiseen, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Saame vieraana kielenä on taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Oppiaine antaa valmiuksia maidenväliseen yhteistyöhön ja saamen kielen opiskelun jatkamiseen.

Opetuksen tavoitteet

Saame vieraana kielenä -opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa viestiä saamen kielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin
- oppii tuntemaan ja arvostamaan saamen kieltä ja kulttuuria.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Aiheita käsitellään saamelaisten asuma-alueen, saamen kielen ja kulttuurin näkökulmasta. Aiheita voidaan käsitellä myös laajemmasta näkökulmasta aiheen mukaan niin, että opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijalla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kunkin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan oppimäärissä, joiden opiskelu on alkanut peruskoulussa. Opetuksessa on otettava huomioon, että kaikille opiskelijoille saamen kieli ei ole varsinainen vieras kieli. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan oman toiminnan ja arvostuksien kulttuurisidonnaisuuksia.

Opiskelijan opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Häntä ohjataan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana ja käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia hänen oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 vapaaehtoisena alkanut oppimäärä (A)

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää pääkohdat ja tärkeimpiä yksityiskohtia puheesta ja kirjoitetusta tekstistä, joka käsittelee tuttuja ja yleisiä asioita
- pystyy ymmärtämään hänelle osoitettua puhetta tai ympärillä käytävän keskustelun pääkohtia ja pystyy ottamaan kantaa keskusteluun ja ilmaisemaan mielipiteitään
- ymmärtää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua kieltä ja selviytyy tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista, myös hieman vaativammissa tilanteissa
- osaa saamen kielen luontevan ja ymmärrettävän ääntämisen
- osaa kertoa ja kirjoittaa tutuista asioista, myös yksityiskohtia, osaa selostaa, kuvailla, vertailla ja tiivistää
- osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja kartuttaa sanavarastoaan
- osaa käyttää useita erilaisia kielen rakenteita esityksissään
- pystyy lukemaan muutaman sivun pituisia tekstejä, pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää tekstiä, jossa on jonkin verran yksityiskohtia
- pystyy tuottamaan vapaamuotoista tekstiä eri aihepiireistä
- osaa kirjoittaa yhteenvetoja, tiivistelmiä ja selostuksia
- tuntee saamen kielen rakenteen
- tuntee kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia viestintätapoja
- tuntee saamelaisen henkistä ja aineellista kulttuuria
- tutustuu saamelaisyhteisöihin
- tietää saamelaisen kielialueen ja saamen kielet
- tiedostaa saamen kielen taidon merkityksen saamelaisalueella
- osaa tehdä havaintoja saamen kielen vaikutuksesta ympäristöön
- tiedostaa saamelaisen kulttuuriperinnön merkityksen.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielinopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa. Kerrataan kieliopista verbien ja nominien taivutusta. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään, henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin. Kurssilla painotetaan keskustelua ja mielipiteen ilmaisua.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin sekä niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin.

3. Opiskelu, työ ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät opiskeluun, työelämään ja opiskelijan tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan näihin tilanteisiin tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Tutustutaan esimerkiksi saamelaisyhteisöön työllistäjänä. Lisäksi opiskelija voi esitellä jonkin ammatin, kirjoittaa työhakemuksen ja ansioluettelon tai perehtyä saamen kielen jatko-opintomahdollisuuksiin.

4. Sápmi – Saamenmaa

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Aihepiireinä ovat saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet, paikannimet ja elinkeinot. Lähtökohtana ovat saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin liittyvät tekstit. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita, kuten ennakointia, sanapäättelyä tekstiyhteyden perusteella ja merkityskartan tekemistä. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisia tarkoituksia varten.

5. Kulttuuri ja taide

Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu'dd, musiikki, duodji eli saamelainen käsityö tai elokuva. Opiskelija valitsee aihepiirinsä ja työskentelytapansa oman kiinnostuksensa mukaan. Valitusta teemasta laaditaan esimerkiksi laajahko kirjallinen tuotos, joka esitetään suullisesti.

6. Saamelainen luontotieto

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestävään kehitykseen liittyviä aiheita. Aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö, luonto, maasto, lumi ja saamelaiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys ja kalastus. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisia tarkoituksia varten.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Laajeneva maailmankuva

Kurssilla painotetaan aiempaa vaativamman kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat saamelainen yhteiskunta, saamelaiset ja muut alkuperäiskansat, arktinen alue ja sen asukkaat sekä ajankohtaiset tapahtumat. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita tarpeen mukaan.

8. Saamelainen kansanperinne

Kurssin aihepiireinä ovat joiku/leu'dd, musiikki, duodji eli saamelainen käsityö, katrilli, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto. Lähtökohtana ovat saamelaiseen kansanperinteeseen liittyvät tekstit. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita tarpeen mukaan sekä syvennetään tekstin ymmärtämis- ja kirjoittamistaitoja.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B2)

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää pääkohdat puhutusta ja kirjoitetusta tekstistä, joka liittyy tuttuihin asioihin tai yleistietoon
- pystyy ymmärtämään keskeisen tiedon hänelle osoitetusta puheesta tai ympärillä käytävästä keskustelusta
- ymmärtää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua kieltä ja selviytyy tavallisimmista arkipäivän asiointi- ja vuorovaikutustilanteista
- osaa kirjoittaa ja kertoa tutuista ja tavanomaisista arkitilanteista ja asioista pääkohdittain
- pystyy kertomaan itsestään, perheestään ja asuinpaikastaan sekä ruokailuun ja asumiseen liittyvistä asioista
- osaa saamen kielen luontevan ja ymmärrettävän ääntämisen
- osaa käyttää jokapäiväistä perussanastoa ja kartuttaa sanavarastoaan
- pystyy lukemaan lyhyitä tekstejä
- pystyy kirjoittamaan muutaman kappaleen verran ymmärrettävää tekstiä
- osaa saamen kielen verbien ja nominiin taivutuksen preesensissä, preteritissä, perfektissä, pluskvamperfektissä ja tutustuu subjektiin ja objektiin
- tuntee kohdekielille ja sen kulttuurille ominaisia viestintätapoja
- tuntee saamelaisen henkistä ja aineellista kulttuuria
- tutustuu saamelaisyhteisöihin
- tietää saamelaisen kielialueen ja saamen kielet
- tiedostaa saamen kielen taidon merkityksen saamelaisalueella
- tiedostaa saamelaisen kulttuuriperinnön merkityksen.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi vahvistaa perusopetuksessa opiskellun sanaston ja rakenteiden hallintaa. Kerrataan kieliopista verbien ja nominiin taivutusta. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin sekä henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, kuten mielipiteen ilmaisua ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan kielen rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin sekä niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

3. Opiskelu, työ ja tulevaisuuden suunnitelmat

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, työelämään ja opiskelijan tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua. Kurssilla voidaan tutustua myös saamelaisyhteisöön työllistäjänä tai opiskelija voi esitellä jonkin ammatin, kirjoittaa työhakemuksen ja ansioluettelon tai perehtyä saamen kielen jatko-opintomahdollisuuksiin.

4. Sápmi – Saamenmaa

Kurssin aihepiireinä ovat muun muassa saamelaiset järjestöt, saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet, paikannimet sekä elinkeinoalueet. Lähtökohtana ovat saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin liittyvät tekstit. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisia tarkoituksia varten. Kurssilla harjoitellaan kielitaidon kaikkia alueita.

5. Kulttuuri ja taide

Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu'dd, musiikki, duodji eli saamelainen käsityö tai elokuva. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

6. Saamelainen luontotieto

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoa, luonnontieteisiin ja kestävään kehitykseen liittyviä aiheita. Aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö, luonto, maasto, lumi, saamelaiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys ja kalastus. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

7. Laajeneva maailmankuva

Kurssin aihepiireinä ovat saamelainen yhteiskunta, saamelaiset ja muut alkuperäiskansat, arktinen alue ja sen asukkaat sekä ajankohtaiset tapahtumat. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita tarpeen mukaan.

8. Saamelainen kansanperinne

Kurssilla aihepiireinä ovat joiku/leu'dd, musiikki, duodji eli saamelainen käsityö, katrilli, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto. Lähtökohtana ovat saamelaiseen kansanperinteeseen liittyvät tekstit. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita tarpeen mukaan sekä syvennetään tekstin ymmärtämis- ja kirjoittamistaitoja.

Lukiassa alkava oppimäärä (B3)

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää pääkohdat puhutusta ja kirjoitetusta tekstistä, joka liittyy tuttuihin asioihin tai yleistietoon
- pystyy ymmärtämään keskeisen tiedon hänelle osoitetusta puheesta tai ympärillä käytävästä keskustelusta
- ymmärtää hitaasti ja selkeästi puhuttua kieltä ja selviytyy tavallisimmista arkipäivän asiointi- ja vuorovaikutustilanteista
- pystyy kertomaan lyhyesti itsestään, perheestään ja asuinpaikastaan sekä muun muassa ruokailuun ja asumiseen liittyviä asioita
- osaa saamen kielen luontevan ja ymmärrettävän ääntämisen
- osaa saamen kielen verbien ja nominien taivutuksen preesensissä, preteritissä, perfektissä, pluskvamperfektissä ja tutustuu subjektiin ja objektiin
- tuottaa lyhyttä yhtenäistä tekstiä arkipäiväisistä asioista, osaa kertoa kirjallisesti itsestään sekä kodistaan ja perheestään
- pystyy lukemaan lyhyitä tekstejä
- pystyy kirjoittamaan lyhyen ymmärrettävän tekstin
- osaa käyttää jokapäiväistä perussanastoa ja kartuttaa sanavarastoaan
- tutustuu saamelaisyhteisöihin
- tuntee saamelaisten henkistä ja aineellista kulttuuria sekä tietää saamelaisen kielialueen ja saamen kielet
- tiedostaa saamen kielen taidon merkityksen saamelaisalueella
- tiedostaa saamelaisen kulttuuriperinnön merkityksen.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista.

2. Jokapäiväinen elämä

Kurssin aihepiireinä ovat koti, suku, ystävät ja muut ihmissuhteet, vapaa-ajan vietto ja harrastukset sekä nuorten jokapäiväiseen elämään liittyvät kiinnostuksen kohteet, rutiinit ja sanasto. Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja aterioin-

tipalveluita. Opetellaan kuukaudet, vuoden- ja vuorokaudenajat sekä kellonajat. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3. Opiskelu, työ ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin saamelaisalueella ja muualla. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, esimerkiksi tutustutaan saamelaisyhteisöön työllistäjänä, tai opiskelija esittelee jonkin ammatin, kirjoittaa työhakemuksen ja ansioluettelon tai perehtyy saamen kielen jatko-opintomahdollisuuksiin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, kuten mielipiteen ilmaisemista, sekä vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa.

4. Sápmi – Saamenmaa

Kurssin aihepiireinä ovat saamelaiset, saamelaisten asuma-alue, historia ja Saamenmaa. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista sekä vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamista harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Kulttuuri ja taide

Kurssin aihepiireinä voivat olla saamelainen teatteri, kirjallisuus, tarinat ja kertomukset, joiku/leu'dd, musiikki, käsityöt, ruokaperinne, katrilli, elokuva, elinkeinot, saamelaisalue, kansanperinne tai mytologia. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Laajeneva maailmankuva

Aihepiireinä kurssilla ovat saamelainen yhteiskunta, saamelaiset järjestöt, yhteistyö yli rajojen, saamelaiset ja muut alkuperäiskansat, arktinen alue ja sen asukkaat sekä joukkotiedotusvälineet ajankohtaistiedon välittäjänä. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää.

7. Saamelainen luontotieto

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväan kehitykseen liittyviä aiheita. Aihepiireinä ovat esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhde, muuttuva elin- ja työympäristö, luonto, maasto, lumi sekä saamelaiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästyks ja kalastus. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8. Saamelainen kansanperinne

Kurssin aihepiireinä ovat joiku/leu'dd, musiikki, duodji eli saamelainen käsityö, katrilli, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto. Lähtökohtana ovat saamelaiseen kansanperinteeseen liittyvät tekstit. Kurssilla kerrataan kielioppiasioita tarpeen mukaan sekä syvennetään tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamistaitoja.

LATINAN KIELI

Latinan kielen opetus antaa opiskelijalle sellaisia välineitä, että hän pystyy tutustumaan Rooman kirjallisuuteen ja kreikkalais-roomalaiseen kulttuuriin sekä oppii tiedostamaan ja ymmärtämään antiikista periytyviä aineksia eurooppalaisissa kielissä ja Euroopan kulttuureissa. Opetus antaa opiskelijoille latinan kielen jatko-opintoihin tarvittavat valmiudet.

Opetuksen tavoitteet

Perusopetuksessa alkanut oppimäärä (B2) ja lukiossa alkava oppimäärä (B3)

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy apuvälineiden avulla ymmärtämään muokattua/helppoa autenttista tekstiä (B3)
- pystyy apuvälineiden avulla ymmärtämään helpohkoa autenttista tekstiä (B2)
- pystyy käyttämään kieltä opiskelemissa kieliaineksen rajoissa
- tuntee kreikkalais-roomalaisen maailman historiaa, kulttuuria ja mytologiaa,
- tiedostaa latinan kielen merkityksen eurooppalaisten kielten kehitykselle
- osaa tehdä havaintoja latinan kielen vaikutuksesta osaamiinsa tai opiskelemissä kieliin
- tiedostaa kreikkalais-roomalaisen kulttuuriperinnön merkityksen eurooppalaiselle kulttuurille
- osaa tehdä huomioita kreikkalais-roomalaisen kulttuurin vaikutuksista eurooppalaiseen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Arviointi

Opiskelijan osaamista arvioidaan oppineen tavoitteiden mukaan.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

B3-oppimäärässä keskeinen muoto-oppi opiskellaan neljän ensimmäisen kurssin aikana ja muoto-opin tuntemusta syvennetään seuraavilla kursseilla. Neljän ensimmäisen kurssin aikana opiskellaan myös pääpiirteet sijamuotojen, aikamuotojen ja modusten käytöstä ja lauseenvas-
tikkeista. Lauseopin tuntemusta syvennetään seuraavilla kursseilla. Ensimmäisillä kursseilla harjoitellaan sanakirjan käyttöä.

Muoto- ja lauseopin tuntemusta laajennetaan opiskelun edetessä siten, että opiskelija saavuttaa niissä sellaisen hallinnan, että hän pystyy ymmärtämään latinankielistä tekstiä tavoitteiden mukaisesti.

Kaikilla kursseilla opiskelijoita ohjataan vertaamaan antiikin ajan erilaisia ilmiöitä nykyajan vastaaviin sekä tekemään huomioita kreikkalais-roomalaisen kulttuurin vaikutuksista nykyisiin kulttuureihin ja latinan vaikutuksesta nykykieliin.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B2)

1. Rooman historian vaiheita

Tutustutaan pääpiirteittäin Rooman varhaishistoriaan ja siihen liittyviin taruihin, Rooman historian käännekohtiin ja Rooman kehittymiseen maailmanvallaksi.

2. Roomalaisia suurmiehiä

Tutustutaan joihinkin Rooman historian kannalta merkittäviin henkilöihin.

3. Kulttuuriperintömme

Tutustutaan antiikin kulttuurin eri alueisiin ja tarkastellaan niiden merkitystä kulttuuriperinnössämme.

4. Viestejä menneisyydestä

Tarkastellaan antiikin kirjallisuuteen liittyviä tekstejä viestinnän näkökulmasta. Tutkitaan, mitä tekstit voivat kertoa roomalaisten elämästä ja suhtautumisesta elämän eri ilmiöihin.

5. Latinaa kautta vuosisatojen

Tutkitaan muokattujen tekstien ja helppojen autenttisten tekstinäytteiden avulla, miten latinaa on käytetty eri aikoina myöhäisantiikista meidän päiviimme asti.

6. Epiikkaa ja lyriikkaa

Tutustutaan eppiseen ja/tai lyyriseen runouteen ja runoilijoihin.

7. Retoriikkaa ja filosofiaa

Tutustutaan antiikin puhetaidtoon ja filosofiaan lähinnä henkilöhistorian ja kirjallisen tuotannon näkökulmasta.

8. Latina keskiajalla ja nykyaikana

Tutustutaan keskiajan latinan erityispiirteisiin keskiaikaisten tekstien välityksellä. Tutustutaan myös nykyajan yleismaailmalliseen latiniteettiin, esimerkiksi lääketieteen sekä eläin- ja kasvitieteen latinaan.

Lukiassa alkava oppimäärä (B3)

1. Ikkunat auki antiikkiin

Antiikin Italiaa ja roomalaisia sekä latinan kieltä lähestytään nykyajan näkökulmasta. Perehdytään latinan kielen vaiheisiin.

2. Antiikin elämää

Tutustutaan yksityiseen ja julkiseen elämään sekä työntekoon antiikin aikaisessa kaupungissa.

3. Tietoa, taitoa ja taruperintöä

Tutustutaan roomalaisten harrastuksiin, roomalaisnuorten kasvatukseen ja koulunkäyntiin sekä antiikin kreikkalais-roomalaiseen tarustoon.

4. Rooman historian vaiheita

Tutustutaan pääpiirteittäin Rooman varhaishistoriaan ja siihen liittyviin taruihin, Rooman historian käännekohtiin ja Rooman kehittymiseen maailmanvallaksi.

5. Roomalaisia suurmiehiä

Tutustutaan joihinkin Rooman historian kannalta merkittäviin henkilöihin.

6. Kulttuuriperintömme

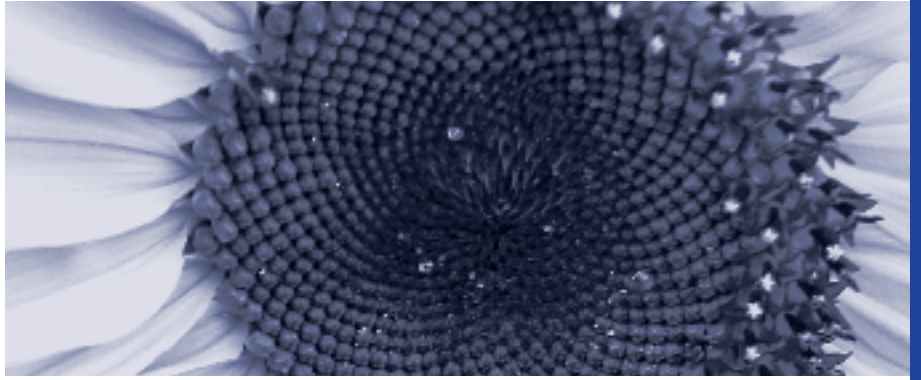
Tutustutaan antiikin kulttuurin eri alueisiin ja tarkastellaan niiden merkitystä kulttuuriperintössämme.

7. Viestejä menneisyydestä

Tarkastellaan antiikin kirjallisuuteen liittyviä tekstejä viestinnän näkökulmasta. Tutkitaan, mitä tekstit voivat kertoa roomalaisten elämästä ja suhtautumisesta elämän eri ilmiöihin.

8. Latinaa kautta vuosisatojen

Tutkitaan muokattujen tekstien ja helppojen autenttisten tekstinäytteiden avulla, miten latinaa on käytetty eri aikoina myöhäisantiikista meidän päiviimme asti.

5.6 Matematiikka

5.6 MATEMATIIKKA

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelevaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin.

Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Kurssikuvausten väljyyttä voidaan käyttää resurssien salliessa keskeisten sisältöjen syventämiseen ja eheyttävien kokonaisuuksien muodostamiseen.

Arviointi

Matematiikan opetuksessa arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea opiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja arvioida kirjallista esitystä sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomio laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen suositellaan hyväksi lukemisessa seuraavia vastaavuuksia: MAA1 → MAB1, MAA3 → MAB2, MAA6 → MAB5, MAA7 → MAB4 ja MAA8 → MAB3. Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä myös lisänäyttöjä etenkin kurssin arvosanaa uudelleen arvioitaessa.

Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle matemaattiset valmiudet, joita tarvitaan ammatillisissa opinnoissa ja korkeakouluopinnoissa. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii sitä kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa

- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä.
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Funktiot ja yhtälöt (MAA1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa yhtälön ratkaisemisen ja prosenttilaskennan taitojaan
- syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään
- tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä
- syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita
- oppii ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- potenssifunktio
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- juuret ja murtopotenssi
- eksponenttifunktio

2. Polynomifunktiot (MAA2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- oppii ratkaisemaan toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkimaan ratkaisujen lukumäärää
- oppii ratkaisemaan korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- oppii ratkaisemaan yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- polynomien tulo ja binomikaavat
- polynomifunktio
- toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöitä
- toisen asteen yhtälön juurten lukumäärän tutkiminen
- toisen asteen polynomien jakaminen tekijöihin
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAA3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- ratkaisee geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

4. Analyttinen geometria (MAA4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia itseisarvo-yhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$
- vahvistaa yhtälöryhmän ratkaisemisen taitojaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

5. Vektorit (MAA5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- oppii tutkimaan kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- tutkii kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- suorat ja tasot avaruudessa

6. Todennäköisyys ja tilastot (MAA6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii havainnollistamaan diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittämään ja tulkitsemaan jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

7. Derivaatta (MAA7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä

- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon sovellusongelmien yhteydessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- rationaaliyhtälö ja -epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

8. Juuri- ja logaritmfunktiot (MAA8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmfunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- tutkii juuri-, eksponentti- ja logaritmfunktioita derivaatan avulla
- oppii yhdistetyn funktion derivoimisen
- tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmfunktiot ja -yhtälöt
- yhdistetyn funktion derivaatta
- käänteisfunktio
- juuri-, eksponentti- ja logaritmfunktioiden derivaatat

9. Trigonometriset funktiot ja lukujonot (MAA9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tutkimaan trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- oppii ratkaisemaan sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometristen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \sin x / \cos x$
- tutkii trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- oppii määrittelemään lukujonoja palautuskaavojen avulla
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometristen yhtälöiden ratkaiseminen
- trigonometristen funktioiden derivaatat
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- geometrinen jono ja summa

10. Integraalilaskenta (MAA10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- oppii määrittämään pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

SYVENTÄVÄT KURSSIT

11. Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoireita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lauseen formalisointi
- lauseen totuusarvot
- avoin lause

- kvanttorit
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

12. Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- absoluuttinen ja suhteellinen virhe
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit

Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään ja oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa, rohkaistuu kokeilemaan, tutkimaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- saa käsityksen matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatioita ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- oppii käyttämään kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

2. Geometria (MAB2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

3. Matemaattisia malleja I (MAB3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla

4. Matemaattinen analyysi (MAB4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- oppii sovellusten yhteydessä määrittämään polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon.

KESKEISET SISÄLLÖT

- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen
- graafisia ja numeerisia menetelmiä

5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- tutustuu laskinten ja tietokoneiden käyttöön tilastotehtävissä
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- jatkuvien ja diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- normaalijakauma ja jakauman normittaminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

6. Matemaattisia malleja II (MAB6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- varmentaa ja täydentää yhtälöiden ratkaisutaitojaan
- osaa ratkaista käytännön tilanteisiin liittyviä lineaarisia optimointitehtäviä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- ratkaisee käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja summan avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kahden muuttujan lineaariset yhtälöt
- lineaarisen yhtälöparin ratkaiseminen
- kahden muuttujan epäyhtälön graafinen ratkaiseminen
- lineaarinen optimointi
- lukuono
- aritmeettinen ja geometrinen jono ja summa

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Talousmatematiikka (MAB7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- saa matemaattisia valmiuksia oman taloutensa suunnitteluun
- saa laskennallisen pohjan yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

8. Matemaattisia malleja III (MAB8)

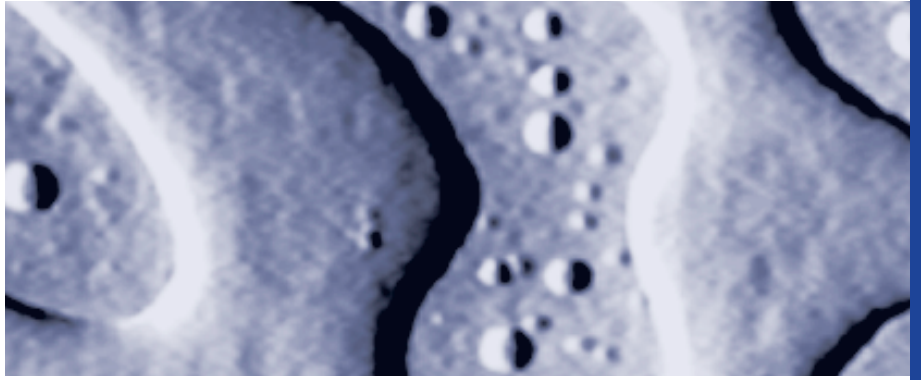
TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa käsitystään teknologisoituvassa yhteiskunnassa tarvittavasta matematiikasta
- saa apuneuvoja jaksollisten ilmiöiden matemaattiseen käsittelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- trigonometrinen funktioiden määrittely yksikköympyrän avulla
- radiaani
- tyyppiä $f(x) = a$ olevien trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- muotoa $f(x) = A \sin (bx)$ olevien funktioiden kuvaajat jaksollisten ilmiöiden mallintajina
- vektorin käsite ja vektoreiden peruslaskutoimitusten periaatteet
- koordinaatiston vektoreiden komponenttesitys ja skalaaritulo
- kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteiden ja kulmien tutkiminen vektoreiden avulla

5.7 Biologia

5.7 BIOLOGIA

Biologia on luonnontiede, joka tutkii elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologialle tieteenä on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta. Biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tiedonaloja, joiden sovelluksia hyödynnetään laajasti yhteiskunnassa. Biologia tuo esille uutta tietoa elollisen luonnon monimuotoisuudesta ja kestäväen kehityksen edistämisestä.

Biologian opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää toimivan eliömaailman rakenteen ja kehityksen, ihmisen osaksi eliömaailmaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Lukion biologian tulee myös luoda perusta ymmärtää biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättää kiinnostusta biotieteisiin sekä edistää opiskelijan luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee biologian keskeiset käsitteet
- tunnistaa elämän tuntomerkit ja osaa jäsentää elämän ilmiöt sekä biologian eri organisaatiotasot molekyyalitasolta biosfääriin
- oppii arvostamaan eliökunnan monimuotoisuutta ja ymmärtämään eliöiden sopeutumisen erilaisiin ympäristöihin
- ymmärtää perimän ja evoluution merkityksen eliökunnan kehittämisessä
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin sekä osaa arvioida kriittisesti eri lähteistä saamaansa biologista tietoa
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisen biologisen kokeen sekä tulkita sen tuloksia
- tuntee biotieteiden, esimerkiksi bioteknologian ja lääketieteen sovelluksia
- tuntee ihmiselimestön toiminnan peruspiirteet
- ymmärtää perimän ja ympäristötekijöiden merkityksen terveyden taustana sekä yksilön että ihmiskunnan kannalta
- tiedostaa kestäväen kehityksen välttämättömyyden ja ymmärtää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opiskelijan kykyä hallita ja käyttää biologian keskeisiä käsitteitä sekä soveltaa biologisia tietoja. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuusien hahmottamiseen. Taitojen arvioinnissa painotetaan opiskelijan luonnontieteellisiä työskentelytaitoja, ryhmässä toimimista, kykyä käyttää erilaisia lähteitä biologisen tiedon hankinnassa sekä kykyä arvioida tietoa kriittisesti. Harrastuneisuus biologian eri osa-alueisiin voidaan ottaa arvioinnissa huomioon.

1. Eliömaailma (BI1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää, mitä luonnon monimuotoisuus biosysteemien eri tasoilla tarkoittaa
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, mekanismit ja merkityksen
- tuntee muuntelun, sopeutumisen ja lajien välisten suhteiden merkityksen elämän kehitykselle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- tuntee ekosysteemien keskeiset toimintaperiaatteet.

KESKEISET SISÄLLÖT

Biologia tieteenä

- elämän ominaisuudet ja perusedellytykset
- biologiset tieteet ja tutkimusmenetelmät

Luonnon monimuotoisuuden ilmeneminen

- ekosysteemien ja lajien monimuotoisuus
- eläinten käyttäytyminen monimuotoisuuden ilmentäjänä
- geneettinen monimuotoisuus

Evoluutio – elämän kehittyminen

- elämän syntyvaiheet
- lisääntymisstrategiat ja evoluutiovoimat
- lajien syntyminen ja häviäminen
- nykyinen eliökunta

Miten luonto toimii?

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutus
- ekosysteemien rakenne ja toiminta
- populaatioiden ominaisuudet
- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja levinneisyys

2. Solu ja perinnöllisyys (BI2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää solun merkityksen elämän perusyksikkönä, tunnistaa erilaisia soluja ja niiden rakenteita
- ymmärtää solurakenteiden kehityksen ja merkityksen sekä evoluutioprosessin kokonaisuuden
- osaa solun kemiallisen rakenteen ja toiminnan sekä osaa kytkeä ne yksilön toimintaan
- hallitsee solun energiatalouden prosessit ja niiden merkityksen

- tuntee geneettisen informaation rakenteen sekä sen siirtymisen solusta soluun ja sukupolvelta toiselle
- tietää miten geenit ohjaavat solun toimintaa
- osaa periytymisen lainalaisuuksien peruseriaatteen
- tietää kuinka soluja tutkitaan ja hallitsee kokeellisen työskentelyn taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Solu elämän perusyksikkönä

- miten soluja tutkitaan
- erilaisia soluja
- solun rakenne ja toiminta

Solun energiatalous

- energian sitominen
- energian vapauttaminen

Solujen toiminnan ohjaaminen

- DNA:n rakenne ja toiminta
- proteiinisynteesi

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja sen merkitys
- solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet

- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- periytymismekanismit

Populaatiogenetiikka ja synteettinen evoluutioteoria

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Ympäristöekologia (BI3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ekologian perusteet ja ymmärtää ihmisen toiminnan vaikutuksen elolliseen luontoon
- ymmärtää biodiversiteetin merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä
- tutustuu suomalaisiin ekosysteemeihin ja niiden erityispiirteisiin sekä perehtyy myös ihmisen muokkaamiin ekosysteemeihin
- tuntee ja osaa arvioida menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- osaa suunnitella ja toteuttaa pienen tutkimuksen ympäristön tilasta ja esittää sen tulokset
- kehittää ympäristölukutaitoaan, ymmärtää vastuunsa ympäristön tilasta ja osaa toimia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ekologinen tutkimus

- ekologisten peruskäsitteiden syventäminen
- ekologisen tutkimuksen tehtävä
- ympäristön laadun indikaattorit
- oman tutkimuksen suunnittelu ja toteuttaminen

Biodiversiteetti ja sen merkitys

- biodiversiteetti luonnonvarana
- eliölajien ja elinympäristöjen uhanalaisuus ja suojelu
- biodiversiteetin väheneminen

Ekologiset ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet

- aineiden kiertoon liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Suomen luonnon haavoittuvuus

- pohjoiset metsät
- suot
- järvet ja virtavedet
- Itämeri

Kestävä tulevaisuus

- ekologisesti kestävä kehitys ja yksilön valinnat
- rakennettu ympäristö ja kaupunkiekologia
- ekologisesti kestävä tuotanto
- ympäristötekniikan mahdollisuudet

4. Ihmisen biologia (BI4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ihmissolun erilaistumisen pääpiirteet sekä kudosten ja elinten rakenteet ja toimintaperiaatteet
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelymekanismeja sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia niihin
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia sekä ihmisen yhteisöllisyyden merkityksen terveyden kannalta
- pystyy selittämään elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan ja tuntee merkityksellisimpien sairauksien syntymekanismeja
- ymmärtää ihmisen lajinkehityksen sekä perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- pystyy tarkastelemaan oppimiaan asioita arkielämän esimerkkien avulla ja tutustumaan alan uutisiin ja arvioimaan niitä kriittisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ihmisen solujen ja kudosten erityispiirteet

- solujen synty, kasvu ja erilaistuminen kudoksiksi sekä kantasolujen merkitys
- solujen vanheneminen ja kuolema
- syöpä

Elimistöjen rakenne, toiminta ja merkitys

- ruoansulatus ja ravitseminen
- hengityselimistö ja hengityksen säätely
- veri ja verenkierto
- erityselimistöt ja kemiallinen tasapaino
- tuki- ja liikuntaelimistö

Elintoimintojen säätely

- umpirauhaset ja hormonit
- hermosto ja aistit
- lämmönsäätely

Ihmisen lisääntyminen

- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

Ihmisen elämänsä ja yhteisöllisyys

Perimän merkitys

- ihmisen evoluutio ja ihminen lajina
- perinnöllisyys ja terveys

Elimistön sopeutuminen ja puolustusmekanismit

- elimistön puolustusjärjestelmät
- ihminen ja mikrobit
- myrkylliset aineet ja mutageenit

5. Bioteknologia (BI5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietoaan solun hienorakenteesta ja solun eri osien toiminnasta
- ymmärtää elämän keskeisten molekyylien rakenteen ja merkityksen solun toiminnassa
- hallitsee tärkeimpien mikrobiryhmien kuten bakteerien ja virusten rakenteen, toiminnan ja lisääntymisen periaatteet
- tuntee geenien toiminnan ja sen säätelyn
- tuntee geenien etsintä- ja tunnistusmenetelmiä sekä geenien siirtämisen tekniikan pääpiirteet ja hallitsee geeni- ja biotekniikan keskeiset käsitteet
- tuntee biotekniikan tarjoamia sovellusmahdollisuuksia eri biotieteissä ja teollisuudessa
- pystyy arvioimaan biotekniikan kehittymisen luomia mahdollisuuksia, uhkatekijöitä ja eettisiä ongelmia sekä tekemään niiden pohjalta perusteltuja arkielämän ratkaisuja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Solun hienorakenne ja solujen välinen viestintä

Solut proteiinien valmistajina

- DNA:n, geenien ja genomien rakenne
- entsyymit solun ja biotekniikan työkaluina

Geenien toiminta

- geenin toiminta ja sen säätely
- mutaatiot

Geenitekniologia ja sen mahdollisuudet

- geenitekniikan menetelmät ja geenikartoitus
- geenitutkimus lääketieteessä
- geenitutkimus yksilöiden tunnistamismenetelmänä

Mikrobit ja niiden merkitys

- bakteerin ja viruksen rakenne, toiminta ja lisääntyminen
- bakteerien viljely ja käsittely
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Biotekniikka teollisuudessa

Kasvien ja eläinten jalostus

Geenitekniikan etiikka ja lainsäädäntö

5.8 Maantiede

5.8 MAANTIEDE

Maantieteessä tarkastellaan elottoman ja elollisen luonnon sekä ihmisen luomien järjestelmien rakennetta ja toimintaa. Maantieteen opetuksen tulee ohjata opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa valmiuksia ympäristökysymysten alueelliseen jäsentämiseen ja kestävän kehityksen mukaisten ratkaisujen etsimiseen.

Lukion maantieteen opetuksen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija oppii maantieteellisen tiedon avulla havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja mielipiteitä, ottamaan kantaa lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hankkia, tulkita ja kriittisesti arvioida maantieteellistä tietoa, kuten karttoja, tilastoja, kirjallisia, digitaalisia ja muita medialähteitä sekä osaa hyödyntää monipuolisesti tietotekniikkaa maantieteellisten tietojen esittämisessä
- ymmärtää, mitä alueellisuus, tila ja paikka merkitsevät maantieteessä ja maantieteellisessä ajattelussa
- osaa kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä osaa kriittisesti arvioida ajankohtaisia maailman tapahtumia
- osaa havainnoida, analysoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee ja osaa pohtia mahdollisuuksia ratkaista taloudellisia ja sosiaalisia eriarvoisuusongelmia
- tuntee ja ymmärtää erilaisia kulttuureja sekä suvaitsee ja kunnioittaa erilaisuutta
- tuntee suunnittelun keinoja eri aluetasoilla ja tietää mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä kehitykseen
- osaa toimia ympäröivän maailman kysymyksiin kantaottavana ja kestävän kehityksen puolesta toimivana aktiivisena maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan maantieteellisen ajattelun kehittymistä tietojen ja taitojen suhteen. Arvioinnin kohteina ovat peruskäsitteiden hallinta, valmius perustella maantieteellisiä väittämiä ja kannanottoja sekä taito havaita alueellisia riippuvuuksia. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito tulkita ja arvioida maantieteellistä tietoa sekä soveltaa maantieteellistä tietoa eri tilanteissa. Arvioitavia taitoja ovat maantieteellisen tiedon analysointi-, käsittely- ja esittämis- taidot kuten kartan tulkintataito ja muut graafiset taidot sekä opiskelijan yhteistyötaidot.

1. Sininen planeetta (GE1)

TAVOITTEET

Kursin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvat ilmiöt
- osaa kuvata ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat ja osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- osaa soveltaa hankkimaansa luonnonmaantieteellistä tietoa sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Maantieteellinen ajattelu

- Mitä on maantiede?
- maantiede luonnontieteenä
- maantieteellinen tietoaines, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku
- maailmankuvan muutos ja karttakuvan kehitys

Maan planetaarinen luonne

- aurinkokunnan synty ja perusrakenne
- Aurinko ja sen vaikutukset maapallolla
- Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä liikkeessä

- ilmakehän rakenne ja merkitys
- tuuli ja sen synty, planetaariset ja alueelliset tuulet sekä paikallistuulet

Vesikehä liikkeessä

- veden kiertokulku luonnossa
- sateiden synty ja jakautuminen
- meriveden liikkeet ja merkitys

Sää ja ilmasto

- sää ja sen ennustaminen
- lämpö- ja ilmastovyöhykkeet
- ilmastomuutos

Maapallon muuttuvat pinnanmuodot

- Maan rakenne
- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina

Maapallon kasvillisuusvyöhykkeet

- kasvillisuusvyöhykkeiden sijainti ja kuvaus
- ihmisen toiminnan edellytykset ja vaikutukset eri kasvillisuusvyöhykkeillä

Luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

2. Yhteinen maailma (GE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää kulttuurimaantieteen käsitteitä sekä osaa tulkita ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja rakenteita kulttuurimaantieteen teorioita ja malleja hyväksi käyttäen
- tuntee eri kulttuureja ja osaa arvioida niiden kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida maapallon eri alueiden väestönkehitystä ja asutuksen piirteitä sekä kaupungistumisen syitä ja seurauksia
- osaa arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan eri alueilla sekä ymmärtää ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen merkityksen
- tuntee aluesuunnittelun tavoitteita ja vaikuttamiskeinoja
- tuntee kehittyneisyyserojen erilaiset ilmenemismuodot
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia, ympäristön tilaa sekä kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä nyt ja tulevaisuudessa maapallon eri alueilla.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kulttuurimaantieteen olemus ja tehtävät

- lähestymistavat ja näkökulmat
- maantieteellinen mieltäminen ja miellekartat
- paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus

- väestönkehitys ja väestönkasvu
- asutuksen alueellinen jakautuminen, muuttoliikkeet ja kaupungistuminen
- kulttuurit ja kulttuurien muuttuminen sekä vähemmistökulttuurit

Luonnonvarat

- luokittelu ja riittävyys

Alkutuotanto ja ympäristö

- ravinnontuotanto ja ravinnon riittävyys sekä kestävä maa- ja kalatalous
- maatalouden muodot
- metsät luonnonvarana ja kestävä metsätalous

Teollisuus ja energia

- raaka-aineet ja energialähteet
- teollisuuden sijainti
- kestävä teollisuuden ja energiatalouden periaatteet

Liikkuminen ja vuorovaikutus

- liikennejärjestelmät
- matkailu ja sen merkitys eri alueilla
- maailmankauppa
- alueellinen leviämisilmiö – maantieteellinen diffuusio

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne

- ytimet ja periferiat
- maankäyttö maaseudulla ja kaupungeissa
- keskukset ja vaikutusalueet
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyserot eri aluetasoilla
- kansainvälinen yhteistyö
- globalisaatio

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Riskien maailma (GE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen liittyvät riskit maapallolla sekä osaa arvioida niiden merkitystä ihmisen ja ympäristön kannalta
- tuntee millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee sekä osaa vertailla ja arvioida eri alueiden riskiherkkyyttä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti
- osaa arvioida alueiden kehittyneisyyden ja alueilla ilmenevien riskien välistä suhdetta
- osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia riskiuutisia eri medioissa sekä osaa soveltaa oppimaansa tietoa riskiuutisten analysointiin ja arviointiin
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla uhkia voidaan välttää tai niiden vaikutuksia lieventää
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen
- tietää mahdollisuudet ennakoita ja varautua riskeihin, säädellä ristiriitoja sekä toimia kestäväen kehityksen mukaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Riskien maantiede, riskien luokittelu ja merkitys

Luonnon toimintaan liittyvät riskit ja riskialueet

- avaruuteen liittyvät uhkat, endogeeniset riskit, myrskyt, tulvat, kuivuus ja eliöperäiset riskit
- luonnonriskeihin varautuminen

Ihmisen ja luonnon riippuvuuteen liittyvät ympäristöriskit ja riskialueet

- luonnonvarojen käyttöön liittyvät riskit: energiakysymykset ja luonnonvarojen riittävyys, puhtaan veden saatavuus, eroosio ja aavikoituminen, ilmaston muutos, saastuminen ja biodiversiteetin heikkeneminen
- mahdollisuudet estää ja pienentää ympäristöriskejä kestäväen kehityksen keinoin

Ihmiskunnan riskit ja riskialueet

- väestönkasvu ja nälkä, kaupungistuminen, globalisoitumiseen liittyvät riskit, yhteiskunnalliset ja poliittiset jännitteet, sodat, pakolaisuus ja sosiaalinen eriarvoistuminen
- ristiriitojen säätelymahdollisuudet

Tekniset riskit

4. Aluetutkimus (GE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kartografian perusteet
- tuntee maantieteellisten paikkatietojärjestelmien periaatteita ja sovellusmahdollisuuksia
- osaa kerätä tiettyyn alueeseen liittyvää tietoa eri tavoin kuten kenttähavainnoinnin, kyselyn tai haastattelun avulla sekä kartastoista, kartoista, tilastoista ja muista lähteistä
- osaa käyttää tietoverkkoja aineistojen hankinnassa, vuorovaikutteisessa työstämisessä ja tulosten julkaisemisessa
- osaa visualisoida alueellista tietoa karttoina, diagrammeina ja valokuvina
- osaa analysoida ja tulkita hankkimaansa aineistoa ja laatia aineiston avulla kuvauksen alueesta
- osaa tieteellisen kirjoittamisen periaatteet, kuten kriittisen lähteiden käytön ja viittaus-tekniikan sekä tuntee tekijänoikeudet.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kartografian perusteet ja maantieteelliset lähdeaineistot

- kenttähavainnot, kysely ja haastattelu
- kartat, niiden mittakaavat, karttaprojektiot ja karttatyypit, ilmakuvat ja satelliittikuvat
- numeeriset lähteet sekä niiden visualisointi karttoina ja diagrammeina
- painettu lähdekirjallisuus ja digitaalisessa muodossa kuten tietoverkoissa ja CD-ROM-tallenteina olevat lähteet

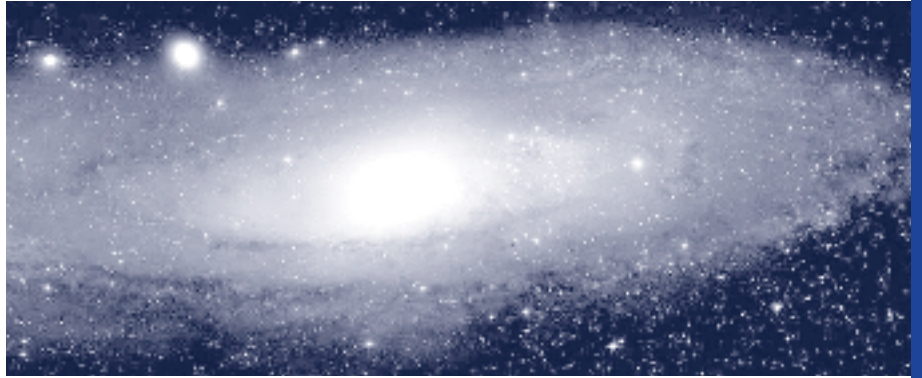
Paikkatietojärjestelmät

- paikkatiedon perusteet ja sen sovellusmahdollisuudet
- esimerkkejä maantieteellisen lähdeaineiston käsittelystä, tulkinnasta ja visualisoinnista eritasoisilla alueilla paikkatieto-ohjelman avulla

Oma aluetutkimus

- tutkimusalueen valinta
- aineiston keruu karttojen, tilastojen, digitaalisen paikkatietoaineiston tai muiden tietolähteiden avulla, aineiston käsittely ja tulkinta sekä pienimuotoisen aluekuvauksen raportointi
- aihealueet: tutkimusalueen sijainti osana laajempia aluekokonaisuuksia, alueen koko, luonnonolot, väestö ja asutus, luonnonvarat ja maankäyttö, elinkeinot, liikenne ja palvelut, alueen jako osa-alueisiin sekä alueen ongelmat ja kehittäminen

5.9 Fysiikka

5.9 FYSIIKKA

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttäen luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiirin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaansa uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Fysiikan opiskelu kehittää opiskelijan kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja. Kokeellisuus auttaa opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja tukee luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä.

Opiskelija oppii tarkastelemaan luonnon rakenteita ja ilmiöitä omien aikaisempien tietojensa ja käsitystensä valossa. Hän oppii tiedostamaan ja kyseenalaistamaan ennakkokäsityksiään ja tarkentamaan maailmankuvaansa hankkimansa uuden tiedon perustella. Opiskelija oppii suunnittelemaan kokeita yhdessä ja keskustelemaan kokeellisesti hankitusta tiedosta tai aineistosta, sen käsitteistä ja mallintamisesta sekä sen luotettavuuden arvioimisesta. Opiskelijayhteisö oppii jakamaan uuden tiedon keskenään.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Koulussa luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa ihmisen osana luontoa ja ymmärtää fysiikan merkityksen luonnon ilmiöiden mallintamisessa
- ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- hahmottaa fysiikan merkityksen tieteessä, taiteessa, tekniikassa, kommunikaatiossa ja elinkeinoelämässä sekä ihmisen arkiympäristössä
- vaikuttaa aktiivisesti ja vastuullisesti terveellisen ja turvallisen ympäristön luomiseksi
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- pystyy ratkaisemaan luonnontieteiden ja teknologian alaan kuuluvia ongelmia fysiikan lakeja ja käsitteitä luovasti hyväksi käyttäen
- hankkii ja käsittelee tietoa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa asiantuntijayhteisön tapaan
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia mittauksia, kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan tuloksia sekä soveltamaan niitä
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä tiedonhankinnassa sekä kykenee esittämään ja julkistamaan tietoja monipuolisella tavalla myös teknisiä apuvälineitä käyttäen
- tarkastelee fysiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä ihmistä fysiikan tietojen soveltajana, tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niiden taitavaan, eettiseen ja hallittuun käyttöön tuotteiden aikaansaamisessa ja arkielämän helpottamisessa sekä saa valmiuksia ymmärtää teknologisten sovellusten vaikutuksia.

Arviointi

Fysiikassa arvioidaan opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen kurssikohtaisten fysiikan tietojen ja niiden soveltamistaitojen saavuttamista erityisesti matemaattisia malleja käyttäen. Arvioinnin kohteena ovat myös tiedonkäsittelytaitojen, kokeellisen työskentelyn taitojen sekä muiden opiskelua tukevien taitojen kehittyminen, kuten fysikaalisen ongelman ratkaisuprosessin jäsenetty kuvaaminen.

PAKOLLINEN KURSSI

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa tyydytystä tiedon ja ymmärtämisen tarpeelleen sekä saa vaikutteita, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa kohtaan
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja osaa jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita sekä kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan kokeellisesti saatua tietoa ja esittämään sitä muille
- tulkitsee ja mallintaa kokeellisen työn tuloksia graafisesti
- käyttää opiskelun tukena tieto- ja viestintätekniikkaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys historian eri vaiheissa ja nykyaikana
- aineen ja maailmankaikkeuden rakenteet ja perusvuorovaikutukset
- energian, erityisesti säteilyn, sitoutuminen ja vapautuminen luonnon ja ihmisen aikaansaamissa prosesseissa
- kokeellisuus ja mallintaminen perustana fysikaalisen tiedon rakentumisessa, mittaaminen, tulosten esittäminen ja niiden luotettavuuden arviointi
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana
- liikkeen kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet ja liikkeen graafinen esitys

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Syventävien kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla
- tutkii luonnon ilmiöitä sekä mallintaa ja esittää niitä matemaattisten ja graafisten menetelmien avulla
- rakentaa fysiikan malleja ja käyttää niitä ennusteiden tekemiseen

- tutkii ja havainnollistaa malleja tieto- ja viestintätekniiikan avulla
- tutustuu klassisen fysiikan osa-alueisiin ja modernin fysiikan alkeisiin
- tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan
- tutustuu fysiikan merkitykseen yhteiskunnan eri alueilla
- tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niihin liittyviin turvallisuustekijöihin.

2. Lämpö (FY2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee lämpöön liittyvät ilmiöt
- tutkii aineen termodynaamiseen tilaan tai lämpöopin pääsääntöihin liittyviä ilmiöitä
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan kriittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kaasujen tilanmuutokset ja lämpölaajeneminen
- paine, hydrostaattinen paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen energia, työ, teho ja hyötysuhde
- lämpöopin pääsäännöt, sisäenergia
- energiavarat

3. Aallot (FY3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa yleiskuvan luonnon jaksollisista ilmiöistä ja perehtyy niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä, ääntä tai sähkömagneettisia aaltoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen interferenssi, diffraktio ja polarisoituminen
- heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valo, peilit ja linssit
- ääni, melun terveysvaikutukset ja kovalta ääneltä suojautuminen

4. Liikkeen lait (FY4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää liikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja käsittelee niitä selittäviä malleja
- tutkii etenemisliikkeeseen liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehtyy niiden avulla Newtonin lakeihin
- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- liikkeen mallit ja Newtonin lait
- etä- ja kosketusvoimat, erityisesti liikettä vastustavat voimat, noste
- liikemäärän säilyminen ja impulssiperiaate
- liike- ja potentiaalienergia sekä työperiaate
- värähdysliikkeen energia

5. Pyöriminen ja gravitaatio (FY5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan mekaniikassa sekä statiikkaan ja pyörimiseen liittyvien ilmiöiden laskennallista hallintaa
- syventää tuntemustaan mekaniikan maailmankuvasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen
- pyörimisliikkeen mallit, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä pyörimisliike
- pyörimisen liikeyhtälö
- pyörimismäärän säilyminen
- pyörimisliikkeen energia
- ympyräliike ja ympyräliikkeen kiihtyvyys
- gravitaatio ja gravitaation alainen liike
- heittoliike ja planeettojen liike
- satelliitit ja niiden käyttö

6. Sähkö (FY6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää sähköön liittyviä peruskäsitteitä, tutustuu mittaustekniikkaan
- osaa tehdä sähköopin perusmittauksia sekä rakentaa ja tutkia yksinkertaisia virtapiirejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- sähköpari, sähkövirran kulku metallijohteessa
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen
- Ohmin laki
- Joulen laki
- vastukset, vastusten kytkennät ja Kirchoffin lait
- Coulombin laki, homogeeninen sähkökenttä ja aine sähkökentässä
- kondensaattori, kytkennät ja energia
- sähkövirran kulku puolijohteessa, esimerkkinä diodi

7. Sähkömagnetismi (FY7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tuntemustaan sähkömagnetismin ilmiöistä
- perehtyy sähköturvallisuuteen
- syventää tuntemustaan sähkömagneettisten ilmiöiden merkityksestä yhteiskunnassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- magneettinen voima, magneettikenttä ja aine magneettikentässä
- varattu hiukkanen homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- induktiolaki ja Lenzin laki
- induktioilmiöitä - pyörrevirrat, generaattori ja itseinduktio
- energian siirto sähkövirran avulla
- tehollisen jännitteen ja sähkövirran mittaaminen sekä impedanssin taajuusriippuvuuden määrittäminen
- värähtelypiiri ja antenni, sähkömagneettinen viestintä
- sähköturvallisuus
- energiateollisuus

8. Aine ja säteily (FY8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kvantittumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina
- syventää kokonais kuvaa fysiikan kehityksestä ja sen pätevyyssalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana.

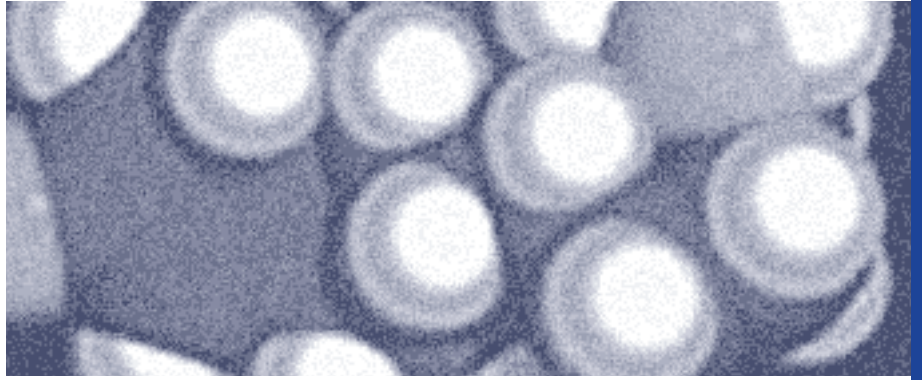
KESKEISET SISÄLLÖT

- sähkömagneettinen säteily
- röntgensäteily
- mustan kappaleen säteily
- valosähköilmiö

- säteilyn hiukkasluonne ja hiukkasten aaltoluonne
- atomimallit esimerkkinä Bohrin atomimalli
- kvanttuminen, viivaspektri, atomin energiatilat ja energiatasokaavio
- atomiytimen rakenne
- radioaktiivisuus ja säteilyturvallisuus
- massan ja energian ekvivalenssi
- ydinreaktiot ja ydinenergia
- aineen pienimmät osaset ja niiden luokittelu

5.10 Kemia

5.10 KEMIA

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka tutkii ja kehittää materiaaleja, tuotteita, menetelmiä ja prosesseja kestävän kehityksen edistämiseksi. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä kemian merkitystä ihmisen ja luonnon hyvinvoinnille tutkimalla aineita, niiden rakenteita ja ominaisuuksia sekä aineiden välisiä reaktioita.

Kemian opetukselle on luonteenomaista kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely. Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan kemian tietojen ja taitojen sekä persoonallisuuden kaikkien osa-alueiden kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden opiskelunvalmiudet ja luodaan myönteinen kuva kemiaa sekä sen opiskelua kohtaan.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kemian keskeisimmät peruskäsitteet ja tietää kemian yhteyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöihin sekä ihmisen ja luonnon hyvinvointiin
- osaa kokeellisen työskentelyn ja muun aktiivisen tiedonhankinnan avulla etsiä ja käsitellä tietoa elämän ja ympäristön kannalta tärkeitä kemiallisista ilmiöistä ja aineiden ominaisuuksista sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- osaa tehdä ilmiöitä koskevia kokeita ja oppii suunnittelemaan niitä sekä osaa ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat
- osaa tulkita ja arvioida kokeellisesti tai muutoin hankkimaansa tietoa ja keskustella siitä sekä esittää sitä muille
- perehtyy tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksiin tiedonhankinnan ja mallintamisen välineinä
- perehtyy nykyaikaiseen teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa
- osaa käyttää kemiallista tietoa kuluttajana terveyden ja kestävän kehityksen edistämässä sekä osallistuttaessa luontoa, ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Arviointi

Kemiassa arvioinnin kohteena on kemiallisen tiedon ymmärtäminen sekä soveltamisen taito. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon kokeellisen tiedonhankinnan ja -käsittelytaitojen kehittyminen, johon kuuluvat

- havaintojen tekeminen, mittauksen ja kokeiden suunnittelu ja toteutus
- työvälineiden ja reagenssien turvallinen käyttö
- tulosten esittäminen sekä suullisesti että kirjallisesti
- tulosten tulkitseminen, mallintaminen ja arviointi
- johtopäätösten tekeminen ja soveltaminen.

Kemiassa arvioinnin menetelminä käytetään kurssikokeita, osallistumisaktiivisuuden seuranta, kokeellista työskentelyä, työselostuksia, projektitöitä, esitelmiä tai tutkielmia. Lisäksi opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti.

PAKOLLINEN KURSSI

1. Ihmisen ja elinympäristön kemia (KE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kuvan kemiasta, sen mahdollisuuksista ja merkityksestä
- syventää aiemmin opittujen kemian perusteiden ymmärtämistä kursilla käsiteltävien asioiden yhteydessä
- osaa orgaanisten yhdisteiden rakenteita, niiden ominaisuuksia ja reaktioita sekä ymmärtää niiden merkityksen ihmiselle ja elinympäristölle
- tuntee erilaisia seoksia sekä niihin liittyviä käsitteitä
- kehittää tietojen esittämisessä ja keskustelussa tarvittavia valmiuksia
- oppii kokeellisen työskentelyn, kriittisen tiedonhankinnan ja -käsittelyn taitoja
- osaa tutkia kokeellisesti orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksia ja reaktioita, tuntee erotus- ja tunnistamismenetelmiä sekä osaa valmistaa liuoksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- orgaanisia yhdisteryhmiä kuten hiilivetyjä, orgaanisia happiyhdisteitä, orgaanisia typpi-yhdisteitä sekä niiden ominaisuuksia ja sovelluksia
- orgaanisissa yhdisteissä esiintyvät sidokset sekä poolisuus
- erilaiset seokset, ainemäärä, pitoisuus
- orgaanisten yhdisteiden hapettumis- ja pelkistymisreaktioita sekä protoninsiirtoreaktioita

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Kemian mikromaailma (KE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä erilaisia kemian malleja, taulukoita ja järjestelmiä
- ymmärtää orgaanisten yhdisteiden rakenteita ja tuntee rakenteen määrittämisessä käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- alkuaineiden ominaisuudet ja jaksollinen järjestelmä
- elektroniverhon rakenne ja atomiorbitaalit
- hapetuslukujen määräytyminen ja yhdisteen kaava
- kemiallinen sidos, sidosenergia ja aineen ominaisuudet
- atomiorbitaalien hybridisoituminen ja orgaanisten yhdisteiden sidos- ja avaruusrakenne
- isomeria

3. Reaktiot ja energia (KE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen reaktion tapahtumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden merkityksen elinympäristössä (teollisuus)
- ymmärtää energian sitoutumisen ja vapautumisen kemiallisissa reaktioissa sekä niiden merkityksen yhteiskunnassa
- osaa kirjoittaa reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin, reaktionopeuteen ja -mekanismeihin liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu
- epäorgaanisia ja orgaanisia reaktiotyyppejä, mekanismeja sekä sovelluksia
- stoikiometrisia laskuja, kaasujen yleinen tilanyhtälö
- energianmuutokset kemiallisessa reaktiossa
- reaktionopeus ja siihen vaikuttavat tekijät

4. Metallit ja materiaalit (KE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee teollisesti merkittäviä raaka-aineita sekä niiden jalostusprosesseja
- tuntee hapettimia ja pelkistimiä ja niiden käyttöä sekä osaa kirjoittaa hapettumis-pelkistymisreaktioita
- osaa sähkökemiallisten ilmiöiden periaatteet sekä niihin liittyviä kvantitatiivisia sovelluksia
- tuntee erilaisia materiaaleja, niiden koostumusta, ominaisuuksia ja valmistusmenetelmiä sekä kulutustavaroiden ympäristövaikutusten arviointiin käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen metalleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallit ja epämetallit sekä niiden happi- ja vety-yhdisteet
- bio- ja synteettiset polymeerit, komposiitit

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

TAVOITTEET

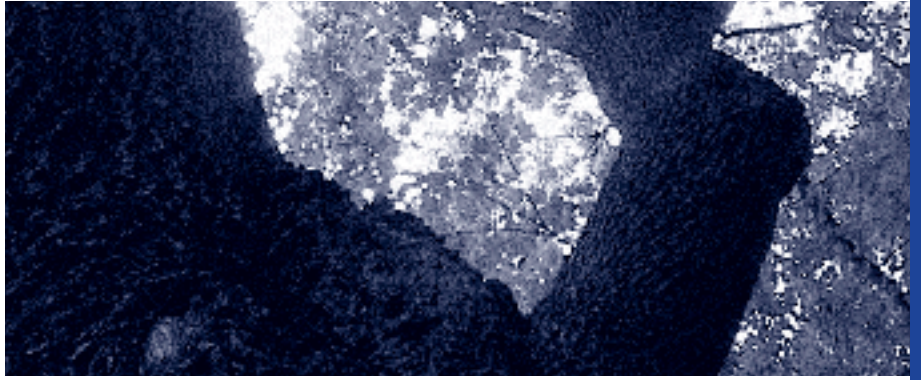
Kurszin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää reaktion tasapainotilan muodostumisen ja niihin liittyviä laskennallisia tasapainosovelluksia
- ymmärtää tasapainon merkityksen ja tutustuu tasapainoon teollisuuden prosesseissa ja luonnon ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- reaktiotasapaino
- happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset ja niiden merkitys
- liukoisuus ja liukoisuustasapaino
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset

5.11 Uskonto

5.11 USKONTO

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on perehdyttää opiskelija omaan uskontoonsa, sen kulttuuriperintöön sekä uskonnosta nousevaan elämäkatsomukselliseen ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineksen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja uskonto-tieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmankatsomuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa niin, että hän ymmärtää uskonnon merkityksen ja vaikutuksen niin yksityisen ihmisen ja yhteisön elämässä kuin yhteiskunnassa ja kulttuurissakin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoa, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida erilaisia uskontoihin liittyviä kysymyksiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään sekä arvostaa oman kulttuurinsa ja muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä
- kunnioittaa ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja pystyy elämään ja toimimaan eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ja uskovien ihmisten kanssa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- ymmärtää henkilökohtaisen vastuun merkityksen sekä tiedostaa erilaisten eettisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat arvot ja niiden merkityksen
- hallitsee uskonnollisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä keskustelu- ja ajattelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu katsomuksellisten ajattelutaitojen hallintaan, joka tarkoittaa kykyä yhdistellä, eritellä ja arvioida uskontoja, uskonnon ja kulttuurin sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opetuksessa opiskelijoita ohjataan arvioimaan asetettujen ja omien tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan työn määrä ja laatu sekä opiskelijoiden yksilölliset taidot. Arvioinnin tulee kannustaa opiskelijoita oman työskentelynsä suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

5.11.1 Evankelis-luterilainen uskonto

PAKOLLISET KURSSIT

1. Uskonnon luonne ja merkitys (UE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, millainen ilmiö uskonto on, ja tuntee Raamatun ominaislaadun pyhän kirjallisuuden edustajana
- ymmärtää uskonnon yleismaailmallisen luonteen, uskonnoissa ilmenevät kysymyksenasettelut ja uskonnon nivoutumisen kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- saa aineksia ja käsitteellisiä välineitä oman maailmankatsomuksensa jäsentämiseen
- tuntee Raamatun vaikutuksen länsimaisessa kulttuurissa ja Raamatun tutkimuksen osana uskonnon tutkimusta
- oppii pyhyden ymmärtämisen avulla kunnioittamaan ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnon määrittely ja tutkiminen
- uskonnon ydinkysymykset
- uskonto yhteisössä ja yksilön kokemuksessa
- Raamattu pyhänä kirjallisuutena
- yleispiirteet Raamatun synnystä ja sisällöstä
- Raamatun tutkimus- ja tulkintatavat
- Raamatun vaikutukset maailmankuvaan ja kulttuuriin

2. Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta (UE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, miten kristillinen kirkko on muotoutunut, levinnyt ja vaikuttanut ympäristöönsä eri aikoina ja miten se on ollut vuorovaikutuksessa aikansa kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa
- tuntee kirkon opin rakentumisen, jumalanpalveluselämän ja taiteen vuorovaikutuksen, sekä kirkon poliittisen ja sosiaalisen merkityksen historian eri vaiheissa
- ymmärtää, miten kristinusko vaikuttaa erilaisina kirkkokuntina eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida erilaisten kristillisten perinteiden ilmenemistä nykyajassa ja ymmärtää näihin sisältyvän yhteisen, ekumeenisen perustan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kristillisen kirkon synty
- alkukirkosta idän ja lännen kirkon eroon
- lännen kirkko keskiajalla
- idän kirkon kehitys

- reformaatio ja kirkkojen kehitys uudella ajalla
- nykyinen kristikunta ja kirkkojen rooli nykyajan maailmassa
- kirkkojen ja uskontojen välinen vuoropuhelu

3. Ihmisen elämä ja etiikka (UE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee eettisen kysymyksenasettelun ja ymmärtää elämänkysymysten ja eettisen pohdinnan merkityksen
- saa käsitteellisiä välineitä eettisten kysymysten tarkasteluun
- ymmärtää tekevänsä päivittäin moraalisia valintoja ja tietää olevansa vastuussa ratkaisuksistaan
- saa perustiedot ihmisen elämänkysymyksistä ja ajankohtaisista etiikan aiheista ja osaa kytkeä ne uskonnon kannalta keskeisiin kysymyksenasetteluihin
- ymmärtää Raamatun yhteyden elämänkysymyksiin ja etiikkaan
- ymmärtää kristinuskon ja etiikan yhteyden, erityisesti luterilaisen etiikan keskeisen sisällön ja kirkkojen eettisten kannanottojen taustalla olevia teologisia perusteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihmisen tärkeät elämänkysymykset: elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema
- kristillinen käsitys Jumalasta, ihmisestä, luonnosta ja pelastumisesta
- hyvän ja pahan käsitteet
- kristillinen etiikka ja etiikan teoriat
- yksilöeettisiä kysymyksiä
- yhteiskuntaeettisiä kysymyksiä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Uskontojen maailmat (UE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista ja eettistä perinnettä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta. Lisäksi tarkastellaan luonnonkansojen uskontojen yhteisiä piirteitä.

- uskontojen levinneisyys ja kannattajamäärät

- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen kultit ja rituaalit
- uskontojen suuntauksset
- uskonnot ja yhteiskunta

5. Mihin suomalainen uskoo? (UE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon ilmenemismuodot Suomessa muinaissuomalaisesta uskonnosta nykypäivän uskonnollisuuteen
- ymmärtää Suomen uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista kysymyksistä käytyä keskustelua ja siihen liittyviä taustatekijöitä
- osaa jäsentää Suomen uskonnollisia liikkeitä niiden toiminnan ja opillisten korostusten näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- muinaissuomalainen uskonto
- Suomen kirkkohistorian yleislinjat
- luterilainen kirkko ja muut kristilliset kirkot nykypäivän Suomessa
- ei-kristilliset yhteisöt Suomessa
- kristinuskon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan

5.11.2 Ortodoksinen uskonto

PAKOLLISET KURSSIT

1. Ortodoksinen maailma (UO1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kirkon synnyn ja kehityksen sekä kirkon nykyisyyttä muovanneet tekijät
- ymmärtää oman kirkkonsa muotoutumisen historian kulussa
- tuntee ortodoksisia paikalliskirkkoja sekä niiden historiallista ja kulttuurista merkitystä
- näkee oman uskonnollisen perintensä osana historiallista ketjua.

KESKEISET SISÄLLÖT

- varhaiskirkko
- Bysantin aika – oppi ja hallinto määrytyvät
- idän ja lännen kirkon ero
- Venäjän kirkko ja muut ortodoksiset paikalliskirkot
- orientaaliset kirkot
- lännen kirkot

2. Uskonoppi ja etiikka (UO2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ortodoksinen kirkon opin lähteet ja perusteet
- hahmottaa eri kirkkojen opillisia eroja ja eriävään kehitykseen johtaneita syitä
- tuntee ortodoksinen ihmiskuvan ja etiikan perusteet sekä ymmärtää, kuinka näiden pohjalta kirkko voi muodostaa eettisiä kannanottoja uusiin esille tuleviin kysymyksiin
- ymmärtää, että eri maiden ortodoksiset kirkot voivat päätyä erilaisiin eettisiin tulkintoihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ortodoksinen opin lähteet ja pyhän käsite
- Pyhä Kolminaisuus
- Jumalansynnyttäjä
- pyhät ihmiset ja ajan pyhittäminen
- ortodoksinen ihmiskuva
- yksilö- ja yhteisöeettisiä kysymyksiä

3. Raamattutieto (UO3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Raamatun synnyn ja rakenteen sekä taustalla vaikuttaneen kulttuurihistorian
- hahmottaa jumalakuvan kehityksen historian kulussa ja Raamatun sisällä sekä messias-odotuksen syntymisen ja täyttymisen Palestiinassa
- tuntee Raamatun käytön ortodoksisessa kirkossa ja sen liturgisessa elämässä
- ymmärtää eri Raamatun kirjojen merkityksen tämän päivän kristinuskolle ja erityisesti ortodoksiselle kirkolle sekä Raamatun merkityksen etiikan muotoutumisessa
- osaa omatoimisen Raamatun käytön.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Jumala ja ihminen Pentateukissa
- viisaukirjallisuus
- profetat ja messiasodotus
- evankeliumien synty ja niiden erityispiirteet
- Jeesuksen henkilö
- Apostolien tekojen kuvaus kirkon ensi vaiheista
- Paavali ja hänen kirjeensä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Uskontojen maailmat (UO4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta. Lisäksi tarkastellaan kristillisperäisiä uskontoja ja uususkontoja.

- uskontojen levinneisyys ja kannattajamäärät
- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen kultit, rituaalit ja taide
- uskontojen suuntauokset
- uskonnot ja yhteiskunta

5. Ortodoksinen Suomi (UO5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Suomen ortodoksinen kirkon historian ja nykypäivän
- ymmärtää eri kirkkojen merkityksen suomalaisessa yhteiskunnallisessa kehityksessä
- hahmottaa uskonnon ilmenemisen taiteessa
- tuntee Suomessa elävää monikansallista ortodoksista kulttuuria
- osaa jäsentää nykyistä uskonnollista tilannetta Suomessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomalainen muinaisusko
- ortodoksit idän ja lännen välissä
- katolisuudesta luterilaisuuteen
- itsenäisen Suomen ortodoksinen kirkko
- maahanmuuttajien ortodoksinen perinne – ykseys ja erilaisuus
- uskonnollinen tilanne nykypäivän Suomessa

5.11.3 Muut uskonnot

Muiden uskontojen opetuksessa noudatetaan edellä esitettyjen uskontojen opetussuunnitelmien perusteiden periaatteita, erityisesti kaikille uskontosidonnaisille ryhmille laadittuja tavoitteita.

Muiden uskontojen opetusta varten opetussuunnitelman perusteet annetaan erillisillä päätöksillä. Kurssien koodit muodostetaan käyttäen koodia UX ja kurssin numeroa.

5.12 Elämänkatsomustieto

5.12 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

Elämäkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Filosofian ohella se hyödyntää niin ihmis-, yhteiskunta- kuin kulttuuritieteitäkin. Elämäkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämäkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämäkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä hahmottumista.

Elämäkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, toiminnallista arviointikykyä ja tilannetajua, eettisiä valmiuksia ja suvaitsevaisuutta sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Katsomuksellisen arviointikyvyn kehittyminen on avain hyvään elämään sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti.

Opetuksen tavoitteet

Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa tukea pyrkimyksilleen

- rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta ja toimintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän kehityksen periaatteita.

Arviointi

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi opiskelijan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan suvaitsevaisuutta, eri näkökulmien ja toisten katsomustapojen huomioimista.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Hyvä elämä (ET1)

Kurssilla pohditaan, mitä on hyvä elämä, millaisista aineksista identiteetti ja yksilöllinen elämä koostuvat ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on tavoitella hyvää elämää.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kasvattaa kykyään sitoutua valitsemiinsa moraalisiin periaatteisiin ja haluaan toimia arvostustensa mukaisesti
- kasvattaa valmiuttaan ja haluaan välittää ja kantaa vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- kehittää kykyään nähdä kokonaisuuksia yhä monimuotoisemmaksi käyvässä maailmassa ja näin vahvistaa kykyään muodostaa omaa identiteettiään ja elämäntapomustaan
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäntapomuksia koskevia väitteitä
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämäntapomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tunteuksiaan suvaitsevaisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- peruskäsitteet: elämäntapomus, elämäntapomustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti
- hyvä elämä: ihmisen perustarpeita, maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja
- ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat, syntymä ja kuolema, optimismi, pessimismi ja realismi
- elämäntapomuksen keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- identiteetin muodostaminen ihmisen elämäntapomuksen aikana sekä eettiset valinnat eri elämäntapomuksissa
- yksilöllinen elämä ennen sekä nykyisessä monien mahdollisuuksien yhteiskunnassa
- hyveitä ja paheita koskevia käsityksiä ennen ja nyt sekä niiden suhde elämäntapomuksiin ja tottumuksiin

2. Maailmankuva (ET2)

Kurssilla pohditaan maailmankuvan muodostumista ja maailmankuvien eroja. Kurssilla perehdytään maailman käsitteellistämisen tapoihin sekä tiedon ja eri yhteisöllisten instituutioiden merkitykseen siinä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan historiallisesti merkittäviä ja nykyajassa vaikuttavia maailmankuvia sekä kasvattaa tietämystään niiden perustalla olevista uskomusjärjestelmistä
- oppii kysymään ja arvioimaan väitteiden ja uskomusjärjestelmien perustelua
- kehittää ymmärrystään eri instituutioiden merkityksestä maailmankuvan muokkaajina ja välittäjinä
- jäsentää omaa maailmankuvaansa samalla pitäen sen avoimena mielekkäälle keskustelulle.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailmankuvan, maailmankatsomuksen ja elämäntapomuksen käsitteet ja niiden keskinäinen suhde
- maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuurista ja luonnosta sekä todellisuuden rakenteesta

- maalliset ja uskonnolliset katsomukset maailmankuvan perustana: tieteiden, näennäistieteiden ja uskontojen rajankäynti
- koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina
- länsimaisen maailmankuvan murrokset ja mullistajat
- kokemusten, arkikäsitysten ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus
- maailmankuvien ja tiedon lähteiden järkipерäinen arviointi

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille
- oppii arvioimaan omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä ja yhteiskunnassa, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- oppii tarkastelemaan yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaa osana yhteiskunnallista vallankäyttöä
- oppii arvioimaan poliittisia keinoja ja päämääriä sekä kasvattaa kykyään ja haluaan rakentamaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeudenmukaisuuden merkityksen hyvän yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen
- vallan käsite, vallan muodot ja valtasuhteet sekä erilaiset vaikuttamiskeinot
- teorioita yhteiskunnan rakenteesta ja muutoksesta
- hyvä kansalainen suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena
- ihmisoikeudet ja niiden historia
- poliittiset ihanteet, ideologiat, utopiat ja demokratian muodot
- oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena, maailmanlaajuisena ja ekologisena kysymyksenä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4)

Kurssilla pohditaan kulttuuriperintöä hyvän elämän lähtökohtana ja hyvän elämän mittana sekä toisaalta jatkuvasti kehittyvänä ja muuttavana ilmiönä. Kurssilla perehdytään sekä maailman että suomalaisen nyky-yhteiskunnan monikulttuurisuuteen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan kulttuuria merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana

- tutustuu erilaisiin kulttuuriperintöihin ja niihin liittyviin elämäntapoihin
- kehittää kykyään arvioida ihmisten käsityksiä ja tekoja suhteessa heidän omiin arvostuksiinsa ja uskomusjärjestelmiinsä
- oppii suvaitsevaisuutta erilaisia elämänkatsomuksellisia ratkaisuja ja identiteettivalintoja kohtaan
- perehtyy suomalaisen identiteetin ilmenemismuotoihin
- ymmärtää rasismia, muukalaisvihan ja syrjinnän ihmisoikeusloukkauksina.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kulttuurin käsite ja merkitys ennen ja nyt
- identiteetti, etnisyys ja kulttuuriperintö
- saamelaiset, suomalaiset ja eurooppalaiset kulttuuripiirteet ja niiden nykyinen merkitys
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus
- etninen ja kulttuurinen moninaisuus Suomessa ja maailmassa
- elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- etnosentrisyys sekä rasismia ja suvaitsevaisuuden historiaa

5. Maailman selittäminen katsomuserinteissä (ET5)

Kurssilla pohditaan erilaisia tapoja selittää maailmaa myyttisissä, uskonnollisissa ja katsomuksellisissa perinteissä. Kurssilla perehdytään erilaisten katsomusten syntyyn, historiaan ja tutkimukseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää herkkyyttään arvioida arvostuksissa ja uskomusjärjestelmissä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämänkatsomuksia koskevia väitteitä
- tuntee eri kulttuureissa vaikuttavia ja tärkeitä pidettyjä uskomusjärjestelmiä ja elämänkatsomuksellisia ratkaisuja sekä kasvattaa tietämystään niiden taustoista sekä niiden välittymisestä nykyajassa
- ymmärtää myyttien ja uskonnollisten käsitysten historiallisen synnyn ja nykyisen merkityksen maailman ilmiöiden selittäjinä
- oppii hahmottamaan maailman selittämistä eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt
- uskonnon ja uskonnollisuuden olemus
- uskontokritiikki: sosiologinen, moraalinen, antropologinen ja psykologinen
- ateismi ja agnostismi
- sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia
- humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina

5.13 Filosofia

5.13 FILOSOFIA

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu lukiossa tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Filosofiasa opiskeltavat tiedolliset kokonaisuudet ovat välttämättömiä kulttuuriperinnön ja nykykulttuurin ymmärtämiseksi.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset todellisuudesta, arvoista ja normeista voivat muodostaa keskenään johdonmukaisia kokonaisuuksia tai olla keskenään ristiriidassa. Filosofia kehittää arvostelukykä.

Filosofian opetus edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleissivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin.

Arviointi

Filosofiasa arvioidaan käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajattelua. Opiskelijan suhde filosofiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys.

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (F11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja, ymmärtää, miten filosofiassa käsitteellistetään todellisuutta, tietämistä, toimintaa ja arvoja
- tunnistaa erilaisia filosofisia, tieteellisiä ja arkisia käsityksiä todellisuudesta, sen tietämisestä ja siinä toimimisesta
- hahmottaa kuvailevien ja normatiivisten väitteiden eroja ja osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian keskeiset osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia perusnäkömymiä: hengen ja aineen suhde, vapaus ja välttämättömyys
- tietoa ja tietämistä koskevia filosofisia perusnäkömymiä ja niiden suhde tieteellisiin ja arkisiin näkökulmiin: tieto, totuus ja perustelu, käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde tiedon muodostumisessa
- yksilön ja yhteiskunnan suhde filosofisena kysymyksenä, oikeudenmukaisuuden ja vapauden käsitteet
- hyvän ja oikean käsitteet, toimintaa ohjaavien moraalisten arvojen luonne ja suhde tosiasioihin sekä muihin arvoihin kuten kauneuteen, hyvää elämää ja onnellisuutta koskevia filosofisia näkömymiä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Filosofinen etiikka (F12)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin
- osaa arvioida elämää ja toimintaa moraalista näkökulmista sekä perustella arvioitaan etiikan käsittein
- kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja perusteitaan filosofisen etiikan välinein
- oppii kriittisyyttä ja suvaitsevaisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- moraalit ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka
- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalien suhde oikeuteen ja uskoon, järjen ja tunteiden asema moraalissa vakaumuksissa

- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä

3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa, mitä tieto ja tietäminen ovat filosofiassa, tieteessä ja arkielämässä
- osaa arvioida, millaisia kuvia todellisuuden perusrakenteesta muodostuu filosofiassa, tieteessä ja katsomuksissa
- oppii erittelemään ja arvioimaan kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä
- oppii hahmottamaan tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn luonnetta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

TAVOITTEET

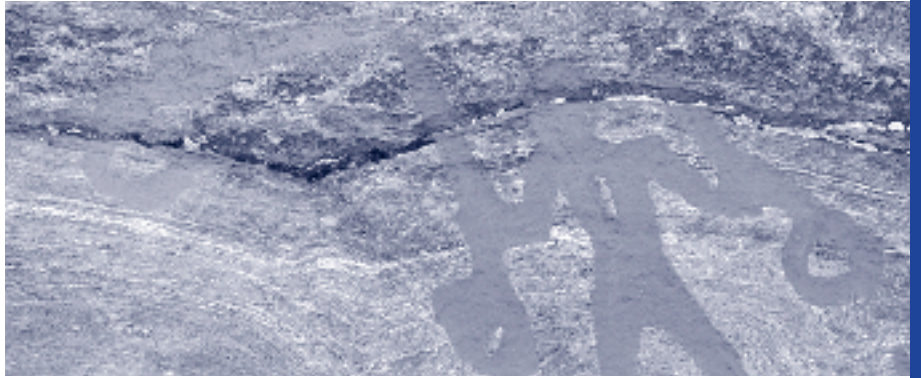
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin
- oppii hahmottamaan yhteiskunnan luonnetta ja sen keskeisten instituutioiden toimintaa
- osaa arvioida yhteiskunnallisen järjestyksen oikeutusta
- osaa jäsentää yhteiskunnan ja yksilön suhdetta sekä yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus
- yksilön oikeudet ja velvollisuudet, rikos ja rangaistus
- yhteiskuntajärjestyksen, vallan ja omistamisen oikeuttaminen: yhteiskuntasopimusteoriat, anarkismi ja yhteiskunnalliset utopiat
- poliittinen filosofia: konservatismiin, liberalismiin ja sosialismiin perusajatukset ja niiden yhteiskuntafilosofiset nykytulkinnat
- nykykulttuuriin liittyviä filosofisia kysymyksiä: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja identiteetin rakentuminen, toiseus, vieraus ja monikulttuurisuus

5.14 Historia

5.14 HISTORIA

Lukion historian opetus luo opiskelijalle edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa häntä hahmottamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Opetuksen lähtökohtana ovat historian luonne tieteenalana ja sen tiedon muodostumisen perusteet. Sen vuoksi huomiota kiinnitetään tietojen kriittiseen pohdintaan ja tulkintaan sekä pyritään ottamaan huomioon ilmiöiden moniperspektiivisyys. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteydet. Muutoksen analyysia korostavana oppiaineena historia luo mahdollisuuksia käsitellä tulevaisuutta sekä arvioida tulevaisuuteen liittyvä mahdollisuuksia. Opetuksessa korostetaan ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä inhimillisen kulttuurin laaja-alaisuutta, kulttuurien erilaisuuden ymmärtämistä ja kansainvälisen yhteisymmärryksen merkitystä. Oman maan menneisyyttä tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset tapahtumat sekä niiden taustat ja seuraamukset
- näkee nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historian jatkumoon ja näin rakentamaan historiatietoisuuttaan
- osaa hankkia menneisyyttä koskevaa tietoa ja arvioida sitä kriittisesti sekä ymmärtää sen monitulkintaisuuden, suhteellisuuden ja syy-yhteyksien monisäikeisyyden
- osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja historiallisia ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä nykyajan näkökulmasta
- ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden erilaisuutta
- saa aineksia ihmisoikeuksia ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan luomiseen sekä toimintaan vastuullisena kansalaisena.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historialle ominaiset taidot ja ajattelutavat sekä oppimäärän keskeisten sisältöjen hallinta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja tiedonlähteitä kriittisesti. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä: kokeiden asemasta voidaan käyttää opintotehtäviä, tutkielmia ja muita vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri (HI1)

Kurssi tarkastelee ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä tämän tuloksena tapahtunutta kulttuuriympäristön rakentumista ja kehittymistä esihistoriasta nykyaikaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen ja luonnon välisen riippuvuussuhteen osana kestävää kehitystä
- ymmärtää, miten ihminen käyttää luonnonvaroja toimeentulon lähteenä ja miten se vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntarakenteeseen
- tuntee tuotantotalouden kehityslinjat ja vaikutukset elämäntapaan
- tietää väestönkasvun pääpiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät.

KESKEISET SISÄLLÖT

Esihistoria – pyyntikulttuurin aika

- ihmisen kehitysvaiheet
- keräilijöiden ja metsästäjien elämäntapa

Maanviljely ja sen aiheuttamat muutokset

- työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit

Välimeren talousalue antiikin aikana

- Kreikan talouselämä
- Rooma – miljoonakaupunki ja imperiumi
- orjuus ja antiikin ajan tekniikka

Keskiajan talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

- feodaalisyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Löytöretket

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset
- maailmantalouden syntyminen

Teollistuva maailma

- tekniset innovaatiot ja koneteollisuuden alkuvaiheet
- muutokset sukupuolten työnjaossa
- yhteiskunnalliset muutokset ja ympäristövaikutukset
- muutokset kaupunkirakenteessa

Globaali kulutusyhteiskunta

- raaka-aineiden ja markkinoiden jakaminen
- massatuotanto ja kulutusyhteiskunta
- sosialistinen suunnitelmatalous
- kolmannen maailman muotoutuminen
- kasvun rajat ja uudet haasteet

2. Eurooppalainen ihminen (HI2)

Kurssi tarkastelee eurooppalaisen kulttuurin keskeisiä saavutuksia sekä eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan muutosta ja sen taustalla vaikuttanutta tieteellistä ja aatehistoriallista kehitystä. Kurssilla tutustutaan eurooppalaisen kulttuurin tuotoksiin erityyppisen historiallisen lähdeaineiston avulla. Kulttuuri ymmärretään laaja-alaisena käsitteenä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, mistä eurooppalaisuus rakentuu tutustumalla Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön
- ymmärtää tieteen saavutusten merkityksen ihmisen maailmankuvan muokkaajana
- osaa analysoida kulttuuri-ilmiöitä aikakautensa ilmentäjinä
- tuntee yhteiskunnallisen kehityksen taustalla vaikuttavia aatehistoriallisia virtauksia
- tuntee eri aikakausien elämäntapoja ja maailmankuvaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Antiikin aika

- demokratian synty
- antiikin kulttuuri

Keskiajan yhtenäiskulttuuri

- keskiajan ihmisen maailmankuva ja tapakulttuuri
- uskonnon merkitys kulttuurissa

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- uskonpuhdistus
- barokki itsevaltiuden ja vastauskonpuhdistuksen ilmentäjänä
- luonnontieteellisen maailmankuvan synty

Valistuksen aikakausi

- valistusfilosofia ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja taiteeseen
- Yhdysvaltain itsenäistymisen ja Ranskan suuren vallankumouksen aatteellinen perintö

Aatteiden vuosisata

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata

Nyky aika

- kulttuurin pirstoutuminen
- populaarikulttuuri massaviihdeksi

3. Kansainväliset suhteet (HI3)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä tapahtumia, taustoja ja muutoksia 1800-luvun lopulta lähtien. Kurssilla analysoidaan kansainvälisen politiikan ilmiöitä taloudellisen, aatteellisen ja valtapoliittisen kilpailun perusteella. Kurssin keskeisiä tarkastelunäkökulmia ovat demokratia vastakohtanaan diktatuuri.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan pääpiirteet ja teoriaa

- ymmärtää kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen perusteita
- ymmärtää aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen vaikutuksen kansainvälisten suhteiden historiassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suurvaltojen ylivalta-yritykset

- kansainvälisen politiikan peruskäsitteet
- imperialismien teoria ja käytännöt
- ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutukset kansainväliseen politiikkaan

Maailmansotien välinen aika ja toinen maailmansota

- eurooppalaiset ääriliikkeet, demokratian kriisi ja kansanvainot
- toinen maailmansota seurausilmiöineen

Kylmä sota

- kylmän sodan teoriat: Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kaksinaapaisen maailman johtajina
- kylmän sodan ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset rintamat
- kylmän sodan kriisien luonne
- Saksa kylmän sodan näyttämönä
- Kiinan rooli kansainvälisessä politiikassa

Uusi epävarmuuden aika

- Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinaapaisuuden purkautuminen
- kansainväliset rauhanpyrkimykset
- kolmas maailma osana kansainvälistä politiikkaa
- Lähi-idän ongelmakenttä
- Yhdysvaltain aseman muutos kansainvälisessä politiikassa
- uudet kansainväliset rakenteet

4. Suomen historian käännekohtia (HI4)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja 1800-luvulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelunkohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman muuttuminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä taloudelliset ja kulttuuriset murrokset.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ruotsin ajan perintö

Vallanvaihdos

- Suomen liittäminen Venäjään
- autonomian synty

Suomalaisuuden synty ja kansallinen herääminen

- aatteellinen ydin ja keskeiset vaikuttajat

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros

- elinkeinorakenteen muuttuminen ja Suomen teollistuminen
- sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja kansalaisyhteiskunnan synty
- sortokaudet ja kansanvallan synty

Suomen itsenäistymisprosessi

- Suomen itsenäistyminen
- sisällissota
- hallitusmuoto

Kahtiajaosta eheytymiseen

- oikeistoradikalismin nousu
- elintason nousu
- kulttuurista kulutustavaraa

Toinen maailmansota jälkiseurauksineen

- sodat ja jälleenrakentaminen
- ulkopoliittikan muutos

Hyvinvointivaltion rakentaminen

- rakennemuutos
- 1960- ja 1970-lukujen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen muutos

Suomen uusi kansainvälinen asema

- kytkeytyminen kansainväliseen talouteen kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti
- suomalaisten tulevaisuus osana globaalia järjestelmää

SYVENTÄVÄT KURSSIT

5. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen historian keskeisiä kehityslinjoja ennen vuotta 1809 sekä suomalaista kulttuuriperintöä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maamme historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen

- ymmärtää suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin
- oppii arvostamaan suomalaista kulttuuriperintöä
- oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Esihistoria

- esihistoria ja tulkinnat suomalaisten ja saamelaisten alkuperästä
- asutus, elinehdot, uskonnot ja uskomukset sekä ulkoiset yhteydet

Suomen liittyminen länsieurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön keskiajalla

- Suomi idän ja lännen välimaastossa
- sääty-yhteiskunnan synty
- asutus, elinkeinot, uskonnolliset ja poliittiset muutokset

Uuden ajan uudet tuulet

- uskonpuhdistus ja keskusvallan voimistuminen

Suurvaltakausi

- suurvaltakauden vaikutukset Suomessa
- talous, väestö, koulutus

Vapauden ja hyödyn aika

- kulttuurillinen ja taloudellinen kehitys
- kustavilaiset uudistukset
- kansallisen tietoisuuden ensi askeleet

6. Kulttuurien kohtaaminen (HI6)

Kursilla tarkastellaan valinnaisesti jonkun tai joidenkin kulttuuripiirien ominaispiirteitä ja nykyaikaa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Käsiteltävät kulttuurialueet valitaan Euroopan ulkopuolelta.

TAVOITTEET

Kurszin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurin peruskäsitteitä ja oppii ymmärtämään omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin arvomaailmaa ja elämäntapaa
- ymmärtää henkisen kulttuurin, yhteiskuntarakenteen, talouselämän ja luonnonolosuhteiden keskinäisen riippuvuuden
- tuntee tarkasteltavan kulttuurin historiallisen kehityksen sekä sen vuorovaikutuksen muiden kulttuurien kanssa
- oppii analysoimaan kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa
- osaa ottaa huomioon kulttuuritaustojen erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tarkasteltavaksi kulttuurialueeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Afrikka
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Intia
- islamin maailma
- Japani
- Kiina
- Korea
- Latalainen Amerikka
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit

5.15 Yhteiskuntaoppi

5.15 YHTEISKUNTAOPPI

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijoiden käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä. Se luo opiskelijoille edellytyksiä aktiiviseen ja kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Opetus perustuu keskeisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon, sosiaaliseen vastuuseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- on selvillä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kansalaisyhteiskunnassa ja osaa myös käyttää niitä
- pystyy hankkimaan ajankohtaista tietoa eri lähteistä sekä arvioimaan kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- kykenee muodostamaan itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja suvaitsevan yhteiskuntakäsityksen rakentamiseen.

Arviointi

Yhteiskuntaopin oppimisen arvioinnissa huomio kiinnitetään oppimäärän asiasisällön ja keskeisten käsitteiden hallintaan, opiskelijan valmiuteen ilmaista tietonsa jäsenyneesti sekä arvioida ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota kriittisesti. Näitä valmiuksia arvioidaan kurssien yhteydessä monipuolisten koetehtävien avulla tai käyttämällä vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Yhteiskuntatieto (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään ja keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet
- omaksuu tasapainoisen ja analyyttisen näkökulman yhteiskuntaan
- tuntee hyvinvointiyhteiskunnan perusteet.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys

- Suomen väestörakenne
- hyvinvointivaltion rakentuminen
- hyvinvointivaltion mahdollisuudet

Valta

- valta käsitteenä ja vallankäytön muodot
- poliittiset järjestelmät

Vaikuttaminen

- demokratia ja kansalaisyhteiskunta
- globaali vaikuttaminen
- vaikuttamisen haasteet

Oikeusvaltio ja turvallisuusjärjestelmät

- perusoikeudet
- tuomio- ja järjestysvalta
- turvallisuuspolitiikka ja vaihtuvat uhkakuvat

Sosiaalipolitiikka

- tarkoitus, tehtävä ja muodot

2. Taloustieto (YH2)

Kurssi johdattaa ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita. Se pohjautuu taloustieteen. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kuluttajan, yritysten ja valtioiden näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen ja muiden lähteiden avulla.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kansantalouden keskeisiin perusteisiin, käsitteisiin ja teorioihin
- tutustuu Suomen ja kansainvälisen talouselämän nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin
- saa taitoja tehdä jokapäiväisiä taloudellisia päätöksiä ja tarkastelee taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta
- tuntee työnteon ja yrittäjyyden merkityksen kansantaloudelle.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomalaisten elinkeinot

- alkutuotanto
- teknologia ja teollistuminen
- palveluyhteiskunta

Taloudellinen toiminta ja yritykset

- talouden peruskäsitteet
- kysyntä, tarjonta ja tasapaino markkinatalouden perusteina
- kilpailu ja sen muodot
- yritystoiminta ja kuluttaja

Talouselämän vaihtelut ja häiriöt

- taloudellinen kasvu
- keynesiläisyys ja monetarismi talouden häiriöiden vaihtoehtoisina ratkaisumalleina

Rahapolitiikka ja rahoitusmarkkinat

- markkinoiden vapautuminen
- rahoitusmarkkinoiden rakenne
- rahapolitiikka ja korko

Julkinen talous ja talouspolitiikka

- verotus ja finanssipolitiikka
- politiikka ja markkinavoimat
- tulopolitiikka

Suomi kansainvälisessä kaupassa

- kansainvälistyvä talous ja Suomi
- globalisaation vaikutuksia

Suomen talouden tulevaisuudennäkymät

- uhkatekijät, mahdollisuudet ja kasvun rajat

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Kansalaisen lakitieto (YH3)

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja opettaa opiskelijaa valvomaan omia oikeuksiaan sekä hoitamaan yksinkertaiset oikeustoimet itse.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- saa perustiedot Suomen tuomioistuinlaitoksesta ja kansalaisen kannalta merkittävistä kansainvälisistä tuomioistuimista
- oppii hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- tuntee oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana

- kykenee löytämään ja oppii käyttämään keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- haluaa toimia oikein ja lainmukaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Lakitiedon perusteet

- Suomen oikeushistoria
- oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä
- peruskäsitteet
- oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, takaus ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin

Rikos- ja prosessioikeus

- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

4. Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni (YH4)

Kurssi perehdyttää opiskelijat Euroopan unionin toimintaan, yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentävässä Euroopassa sekä kannustaa osallistumaan ajankohtaiseen Euroopan unionista käytävään keskusteluun.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa monipuolista ja syventävää tietoa Euroopan unionista ja sen toiminnasta
- oppii toimimaan Euroopan unionin kansalaisena
- tuntee Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja uhkia
- osaa hankkia Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää Euroopan yhdentymisen vaikutuksen oman elämänsä ja Suomen poliittisen järjestelmän kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Eurooppalainen identiteetti

- yhteiset eurooppalaiset arvot
- Euroopan unionin kansalaisuus

Vaikuttaminen ja vallankäyttö Euroopan unionissa

- Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä
- suomalaiset Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä
- erilaiset jäsenet

Euroopan unionin alueelliset vaikutukset

- nuorten opiskelu ja työnteko EU:ssa
- alueitten unioni kansalaisen näkökulmasta

Euroopan unionin haasteet

- EU:n laajeneminen
- yhteinen turvallisuuspolitiikka
- EU ja globaalit järjestelmät

5.16 Psychologia

5.16 PSYKOLOGIA

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaaliin, kulttuuriin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedon muodostumista painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä sisältöjä.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tietää psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta
- kehittää valmiuksiaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten – kuten teknologisen kehityksen – tunnistamiseen ja kohtaamiseen sekä erilaisista kulttuuritaustoista ja yhteiskunnallisista oloista tulevien ihmisten toiminnan ymmärtämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden kognitiivisesti korkeatasoiseen ymmärrykseen tähtäävään osaamiseen. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamista ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelijan tulee osoittaa, että hän on ymmärtänyt opiskelemaansa asiat ja että hän pystyy soveltamaan oppimaansa tietoa.

1. Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus (PS1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu psykologiaan tieteenä ja psykologian soveltamiseen yhteiskunnan eri alueilla
- ymmärtää erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa
- tietää psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten emootio, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- ymmärtää oppimista psykologiseen tietoon tukeutuen ja osaa pohtia psykologisen tiedon avulla omaa opiskeluaan
- osaa soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelussa ja ymmärtää itseään ryhmän jäsenenä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- psykologia tieteenä: psykologian tutkimuskohteet ja sovellusalueet, psykologisen tiedon muodostuminen, keskeisiä lähestymistapoja psykologisten ilmiöiden selittämiseen
- psyykkisen toiminnan luonne: psykologian peruskäsitteitä, toimintaa ohjaavia psyykkisiä, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä
- oppimisen psykologian perusteet ja sovelluksia
- sosiaalipsykologian perusteita, kuten ryhmädynamiikka, roolit ja normit

2. Ihmisen psyykkinen kehitys (PS2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä ja näiden keskinäistä riippuvuutta
- tietää keskeisiä kehityspsykologisia teorioita ja osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa omaan elämäänsä
- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen jatkuvan monimuotoisena koko elämän ajan
- ymmärtää yksilön kehitykseen liittyviä mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
- ymmärtää, miten psyykkistä kehitystä tutkitaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yksilön psyykkinen kehitys elämän eri vaiheissa
- psyykkisen kehityksen osa-alueet kehityspsykologisten teorioiden valossa
- psyykkisen kehityksen yhteydet biologisiin tekijöihin, esimerkiksi perintötekijöihin ja hermoston kehitykseen
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkitys ihmisen psyykkisessä kehityksessä
- psyykkisen kehityksen ongelmia ja niihin vaikuttaminen
- psyykkisen kehityksen tutkiminen

3. Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet (PS3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kognitiivisten perusprosessien, kuten tarkkaavaisuuden, havaitsemisen ja muistin toiminnan periaatteita
- ymmärtää vireystilan säätelyä ja sen merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta
- ymmärtää hermoston perusrakenteen ja toiminnan periaatteita sekä niiden yhteyden kognitiivisiin perustoimintoihin
- tietää, miten kognitiivisia perusprosesseja ja hermoston toimintaa tutkitaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kognitiiviset perusprosessit
- vireystilan säätely, nukkuminen ja uni
- hermoston rakenne, hermosolun ja hermoverkkojen toiminta ja niiden yhteys psyykkisiin toimintoihin
- kognitiivisen toiminnan häiriöt ja aivovauriot sekä niiden kuntoutus
- kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimus ja sovelluksia

4. Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta (PS4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen toiminnan olevan sekä tietoisien ohjauksen että tiedostamattomien tekijöiden vaikutuksen alaista
- tutustuu motivaation ja emootioiden perusteorioihin ja tietää, miten ihmisen motivaatiota ja emootioita koskeva tutkimustieto syntyy niiden pohjalta
- ymmärtää, miten motivaatio, emootiot ja kognitiiviset toiminnot muodostavat dynaamisen toimintaa ohjaavan kokonaisuuden
- ymmärtää, miten motivaatio ja emootiot ovat yhteydessä yksilön ja yhteisön hyvinvointiin
- ymmärtää tietoisuuden, ajattelun ja kielen merkityksen ihmisen toiminnassa
- ymmärtää taitavan ajattelun, älykkyyden, asiantuntijuuden ja luovuuden edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia yksilön ja yhteisön näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eritasoiset motiivit sekä motivaation kehittäminen ja ylläpitäminen
- tunteet moniulotteisina prosesseina sekä niiden muodostuminen, ilmeneminen ja merkitys
- motivaation ja emootioiden perusteoria ja tutkimus
- motivaation, emootioiden ja kognitiivisten toimintojen keskinäiset vaikutukset ihmisen toiminnassa
- motivaation, emootioiden ja niiden säätelyn yhteys hyvinvointiin yksilö- ja yhteisötasolla
- motivaation ja tunteiden yhteydet sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin sekä motivaation ja tunteiden biopsykologinen perusta
- korkeatasoinen kognitiivinen toiminta, kuten ajattelu, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko

5. Persoonallisuus ja mielenterveys (PS5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuuskäsitteen laaja-alaisuuden ja tietää, millaisin tutkimusmenetelmin persoonallisuutta koskeva tieto on syntynyt
- ymmärtää erilaisia lähestymistapoja persoonallisuuden kuvaamiseen
- ymmärtää mielenterveyden määrittelyn vaikeuden sekä sen, miten psyykkiset, biologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat yhteydessä mielenterveyteen
- tietää keskeisiä mielenterveyden häiriöitä ja niiden erilaisia hoitomuotoja
- tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- persoonallisuuspsykologian keskeisiä käsitteitä, esimerkiksi minuus ja identiteetti
- persoonallisuuden määrittely ja selittäminen psykologian eri näkökulmista
- persoonallisuuden tutkiminen
- mielenterveyteen vaikuttavat tekijät ja mielenterveyden häiriöt
- psykoterapia ja lääkehoito mielenterveyden ongelmien hoidossa
- psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

EILA HIITUNEN © KUVAOSTO 2003

5.17 Musiikki

5.17 MUSIIKKI

Lukion musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopetus tähtää siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Omakohtainen musiikkisuhte vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Opiskelija oppii ymmärtämään musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen.

Musiikinopetuksessa on keskeistä opiskelijan oma ilmaisu, luovuus, vuorovaikutustaidot ja myönteiset kokemukset. Musiikillinen osaaminen, ajattelu ja kyky oman toiminnan arviointiin kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhdessä musisoiminen on ainutlaatuisia ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia ja kommunikaatiotaitoja. Musiikin tuottaminen – laulaminen, soittaminen ja musiikillinen keksintä – ja kuunteleminen ovat opetuksen keskeisiä sisältöjä. Oppisisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso. Musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Taideaineena musiikin tulee tukea ja luoda koulun kulttuuritoimintaa. Se on tärkeä osa koulun juhlia ja muita tapahtumia. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. Opiskelija saa valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja kykenee arvioimaan sitä sekä oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista
- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan
- syventää tietoaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa
- oppii ymmärtämään musiikin ja äänen merkitystä mediassa
- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa
- osaa asettaa musiikinopiskelulle tavoitteita ja arvioida niiden toteutumista.

Arviointi

Musiikinopetus tarjoaa samanaikaisesti useita tapoja kehittää opiskelijoiden musiikkoutta ja musiikillista osaamista. Kukin opiskelija syventää musiikillisia valmiuksiaan sekä itsenäisesti että yhdessä ryhmän kanssa. Nämä musiikinopiskelun erityispiirteet edellyttävät jatkuvaa ja monipuolista arviointia, jolla suunnataan ja tarkennetaan oppimisprosessin kulkua. Arviointi tukee myönteisesti opiskelijan musiikillista edistymistä ja hänen musiikkisuhteensa syventymistä.

Luottamuksellisessa ja turvallaisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

1. Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää oman tapansa toimia musiikin alueella. Hän pohtii oman musiikkisuhteensa kautta musiikin merkitystä ihmiselle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hän tutkii omia mahdollisuuksiaan musiikin tekijänä ja tulkitsijana, kuuntelijana sekä kulttuuripalvelujen käyttäjänä. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan.

Opiskelija kehittää äänenkäyttöään ja soittotaitoaan musiikillisen ilmaisun välineenä. Kurssilla syvennetään musiikin peruskäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla. Opiskelija oppii tarkkailemaan ääniympäristöään ja perehtyy kuulonhuoltoon.

2. Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja ja oppii ymmärtämään niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen taidemusiikin vaikutuksia suomalaiseen musiikkikulttuuriin.

Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman ilmaisun sekä kuuntelu- ja kommunikointivalmiuksien kehittämiseen. Sisältöjen tulee edustaa eri musiikinlajeja: populaari-, taide- ja perinnesäveltäjä.

3. Ovet auki musiikille (MU3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan itselleen vieraita musiikinlajeja ja musiikkikulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Hän tarkastelee eri musiikkikulttuurien käytäntöjen samankaltaisuutta tai erilaisuutta ja oppii ymmärtämään, miten jokainen kulttuuri määrittelee itse oman käsityksensä musiikista. Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointi- ja tiedonhankintataitojaan.

4. Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

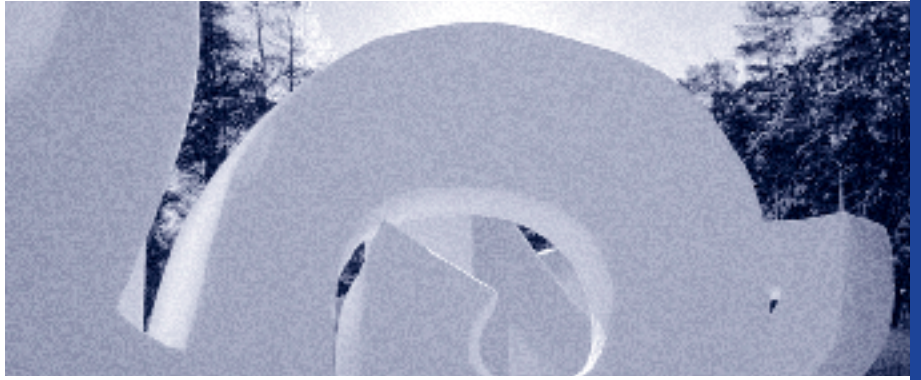
Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa ja mediassa. Opiskelija perehtyy musiikin osuuteen esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä ja Internetissä sekä tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen. Sisältöjen tarkastelussa ja työskentelytavoissa painottuu monipuolisuus. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa tai itse tuotettua materiaalia.

5. Musiikkiprojekti (MU5)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmässä tai itsenäisesti musiikillisen kokonaisuuden, jossa hän käyttää aiemmin hankkimiaan tietoja ja taitoja. Kyseessä voi olla esimerkiksi pienimuotoinen konsertti, ohjelmaa koulun juhliin, äänite tai taiteidenvälinen projekti.

TIMO JOKELA

5.18 Kuvataide

5.18 KUVATAIDE

Lukion kuvataideopetuksessa opiskelija oppii tulkitsemaan, arvostamaan ja arvottamaan omaa ja muiden kuvallista kulttuuria. Kuvataideopetuksen tarkoituksena on kehittää opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan ja ympäristön visuaalisista ilmiöistä ja niiden merkityksistä. Omakohdainen taiteellinen työskentely antaa opiskelijalle mahdollisuuden taiteesta nauttimiseen, onnistumisen kokemuksiin ja itselle tärkeiden asioiden ilmaisemiseen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan mielikuvituksen, luovan ajattelun ja assosiaatiokyvyn kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan ja perustelemaan esteettisiä ja eettisiä arvovalintojaan omassa elämässä, kuvataiteessa, mediassa ja kulttuuriympäristössä. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää taiteen merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Opetuksessa syvennetään visuaalisen kulttuurin yleissivistyksen perusteet ja luodaan riittävät edellytykset jatko-opinnoille.

Opetuksen sisältöjä ovat kuvailmaisu ja kuvallinen ajattelu, taiteen tuntemus ja kulttuurinen osaaminen, ympäristön suunnittelu, arkkitehtuuri ja muotoilu sekä median visuaaliset tekstit.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, jossa taidolliset ja tiedolliset sisällöt täydentävät toisiaan. Oppisisällöistä rakennetaan teemallisia kokonaisuuksia ja opetuksessa tehdään yhteistyötä eri taiteen- ja tieteenalojen kanssa. Opetuksen lähtökohtana on opiskelijan oma kokemus, jonka pohjalta opiskelija toteuttaa monipuolisia kuvien tuottamis- ja tulkintaprosesseja. Oppiaineiden välistä yhteistyötä tehdään kouluympäristön viihtyvyyden ja kulttuuritoiminnan lisäämiseksi. Opiskelija hankkii projekti- ja kulttuuriosaamista työskennellessään yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja arvottamaan kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria omassa elämässään ja yhteiskunnassa
- tuntee kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin keskeisiä käsitteitä ja osaa käyttää niitä taideteosten, visuaalisten viestien sekä omien ja toisten töiden tulkinnassa, arvioinnissa ja työskentelyprosessin kuvailussa
- harjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn ja itsearviointiin sekä yhteistyöhön
- oppii valitsemaan ja käyttämään tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja, tekniikoita ja välineitä kuvallisessa ilmaisussaan
- tuntee nykytaidetta ja kuvataiteen historiaa
- ymmärtää mediakulttuuria ja sen vaikutusta ihmiseen ja yhteiskuntaan
- oppii mediatuotannon visuaalisen sisällön suunnittelua, tuottamista ja esteettistä arviointia ja osaa soveltaa mediateknologiaa omassa kuvallisessa työskentelyssään
- tuntee arkkitehtuurin, muotoilun ja esinekulttuurin visuaalista kieltä ja historiaa
- tiedostaa oman toimintansa vaikutukset luontoon, kulttuurimaisemaan, rakennettuun ympäristöön ja niitä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon
- osaa käyttää ja arvostaa kulttuuripalveluja.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on pitkäkestoista ja vuorovaikutteista. Arvioinnin tulee antaa tietoa opiskelijan edistymisestä ja samalla kannustaa häntä ilmaisemaan itseään rohkeasti luottaen omaan kuvalliseen ilmaisuunsa. Kuvataideopetuksen tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja. Arvioinnin kohteina ovat työprosessit, työskentelyn tulokset, sisällölliset, ilmaisulliset ja tekniset taidot ja kyky soveltaa teoriatietoa omassa ilmaisussaan. Kuvataidekurssien arvioinnissa otetaan huomioon kuvalliset ja kirjalliset yksilö- ja ryhmätehtävät, luonnokset, itsenäisesti suoritettavat tehtävät ja yleinen aktiivisuus.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Minä, kuva ja kulttuuri (KU1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee visuaalisen kulttuurin sisältöjä ja perusteita
- oppii ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin ja tekemään omakohtaisia ratkaisuja
- oppii käyttämään taiteen käsitteistöä tarkastellessaan ja arvioidessaan omia, muiden opiskelijoiden, taiteen ja median kuvia
- oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä taide on: taide yksilön ja yhteiskunnan kannalta ja erilaiset taidekäsitteet
- kuvan valta ja vallan kuva kulttuurissa
- taide kulttuurin tulkkina: suomalaisuus, pohjoismaisuus, eurooppalaisuus ja Euroopan ulkopuolisia kulttuureita
- oma kuvallinen ilmaisu: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen työskentely, digitaalisen kuvan käyttö
- kuvan rakentamisen keinot: sommittelu, muoto, väri, liike, tila ja aika
- kuvan tulkinta ja analysointi kuvallisin ja sanallisin keinoin, analysointitapoihin, kuten formalistiseen, semioottiseen, ikonografiseen ja reseptioanalyttiseen tulkintaan tutustuminen

2. Ympäristö, paikka ja tila (KU2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii muotoilun ja arkkitehtuurin perusteita, ilmaisutapoja, materiaalituntemusta, estetiikkaa ja suunnitteluprosesseja

- oppii ympäristön suunnittelussa ja muotoilussa tekemään havaintoja eri näkökulmista, kuten esteettiseltä ja eettiseltä sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen kannalta
- oppii tarkastelemaan ympäristöä luonnonvaraisena, rakennettuna, sosiaalisena ja psyykkisenä ilmiönä sekä kulttuurisena viestinä
- ymmärtää yhteisö- ja ympäristötaiteen merkityksen ympäristösuunnittelussa ja laajemmin visuaalisessa kulttuurissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tila käsitteenä: tilan kokeminen psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena paikkana
- arkkitehtuurin ja muotoilun peruskäsitteet: mittakaava, liike, tila, suhdetarjestelmät, rakenne, väri, muoto ja materiaali
- maisema, rakennus, esine ja taideteos materiaalisena, henkisenä, esteettisenä ja oman aikansa kulttuurihistoriallisena viestinä
- arkkitehtuuri ja muotoilu kulttuurisesti kestävä kehityksen ja talouselämän näkökulmasta
- mallintaminen, havainnekuvat, pienoismallit ja materiaalikokeilut

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Media ja kuvien viestit (KU3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii erittelemään ja tulkitsemaan median kuvaaman maailman suhdetta kulttuuriin ja todellisuuteen
- ymmärtää kuvailmaisun vaikutuskeinoja mediassa
- oppii käyttämään erilaisia kuvia ja tekniikoita eri viestintäympäristöissä oman ilmaisunsa välineenä
- oppii analysoimaan ja kehittämään omaa mediasuhdettaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuva mediassa: kuvajournalismi, mainonta, viihteen kuvat, populaarikulttuuri, sarjakuva, www-sivujen ja tietokonepelien kuvailmaisuus
- graafinen suunnittelu: taitto, typografia, kuvan muokkaus- ja siirtomenetelmät
- mediakuvien aatekriittinen ja kulttuurinen tarkastelu eri aikoina, paikoissa ja osakulttuureissa
- valokuva mediassa
- elokuvat ja video: perinteinen ja uudistuva kuvakerronta
- visuaalisuus tuotteistamisessa ja tuotemerkkien luomisessa

4. Taiteen kuvista omiin kuviin (KU4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa kuvataiteen historian pääpiirteitä teemallisesti ja kronologisesti
- ymmärtää kuvataiteen sisältöjä ja ilmaisutapoja eri aikoina ja eri kulttuureissa

- käyttää omassa ilmaisussaan hyväkseen taiteen tuntemustaan
- oppii työskentelemään itsenäisesti ja harjaantuu pohdiskelemaan, sanalliseen itsearviointiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- taidekuvan tulkinta ja analyysi kuvin ja sanoin
- eri aikakausien kulttuuristen merkitysten ja käsitysten ilmeneminen kuvataiteessa
- aiheen kehittäminen ja luonnostelu osana taiteellista luomisprosessia
- kuvan sisältö ja muoto taiteilijan ja kulttuurin viestinä, sommittelu, kuten: väri, valo, varjo ja liike sekä illusorisuus ja kolmiulotteisuus sekä pinnan rakenne ja materiaali

5. Nykyaikaisen taiteen työpaja (KU5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii seuraamaan ja arvioimaan nykytaiteen ajankohtaisia ilmiöitä
- oppii havaitsemaan ja oivaltamaan visuaalisia merkityksiä ympäristössä sekä soveltamaan havaintojaan omassa ilmaisussaan
- oppii ymmärtämään ja käyttämään nykytaiteen keinoja työskennellessään erilaisten ilmiöiden parissa
- harjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä nykytaide on: nykytaiteen taustalla vaikuttavat ilmiöt ja erilaiset taidekäsitteet
- nykytaide ja kulttuurien välinen vuorovaikutus, visuaaliset alakulttuurit
- taiteiden väliset projektit koulussa tai koulun ulkopuolella
- oman tuotannon toteuttaminen
- visuaaliset ammatit yhteiskunnassa ja taidealan organisaatioita

5.19 Liikunta

5.19 LIIKUNTA

Liikunnanopetuksen tehtävänä on edistää terveellistä ja aktiivista elämäntapaa sekä ohjata opiskelijaa ymmärtämään liikunnan merkitys fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Liikunnan myönteiset kokemukset vahvistavat psyykkistä vireystilaa ja jaksamista koulutyössä. Liikunnassa opiskelija ilmaisee itseään ja kokee elämyksiä. Se on toiminnallinen oppiaine, jossa kehitetään opiskelijoiden fyysis-motorisia ominaisuuksia sekä tuetaan heidän tasapainoista kasvuaan ja kehitystään. Liikunnan avulla vahvistetaan sosiaalisia taitoja ja yhteenkuuluvuutta, ohjataan vastuullisuuteen ja reilun pelin hengen ymmärtämiseen sekä hyviin tapoihin. Liikunnanopetus tukeutuu eettiseen ja esteettiseen arvopohjaan.

Fyysisen kunnan harjoittamisen ja seurannan avulla opiskelijaa ohjataan ymmärtämään hyvän kunnan merkitys jaksamiselle ja työkyvylle. Monipuolisella liikunnan opetuksella luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen.

Liikuntaa opetetaan monipuolisesti ottaen huomioon vuodenajat ja paikalliset olosuhteet. Opetusjärjestelyinä käytetään yksilö-, pienryhmä- sekä ryhmäopetusta. Suomalaisen liikuntakulttuurin perinteet otetaan huomioon valittaessa liikuntamuotoja. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille opetusta eriytetään yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Opetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon turvallisuus, monikulttuurisen oppilasaineksen erityistarpeet sekä uskonnollinen vakaumus.

Opetuksen tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää taitojaan ja tietojaan eri liikuntamuodoissa
- saa valmiuksia omaehtoiseen liikuntaharrastukseen
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoaan sekä asettaa itselleen tavoitteita
- toimii hyvien tapojen mukaisesti, noudattaa sovittuja sääntöjä sekä osaa liikkua luonnonarvoja kunnioittaen
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

Arviointi

Liikunnan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan aktiivisuus, vastuullisuus ja asennoituminen sekä taidot, tiedot ja toimintakyky.

PAKOLLISET KURSSIT

Pakollisilla kursseilla syvennetään peruskoulussa opittuja taitoja ja tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua uusiin lajeihin. Tarvittaessa opetusta eriytetään opiskelijälähtöisesti. Kurssien suunnittelussa tulee ottaa huomioon vuodenajat niin, että pakollisten kurssien aikana pyritään harjoittamaan kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa. Opetuksessa tulee korostaa liikunnan vaikutusta terveyteen ja hyvinvointiin. Opiskelussa huomioidaan turvallisuus ryhmiä muodostettaessa.

1. Taitoa ja kuntoa (LI1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- jatkaa peruskoulussa opittujen liikuntataitojen syventämistä ja harjoittamista
- saa ohjausta monipuoliseen liikuntaan
- saa myönteisiä liikuntakokemuksia
- tutustuu mahdollisuuksien mukaan uusiin liikuntalajeihin
- ymmärtää monipuolisen fyysisen kunnon harjoittamisen periaatteet ja toimii terveysttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävästi.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fyysisen kunnon harjoittelu, oman fyysisen kunnon mittaaminen ja arviointi
- lihahuolto ja rentoutus
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- uinti ja vesipelastus
- yleisurheilu
- suunnistus ja luontoliikunta

2. Liikuntaa yhdessä ja erikseen (LI2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- monipuolistaa lajitaitojaan ja -tietojaan
- saa perustiedot kunto-ohjelman laatimiseen ja toteuttamiseen
- saa ohjausta henkilökohtaisen, terveysttä edistävän liikuntaharrastuksen aktivoimiseen
- oppii vastuulliseen toimintaan itsenäisesti ja ryhmässä
- oppii arvostamaan ja ylläpitämään terveysttä ja työkykyä
- kehittyy sosiaalisessa kanssakäymisessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fyysisen kunnon harjoittelu, lihahuolto ja rentoutus
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- kuntouinti ja vesiliikunta
- luontoliikunta
- jokin uusi liikuntalaji

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Kurssien tavoitteena on opiskelijälähtöisyyden korostuminen, yhteistoiminnallisuuden edistäminen ja koulun yhteishengen vahvistaminen. Syventävien kurssin sisältöjen tarkentaminen tapahtuu opiskelijoiden kanssa yhdessä.

3. Virkisty liikunnasta (LI3)

Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Kurssi koostuu yhdestä tai useammasta liikuntamuodosta. Opettaja tarkentaa yhdessä opiskelijaryhmän kanssa kurssin sisällön.

4. Yhdessä liikkuen (LI4)

Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden yhteisiä liikuntaharrastuksia. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän yhteistoiminta. Kurssin sisältönä ovat vanhat tanssit tai jokin muu yhdessä toteutettava liikunta.

5. Kuntoliikunta (LI5)

Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan tehostaminen, oman kunnon kohottaminen ja seuraaminen sekä jatkuvan liikunnan harrastamisen merkityksen oivaltaminen. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen liikuntasuunnitelman kurssille, joka toteutetaan sekä itsenäisesti että ryhmässä. Opettaja tarkentaa sisällön yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

5.20 Terveystieto

5.20 TERVEYSTIETO

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Terveysosaamiseen kuuluu valmius ottaa vastuuta oman ja toisten terveyden edistämisestä. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena työ- ja toimintakyknä. Lukion terveystiedon opiskelussa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Tärkeää on myös terveyttä koskeva arvopohdinta.

Pakollisen kurssin aikana opiskelija perehtyy terveyteen ja sairauksiin vaikuttaviin tekijöihin kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn sekä työ- ja toimintakyvyn edistämisen näkökulmasta. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien kehittäminen.

Syventävillä kursseilla perehdytään seikkaperäisemmin nuoren arkielämässään tarvitsemiin terveysresursseihin, terveystottumuksiin ja selviytymisen keinoihin sekä terveystietämisen käsittelyyn vastuullisen aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta. Terveyteen ja sairauksiin liittyviä tekijöitä ja niihin vaikutusmahdollisuuksia tarkastellaan tutkimuksen, terveydenhuollon ammattikäytäntöjen, palvelujen käytön sekä historiallisen ja yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää työ- ja toimintakyvyn, turvallisuuden sekä sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen merkityksen
- osaa käyttää terveyden edistämiseen, terveyteen ja sairauteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- ymmärtää sairauksien, erityisesti kansantautien ja tartuntatautien, ehkäisyn merkityksen ja tuntee niiden keskeisiä ehkäisy- ja hoitomahdollisuuksia yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- pohtii terveyttä koskevia arvokysymyksiä ja osaa perustella omia valintojaan ja oppii arvostamaan terveyttä voimavarana sekä edistämään terveyttä
- tuntee kansanterveyden historiallista kehitystä ja väestöryhmien välisten terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- tuntee terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluja sekä kansanterveyteen liittyvää kansalaistoimintaa
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin sekä osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa ja erilaisia terveyskulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

Arviointi

Arvioinnissa korostetaan terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Huomio kiinnitetään siihen, miten opiskelija osaa käyttää ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnin kohteena on opiskelijan valmius terveyttä ja sairautta koskevaan eettiseen arvopohdintaan ja taito perustella omia terveysvalintoja sekä taito arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Terveystiedon arvioinnissa voidaan käyttää kurssikokeita, yksilö- ja ryhmätehtäviä, esitelmää, pienimuotoisia kartoituksia ja tutkimuksia sekä toiminnallisia tehtäviä.

1. Terveyden perusteet (TE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn sekä työ- ja muuhun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatauti-ehkäisy-merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä oppii pohtimaan niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja yhteiskunnassa
- tunnistaa terveystieteen syntyä vaikuttavien tekijöiden kautta
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveyskulttuuriin ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä terveysnäkökulmasta
- tuntee keskeiset terveyden ja sosiaalihuollon palvelut.

KESKEISET SISÄLLÖT

- työ- ja toimintakykyyn sekä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä: ravitsemus, uni, lepo ja kuormitus, terveystieteen, mielenterveys, sosiaalinen tuki, työhyvinvointi, työturvallisuus, turvallisuus kotona ja vapaa-aikana, ympäristön terveys
- seksuaaliterveys, parisuhde, perhe ja sukupolvien sosiaalinen perintö
- kansantaudit ja yleisimmät tartuntataudit sekä niihin liittyvät riski- ja suojaavat tekijät sekä niihin vaikuttaminen
- sairauksien ja vammojen itsehoito, ensiapu ja avun hakeminen
- terveystieteen maailmassa, terveystieteen vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen
- terveystieteen tiedonhankintamenetelmiä sekä terveyttä koskevan viestinnän, mainonnan ja markkinoinnin kriittinen tulkinta
- terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelujen käyttö, kansalaistoiminta kansanterveystyössä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Nuoret, terveys, ja arkielämä (TE2)

Kurssilla syvennetään pakollisen kurssin tavoitteita nuoren arkielämän terveystottumuksien ja selviytymisen keinojen osalta. Eri sisältöalueiden avulla tarkastellaan terveysongelmia selittäviä kulttuurisia, psykologisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden tulkintoja. Lisäksi perehdytään käsitykseen itsestä ja muista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Erityisesti korostetaan terveyden ylläpitoon liittyvää vastuullisuutta. Työskentelyssä korostuvat arvopohdinta, yksilö- ja ryhmäharjoitukset, draama ja sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä keskustelu- ja argumentaatio-taitoja kehittävät työmuodot.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan elämäänsä aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta
- osaa pohtia ja tarkastella terveyteen ja sairauteen liittyviä arvoja ja arvostuksia
- osaa perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta ja arvioida elämäntapaan ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa kuvata koettua terveyttä ja terveysongelmia selittäviä ilmiöitä ja niiden erilaisia tulkintoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- itsetuntemus, aikuistuminen, sosiaalisen tuen merkitys perheessä ja lähiyhteisössä
- vanhemmuuteen ja perhe-elämään valmentautuminen
- elämänilo, mielenterveyden ylläpitäminen ja jaksaminen, masennuksen ja kriisien kohtaaminen
- ruuan terveydelliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset sekä painonhallinta, terveystoiminta, syömishäiriöt
- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, väkivallaton viestintä
- seksuaaliterveys
- terveysongelmia selittäviin kulttuurisiin, psykologisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden tulkintoihin tutustuminen, esimerkiksi elämän mielekkyyden kokeminen, ruumiinkuva/kehollisuus, mielihyvä ja riippuvuudet nykyaikana
- tupakka, alkoholi ja huumeet yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmasta

3. Terveys ja tutkimus (TE3)

Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttaviin historiallisiin tekijöihin ja näkökulmiin, terveyden ja sairauden tutkimiseen sekä kuolleisuuteen ja sairastavuuteen liittyviin kehityslinjoihin. Kurssilla käsitellään myös terveydenhuollossa ja itsehoitona toteutettaviin tavallisimpiin tutkimuksiin, niiden tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin. Lisäksi perehdytään pakollisen kurssin tavoitteita syventäen terveydenhuollon eri käytäntöihin, terveyspalvelujen tarjontaan sekä yksilön asemaan terveyden- ja sairaudenhoidossa. Työskentelyssä korostuvat toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, tutkiva oppiminen ja vierailukäynnit.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa pohtia kansanterveystieteen ja ehkäisevän terveydenhuollon kehityksen päälinjoja kansallisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyteen ja sairauksiin liittyvää tutkimus- ja arkitietoa
- toteuttaa pienimuotoisia terveys-/terveyskäyttämiskartoituksia omassa opiskeluympäristössään
- osaa käyttää terveydenhuollon palveluja sekä tuntee asiakkaan ja potilaan oikeudet
- osaa pohtia ja arvioida teknologisen kehityksen merkitystä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- terveyden edistämiseen, sairauksien tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyviä eri aikakausien menetelmiä
- terveyskäyttäytymisen ja koetun terveyden tutkiminen: fyysisen ja psyykkisen työ- ja toimintakyvyn mittaaminen, ergonomiamittaukset, työhyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalvelujen käytäntöjä, asiakkaan ja potilaan oikeudet
- tutkimustiedon ja median terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito, medikalisaatio
- terveystottumusten arvioiminen ja seuranta sekä tutkimusten tekeminen

5.21 Opinto-ohjaus

5.21 OPINTO-OHJAUS

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään.

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko lukiokoulutuksen ajan kestävä jatkumo, jonka aikana opinto-ohjauksen kurssit tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuden hankkia perustiedot ja taidot, joiden varassa heidän on mahdollista suunnitella jatko-opintoja ja pohtia ammatillista suuntautumista. Valinta- tai muissa ongelmatilanteissa sekä päätöksentekotaitojensa kehittämiseksi opiskelijoiden tulee saada henkilökohtaista tai pienryhmäohjausta. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella opintoihinsa, koulutusvalintoihinsa sekä ammatti- ja urasuunnittelunsa, tulevaisuutensa ja elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus käsitellä pienryhmissä asioita, jotka ovat muiden opiskelijoiden kanssa jaettavissa olevia ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja auttaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita myös opintoihin liittyvissä käytännön kysymyksissä.

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen siten, että hän pystyy suunnittelemaan oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, tunnistamaan opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa, miten hän saa apua näihin ongelmiin. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy opiskelemaan täysipainoisesti koko lukion ajan, kykenee kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan sekä löytämään omat yksilölliset oppimisen tapansa ja vahvuutensa opiskelijana.

Opiskelijaa tulee ohjata hankkimaan tietoa ja hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät hakuoppaat ja muut tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota itsenäisesti jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Opiskelijaa tulee ohjata ja tukea elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa. Opiskelijan tulee saada ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa siten, että hänellä on tietoa opiskeluvaihtoehtoista lukion jälkeen ja että hän tuntee toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen keskeisen koulutustarjonnan. Tarkoituksena on, että opiskelijalla on valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ammatillisen suuntautumisen etsimisessä ja päätöksenteossa arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen koko ajan huomioon jatko-opintosuunnitelmansa.

Opinto-ohjauksen tehtävänä on välittää tietoa työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tutustua eri ammatteihin ja työelämään sekä opiskeluun muissa oppilaitoksissa. Opiskelijaa tulee ohjata siten, että hän osaa etsiä tietoa muiden maiden tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

1. Koulutus, työ ja tulevaisuus (OP1)

Opinto-ohjauksen pakollisen kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa lukio-opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Kurssiin liittyen järjestetään tutustumista työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin.

Opinto-ohjauksen kurssilla tulee käsitellä kaikille opiskelijoille yhteisiä, lukio-opintoihin, ylioppilastutkintoon, jatko-opintoihin, ammatti- ja urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä sekä kulloinkin lukio-opintojen kannalta ajankohtaisia asioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- opintojen rakentuminen ja omien opiskelutaitojen kehittäminen
- itsetuntemus
- omien toimintamallien ja vahvuuksien tunnistaminen
- työelämätietous
- ylioppilastutkinto
- ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opintojen pohtiminen
- jatko-opintoihin hakeutuminen
- työelämään siirtyminen

2. Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta (OP2)

Opinto-ohjauksen syventävän kurssin keskeisenä tavoitteena on lisätä opiskelijan opiskeluvalmiuksia, parantaa hänen itsetuntemustaan ja ohjata häntä perehtymään jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin kysymyksiin, joihin muussa ohjauksessa ei ole mahdollista syventyä. Kurssin puitteissa voidaan tutustua mahdolliseen jatko-opiskelupaikkaan.

Opetussuunnitelmassa määritellään opinto-ohjauksen syventävän kurssin tavoitteet ja keskeiset sisällöt kunkin koulun opiskelijoiden keskeisten tarpeiden pohjalta painottaen alueellisen työ- ja elinkeinoelämän kysymyksiä, itsetuntemusta ja opiskelun taitoja tai ammatti- ja urasuunnittelua tai käsitellen kaikkia osa-alueita yhdessä.

6

Opiskelijan oppimisen arviointi

6.1 ARVIOINNIN TAVOITTEET

”Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti.” (Lukiolaki 629/1998, 17 § 1 mom)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukion aikana että lukio-opiskelun päättyessä. Palautteen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Lisäksi arviointi antaa tietoja opiskelijan huoltajalle sekä jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluuyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteittensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkentamiseen.

6.2 KURSSISUORITUKSEN ARVIOINTI

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä. Kurssin arvioinnin tulee olla monipuolista ja perustua paitsi mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opintojen edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja opiskelijan tietojen ja taitojen arviointiin. Myös opiskelijan oma itsearviointi voidaan ottaa huomioon käyttäen hyväksi muun muassa kurssin arviointikeskusteluja. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

”Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti.”

(Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom)

”Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta.”

(Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom)

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksyty arvosana. Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin itsenäisesti opiskeltaviksi edellytettävistä opinnoista ja niiden suoritusperiaatteista.

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti.

”Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa.”

(Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom)

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, koulu voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

”Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4-10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. ... ” (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom)

Kunkin oppiaineen pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointitapoja voivat olla opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S = suoritettu), hylätty (H = hylätty) tai sanallinen arviointi. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat myös täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa. Kesken olevan kurssisuorituksen merkitävatavasta voidaan päättää opetussuunnitelmassa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa huomioon arvioinnissa, siten että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen

”Opiskelijan arvioinnista päättää kunkin oppiaineen tai aineryhmän osalta opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” (Lukioasetus 810/1998, 9 § 1 mom)

”Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen.” (Lukioasetus 810/1998, 9 § 2 mom)

Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opettajien ja opiskelijoiden oikeusturvaa ja motivoi opintoja. Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle kurssin alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa.

Opinnoissa eteneminen

”Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kurseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen.” (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom)

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Menettelystä, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa tämän asiakirjan kohdassa 6.3 määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Opetussuunnitelmassa määrätään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus yrittää korottaa myös hyväksytyä kurssiarvosanaa. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee tällöin kyseisistä suorituksista parempi.

Opintojen hyväksilukeminen

”Opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia.”

(Lukiolaki 629/1998, 23 § 1 mom)

”Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista.” (Lukiolaki 629/1998, 23 § 2 mom)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (L 629/1998, 23 §) on säädetty, tulee opintojen hyväksilukemisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa. Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alempaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettut opinnot voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi. Mikäli ne luetaan hyväksi pakollisiin tai opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin syventäviin kursseihin, tulee niistä antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä.

Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määrittely tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee järjestää lisäkuulustelu osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään, menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Maahanmuuttajaopiskelija arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille -oppimäärän mukaan, jos opiskelija on valinnut sen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseista. Suomi/ruotsi äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille oppimäärästä, mutta ei molemmista.

6.3 OPPIAINEEN OPPIMÄÄRÄN ARVIOINTI

”Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kurseihin.”
(Valtioneuvoston asetus 955/2002)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä niihin läheisesti liittyvistä soveltavista kursseista. Soveltavien kurssien kuulumisesta eri oppiaineiden oppimääriin päätetään opetussuunnitelmassa. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin.

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien kurssi-arvosanojen aritmeettisena keskiarvosanana. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssi-arvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskeltuja pakollisia ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä valtakunnallisia syventäviä kursseja,	joista voi olla hylättyjä kurssi-arvosanoja enintään
1–2 kurssia	0
3–5 kurssia	1
6–8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit, eikä mitään niistä voi jälkikäteen poistaa. Oppiaineen oppimäärään liittyvien muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointitavasta päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

”Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom)

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelemien syventävien ja soveltavien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä
- opiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssi-arvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

6.4 LUKION OPPIMÄÄRÄN SUORITUS

”Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla kestoaltaan edellä mainittua lyhyempiä tai pitempiä. Lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. ...” (Lukioasetus 810/1998, 1 § 1 mom)

Opiskelijan henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaan kuuluvia pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja tulee olla opiskeltu vähintään siinä laajuudessa kuin ne on määritelty valtioneuvoston 14.11.2002 antamassa tuntijakopäätöksessä. (Valtioneuvoston asetus 955/2002).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät edellä esitetyllä tavalla hyväksytysti ja lukion vähimmäiskurssimäärä 75 kurssia täyttyy. Oppilaitoskohtaisista syventävistä ja soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

”Opinnoissa etenemistä tai päätösarviointia koskevan päätöksen uusimista on pyydetty kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” (Lukioasetus 810/1998, 13 § 1 mom)

”Jos 1 momentissa tarkoitettu uusi arviointi tai ratkaisu, jolla pyyntö on hylätty, on ilmeisen virheellinen, lääninhallitus voi opiskelijan pyynnöstä velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin tai määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi taikka määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava.” (Lukioasetus 810/1998, 13 § 2 mom)

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisu-mahdollisuudesta.

6.5 TODISTUKSET JA NIIHIN MERKITTÄVÄT TIEDOT

”Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom)

”Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä on säädetty.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 2 mom)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun henkilö on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- tiedot oppilaitoksen todistuksenanto-oikeudesta
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimäärästä
  - ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)
  - S2/R2 = suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille
  - A = perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkaneen kielen oppimäärä
  - B1 = perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen yhteisen kielen oppimäärä
  - B2 = perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä
  - B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä

Suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille (S2/R2) merkitään todistuksessa äidin-kielen ja kirjallisuuden kohtaan.

Mikäli opiskelijan opiskelema oma äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, se kirjataan soveltaviin opintoihin omaksi kohdaksi otsikolla ”Muu opiskelijan äidinkieli”.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset erillisistä näytöistä kuten esimerkiksi suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muissa oppilaitoksissa suoritetuista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät ole mukana oppiaineiden oppimäärien yhteydessä.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä kunkin kurssin arvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (suoritettu/hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista tiedostoa, josta ilmenevät suoritettut kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

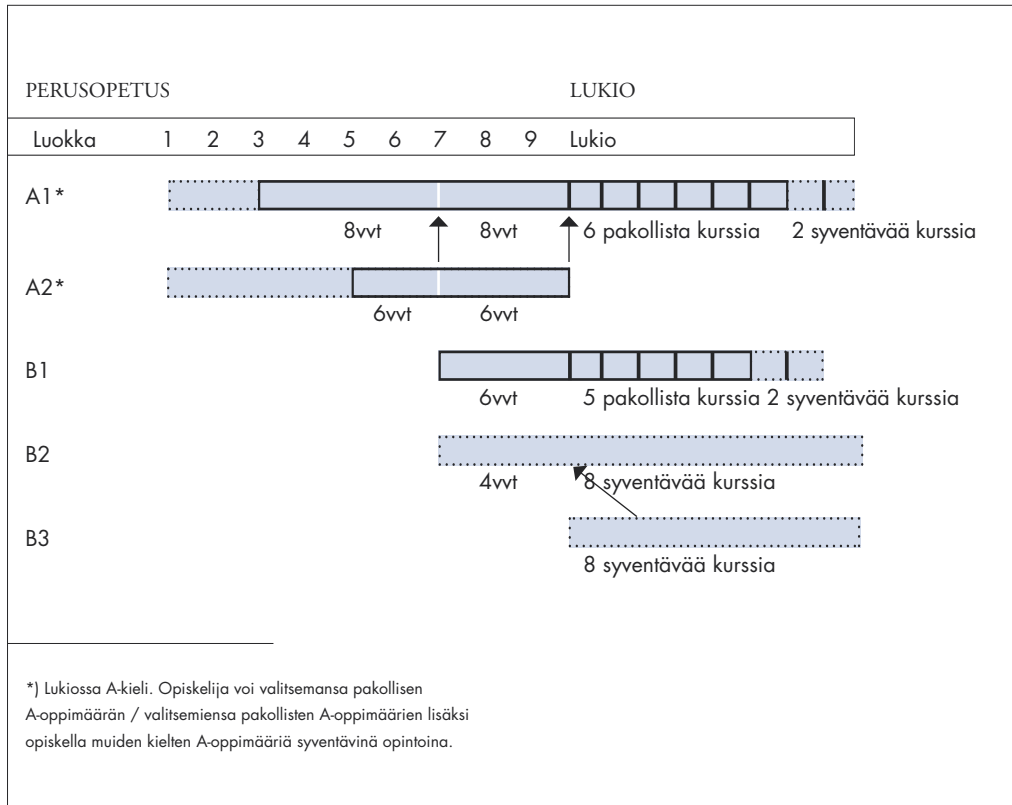
Todistukseen merkitään opiskelijan suorittama kokonaiskurssimäärä.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Liitteet

LIITE 1 Kielten opiskelun mahdollisuuksia kuvaava kaavio

LIITE 2

Kielitaidon tasojen kuvausasteikko

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa	
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
A1.1	Kielitaidon alkeiden hallinta	• Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehoituksia) arkisissa yhteyksissä. • Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkein alkeellisinta kieliaineista. • Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, osoittamista, käännoästä.	• Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhekumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkieleen tai eleisiin. • Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia. • Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia. • Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakioilmaisuja. • Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaisut voivat olla melko virheetömiä.
A1.2	Kehittyvä alkeiskiellitaito	• Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehoituksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittöömään tilanteeseen. • Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selviä tilannevihjeitä. • Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännoästä.	• Osaa viestiä suppeasti joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhekumppanin apua. • Puheessa on taukoja ja muita katkoksia. • Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisongelmia. • Osaa hyvin suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia. • Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.

Luetun ymmärtäminen

- Tuntee kirjainjärjestelmän, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän.
- Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin.
- Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen.

Kirjoittaminen

- Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyin ilmaisin.
- Osaa kirjoittaa kielen kirjaimet ja numerot kirjaimin, merkitä muistiin henkilökohtaiset perustietonsa ja kirjoittaa joitakin tuttuja sanoja ja fraaseja.
- Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja.
- Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.

- Ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin.
- Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tarvittaessa uudelleen
- Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustettavassa yhteydessä on rajallinen.

- Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein.
- Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja).
- Osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita.
- Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
A1.3	Toimiva alkeiskielitaito • Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja) rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukena. • Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluita. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua yleiskielistä puhetta.	• Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhekumppanin apua. • Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia. • Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita. • Alkeellisessäkin puheessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita.
- Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset).
- Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta.

Kirjoittaminen

- Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa.
- Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä (yksinkertaisen postikortin, henkilötiedot, yksinkertainen sanelu).
- Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreetteihin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkkeitä.
- Alkeellisessakin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
A2.1	Peruskielitaidon alkuvaihe • Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. • Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa.	• Osaa kuvata lähipiiriään muutamin lyhyin lausein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelutilanteista. Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua. • Tuottaa sujuvasti joitakin tuttuja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheitä voi kointua satunnaisia ymmärtämisongelmia. • Osaa helposti ennakoitavan perustason ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita). • Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteissakin.

Luetun ymmärtäminen

- Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita).
- Ymmärtää tekstin pääajatuksat ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päätelyyn kontekstin avulla.
- Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta.

Kirjoittaminen

- Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiininomaisimmista arkitilanteista.
- Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohtaiset kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista).
- Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettia sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitettyjä rinnasteisia lauseita.
- Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taivutus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
A2.2	Kehittyvä peruskielitaito • Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia. • Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idioimeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein.	• Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiininomaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä. • Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy. • Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita. • Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.

Luetun ymmärtäminen

- Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöohjeet, pikku-uutiset).
- Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsenneilystä muutaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista.
- Tarvitsee usein uudelleen luke- mista ja apuvälineitä tekstikappaleen ymmärtämiseksi.

Kirjoittaminen

- Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa.
- Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolista (lyhyet kirjeet, muistilaput, hakemukset, puhelinviestit).
- Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot.
- Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
B1.1	Toimiva peruskielitaito • Ymmärtää pääajatuksat ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kerronta. Tavoittaa radioutusten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat. • Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja. • Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.	• Osaa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kieli-alueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaativammissa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia. • Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epäröintiä. • Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran. • Osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita. • Laajemmassa vapaassa puheessa kielioppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
- Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.
- Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.

Kirjoittaminen

- Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtais-takin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista.
- Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmissa kirjallisen viestinnän muodoissa.
- Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.
- Rutiininomainen kieliaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativammat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
B1.2	Sujuva peruskielitaito • Ymmärtää selväpiirteistä asiatieta, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit). • Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta. • Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia.	• Osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa. • Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy. • Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia. • Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. • Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne haittaavat harvoin laajempaakaan viestintää.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa.
- Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän.
- Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi.

Kirjoittaminen

- Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista.
- Osaa kirjoittaa muutaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvedoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). Osaa esittää jonkin verran tuktietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon.
- Hallitsee melko monenlaiseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alistaisuutta.
- Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyyliässä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
B2.1	Itsenäisen kielitaidon perustaso • Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksat, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot). • Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuusastetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat. • Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa.	• Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspääpiiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä. • Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja. • Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luontevia. • Osaa käyttää monipuolisesti kielien rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin. • Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan itsenäisesti muutaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskohtaisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.
- Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen, paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkästä tekstistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin.
- Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien idiomit ja kulttuuriviittaukset.

Kirjoittaminen

- Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia asiaviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot).
- Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin.
- Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen.
- Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliopin ja välimerkkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisun ja tyylin joustavuus tuottavat ongelmia.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
B2.2	Toimiva itsenäinen kielitaito • Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu). • Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluista tai esityksistä. Osaa päätellä äänen lausumattomia asenteita ja sosio-kulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa. • Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia.	• Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskulkuja ja kytkeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin. • Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epäroinneista huolimatta. • Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia. • Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuusastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. • Kieliopin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä.
- Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaistakseen ne toisin sanoin.
- Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset.

Kirjoittaminen

- Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osaa kirjoittaa esseën, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistiinpanoja jatko-tehtäviä varten ja yhteenvetoja.
- Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsen-tyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehittää argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia.
- Kielellinen ilmaisuväara ei rajoita havaittavasti kirjoittamista.
- Hallitsee hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen
C1.1	Taitavan kielitaidon perustaso	• Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempääkin puhetta tai esitystä (elokuvia, luentoja, keskusteluja, väittelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneltä ja sisältää idiomaattisia ilmauksia ja rekisterinvaihdoksia. • Ymmärtää hyvin erilaisia äänitemateriaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistuen. • Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia.	• Osaa pitää pitkäkkön, valmistellun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa monimutkaisiin käsitteellisiin ja yksityiskohtia sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiniilunteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaisen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyllilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia. • Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja lähes vaivattomasti. • Osaa vaihdella intonaatiota ja sijoittaa lausepainot oikein ilmaistakseen kaikkein hienoimpiakin merkitysvariantteja. • Sanasto ja rakenteisto ovat hyvin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. • Kieliopin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hankaloita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse.

Luetun ymmärtäminen

- Ymmärtää yksityiskohtaisesti pitkähköjä, kompleksisia tekstejä eri aloilta.
- Pystyy vaihtelemaan lukutapaansa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllillisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkitäyksiä. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä.
- Vaativimmat yksityiskohdat ja idiomaattiset tekstikohdat saattavat vaatia useamman lukukerran tai apuvälineiden käyttöä.

Kirjoittaminen

- Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmaisemaan itseään täsmällisesti ja ottamaan huomioon vastaanottajan. Osaa kirjoittaa todellisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja monitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista.
- Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi.
- Kielellinen ilmaisuvälineistö on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idiomaattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat.
- Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä satunnaisesti idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.

LIITE 3

Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002)

N:o 955

Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta

Annettu Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön esittelystä, säädetään 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain (629/1998) 10 §:n 1 momentin ja 39 §:n nojalla, sellaisena kuin niistä on 10 §:n 1 momentti laissa 1184/1998:

1 luku

Yleistä

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista samoin kuin opetuksen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä opinto-ohjaukseen (tuntijako).

2 luku

Lukiokoulutuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet

2 §

Lukio opiskeluympäristönä

Lukion tulee olla opiskelijalle henkisesti ja fyysisesti turvallinen, oppimisen ja osallistumisen mahdollistava avoin ja myönteinen opiskeluympäristö. Lukion tulee tukea vuorovaikutteisuutta sekä oppilaitoksen sisällä että yhteydenpidossa ympäristöön.

Opiskelijan itsenäisen toiminnan ja vastuullisuuden lisäksi lukiossa korostetaan opiskelijan asemaa osana opiskeluyhteisöä.

3 §

Opetuksen tavoitteet

Lähtökohtana opetuksessa on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tavoitteena on, että opiskelija oppii arvostamaan luonnon ja kulttuurien monimuotoisuutta.

Opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua aikuisen vastuuseen omasta ja muiden ihmisten hyvinvoinnista, elinympäristön tilasta sekä kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta. Opiskelijaa perehdytetään elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen. Opiskelijan kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tuntemusta syvennetään.

Opetuksen pitää kannustaa opiskelijaa toimimaan opiskeluyhteisössä ja yhteiskunnassa paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Tavoitteena on, että opiskelija oppii edistämään yhdessä muiden kanssa ihmisoikeuksia, demokratiaa, tasa-arvoa ja kestävästä kehitystä.

Tavoitteena on, että opiskelija omaksuu hyvät tavat ja osaa ilmaista kulttuuri-identiteettiään sekä että hän tiedostaa oman persoonallisen erityislaatunsa.

4 §

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Opiskelijalle tulee antaa jatko-opintojen, kansalaisena toimimisen ja laadukkaan elämän kannalta hyvä yleissivistys. Tietoja ja taitoja syvennetään sekä annetaan laajat yleistiedot ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuureista ja luonnosta. Tavoitteena on, että opiskelijalla on hyvät tietoyhteiskuntataidot. Häntä harjaannutetaan käyttämään niitä tiedonhankintaan ja viestintään, hallitsemaan mediaosaamisen perustaitoja sekä arvioimaan kriittisesti tietoa. Opiskelijalle opetetaan yhteistyötaitoja, jotka mahdollistavat toimimisen itsenäisesti ja ryhmässä.

Opetuksen tulee harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti itseilmaisuudessa ja vuorovaikutustaidoissa ja ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Opetuksen on tarjottava esteettisiä kokemuksia sekä elämyksiä eri taidemuodoista.

5 §

Elinikäinen oppiminen ja itsensä kehittäminen

Opetuksen on kehitettävä opiskelijan opiskelutaitoja ja opiskelijan kykyä arvioida opiskelutaitojaan. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan.

Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen. Häntä tuetaan luottamaan opiskelutaitoihinsa sekä tekemään jatko-opintosuunnitelmia. Opetuksen on luotava valmiuksia opiskelijan oman tehtävän löytämiseksi yhteiskunnassa ja työelämässä.

6 §

Aikuisille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet

Aikuisille annettavaa opetusta kehitetään yleissivistävänä opetuksena. Opetuksen tulee

tarjota monipuoliset edellytykset perus-, jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä opiskelijan elinikäiseen itsensä kehittämiseen osana aikuiskoulutusta. Aikuisille annettavassa opetuksessa tulee antaa tutkintotavoitteisen opetuksen lisäksi suoritustavoitteisesti opiskelevien aineopiskelijoiden sekä muiden erityisryhmien opetusta, joissa otetaan huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet.

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saa yleissivistävän tiedon lisäksi sellaisia opiskelu-, kieli- ja viestintätaitoja sekä tietoteknisiä taitoja, joita tarvitaan sekä jatko-opintoihin että työllistymiseen ja työelämässä menestymiseen. Opetuksen tulee kehittää valmiuksia elinikäiseen oppimiseen sekä tukea opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

3 luku

Lukio-opetuksen tuntijako

7 §

Nuorille annettavien opintojen rakenne

Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kurseihin. Syventävät kurssit ovat pääasiassa pakollisiin kurseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja, joita opiskelijalle tulee tarjota valittaviksi.

Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kurseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkurseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kurseihin voivat kuulua myös taitoja taideaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Soveltavat kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa soveltaviksi kurseiksi myös edellä tarkoitettuja muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä opintoja.

8 §

Nuorille annettavan opetuksen tuntijako

Nuorille annettavan lukiokoulutuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaine tai aineryhmä	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien määrä
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	3
Kielet		
perusopetuksen vuosiluokilta 1–6 alkava kieli (A-kieli)	6	2
perusopetuksen vuosiluokilta 7–9 alkava kieli (B-kieli)	5	2
muut kielet		16
Matematiikka		
lyhyt oppimäärä	6	2
pitkä oppimäärä	10	3
Ympäristö ja luonnontieteet		
Biologia	2	3
Maantiede	2	2
Fysiikka	1	7
Kemia	1	4
Uskonto tai elämäntietotieto	3	2
Filosofia	1	3
Psykologia	1	4
Historia	4	2
Yhteiskuntaoppi	2	2
Taito- ja taideaineet	5	
Liikunta	2	3
Musiikki	1-2	3
Kuvataide	1-2	3
Terveystieto	1	2
Opinto-ohjaus	1	1
Pakolliset kurssit	47–51	
Syventävät kurssit vähintään	10	
Soveltavat kurssit		
Kurssit yhteensä vähintään	75	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä ja soveltavia kursseja. Oppituntien lisäksi opinto-ohjauksessa opiskelijalle annetaan muuta ohjausta.

Opiskelija voi opiskella useampaa kuin

yhä A-kieltä. Jos toista kotimaista kieltä opiskellaan A-oppimäärän mukaisesti, on pakollisten kurssien määrä kuusi.

Saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi

toisena kielenä -oppimäärän mukaan.

Jos saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan hänen omaa äidinkieltään, opiskelijan äidinkielen ja kirjallisuuden ja muiden kielten pakollisten kurssien yhteismäärät sekä opiskelijalle pakollisten kurssien kokonaismäärä voivat olla 1 momentissa säädettyä pienemmät. Tässä

tapauksessa toista kotimaista kieltä opiskellaan valinnaisena aineena.

Jos vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan suomen tai ruotsin kieltä suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä toisen kotimaisen kielen tunnit saadaan jakaa mainittujen aineiden opetuksen siten kuin koulutuksen järjestäjä päättää.

9 §

Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako

Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaineet	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien vähimmäismäärä
Äidinkieli ja kirjallisuus	5	1
Kielet		
A-oppimäärä	6	2
B1-oppimäärä	5	2
Muut oppimäärät (B2, B3)		6
Matematiikka		
lyhyt oppimäärä	6	2
pitkä oppimäärä	10	3
Katsomukselliset ja yhteiskunnalliset aineet		6
Uskonto tai elämäkatsomustieto	1	
Historia	3	
Yhteiskuntaoppi	1	
Filosofia	1	
Luonnontieteelliset aineet		7
Fysiikka	1	
Kemia	1	
Biologia	2	
Maantiede	1	
Psykologia		2
Muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia		
Yhteensä vähintään	44	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä kursseja sekä muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia.

Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Joko A-kielen tai B1-kielen tulee olla toinen kotimainen kieli. Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus opiskella valinnaisena aineena yhtä tai useampaa kieltä.

Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa voidaan poiketa 1 momentista sen mukaan, kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.

Oppiaineiden opetuksen lisäksi opiskelijoille annetaan opintoihin liittyvää ohjausta. Ohjaukseen osallistuminen on opiskelijalle vapaaehtoista.

Mitä 8 §:n 4-6 momentissa säädetään koskee myös aikuisille annettavan opetuksen tuntijakoa.

10 §

*Erityisen koulutustehtävän
saaneen koulutuksen järjestäjän antamaa
opetusta koskeva erityissäännös*

Lukiolain 3 ja 4 §:n mukaisen erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamassa opetuksessa voidaan poiketa 7 tai 8 §:stä sen mukaan kuin koulutuksen järjestämistä koskevassa luvassa määrätään.

4 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

11 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2003.

Tällä asetuksella kumotaan lukion tuntijaosta 23 päivänä syyskuuta 1993 annettu valtioneuvoston päätös (835/1993) ja aikuislukion tuntijaosta 26 päivänä syyskuuta 1994 annettu opetusministeriön päätös (873/1994) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

12 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 11 §:n 2 momentissa mainitun päätöksen mukaan laadittua opetussuunnitelmaa voidaan noudattaa, kunnes opetushallitus päättää tämän asetuksen mukaisten opetussuunnitelmien perusteista ja niiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien käyttöönotosta. Opetushallituksen tulee hyväksyä opetussuunnitelmien perusteet niin, että tämän asetuksen mukaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2005.

Erityisen koulutustehtävän saaneelle koulutuksen järjestäjälle 11 §:n 2 momentissa mainittujen päätösten nojalla annetut määräykset raukeavat viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2005.

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002

Opetusministeri Maija Rask
Hallitusneuvos Eeva-Riitta Pirhonen

LIITE 4

Opetushallituksen suositus lukiokoulutuksessa opiskelevien maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteiksi

Äidinkieli ja kirjallisuus, muu opiskelijan äidinkieli -opetuksen perustehtävänä on tukea opiskelijan kasvamista sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. Yhdessä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tai suomi/ruotsi äidinkielenä -opetuksen kanssa opiskelijan oman äidinkielen opetus vahvistaa opiskelijan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Äidinkielen opetuksessa luodaan perusta, jonka varassa opiskelija voi ymmärtää eri oppiaineissa tarpeellisia käsitteitä. Sisältöalueita painotetaan suhteessa käytettävissä olevaan tuntimäärään, opiskelijoiden kielitaitoprofiiliin, opetusryhmän kokoon ja opetettavan kielen ominaisuuksiin.

Opetus lähtee opiskelijoiden kielellisistä ja kulttuurisista kokemuksista. Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijat ovat lähtökohdiltaan erilaisia ja että ympäristön tuki vieraskielisen opiskelijan oman äidinkielen oppimiselle on vähäinen. Opetuksessa hyödynnetään paljon vertaisryhmää, ja opiskelijalle tarjotaan runsaasti mahdollisuuksia kuunnella ja puhua äidinkieltään koulussa. Opiskelijaa rohkaistaan ja tuetaan sekä ajattelun kehittämiseen että persoonalliseen kielenkäyttöön. Tavoitteellista äidinkielen opetusta tuetaan kodin ja koulun yhteistyöllä.

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen suunnittelussa on otettava huomioon, että äidinkielen hallinnan tavoitteita ei voida asettaa samalle tasolle kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla.

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tulee tietoiseksi äidinkieltensä rakenteesta ja käytöstä
- laajentaa sanavarastoaan ja parantaa tekstinlukutaitoaan
- osaa hyödyntää monipuolisesti omakielisiä puhuttuja tai kirjoitettuja tekstejä
- pystyy ilmaisemaan itseensä äidinkielellään rohkeasti ja luontevasti erilaisissa puhetilanteissa
- pystyy kirjoittamaan erilaisia tarkoituksia varten
- syventää oman kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemustaan
- osoittaa oman kielen ja kulttuurin arvostusta ja on motivoitunut kehittämään äidinkielen taitoaan edelleen.

Arviointi

Arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti kielitaidon ja -tiedon eri alueisiin. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset, osallistumisaktiivisuus ja harrastuneisuus.

Kurssit

Puhuminen, lukeminen, kirjoittaminen ja kielen havainnointi kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin.

1. Oma äidinkieli ja sen käyttö (ÄIM1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion äidinkielen opetusta ja vahvistaa sanavaraston ja perusrakenteiden hallintaa. Kurssin aluksi eritellään opiskelijoiden äidinkielen osaamista sekä heidän aikaisempia tietojaan ja tietoisuuttaan omasta äidinkielestään ja kulttuuristaan. Tutustutaan oman äidinkielen käyttöön ja kielen vaihteluun asianomaisella kielialueella. Kuunnellaan äidinkieltä eri tilanteissa sekä keskustellaan opiskelijan perinteistä, lukio-opinnoista ja suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvistä asioista. Kartutetaan sanastoa ja määritellään eri alojen peruskäsitteitä omalla äidinkielellä.

2. Kielitieto ja oikeakielisuus (ÄIM2)

Perehdytään tarkemmin oman kielen rakenteeseen ja erityispiirteisiin suomen/ruotsin kieleen verrattuna. Harjoitellaan oman kielen kirjallista käyttöä. Edetään ensin henkilökohtaisista tarkoituksista vaativampiin viestintätehtäviin. Muissa kuin latinalaista kirjaimistoa käyttävissä kielissä varmistetaan kunkin kielen kirjoitustekniikka, mahdollisesti myös tietokoneen avulla.

3. Kielialueen kulttuuri (ÄIM3)

Tutustutaan asianomaisen kieli- ja kulttuurialueen kulttuuriperinteisiin, myös suulliseen kansanperinteeseen, uskontoon ja uskomuksiin sen mukaan, mikä merkitys niillä on kyseisessä kulttuurissa. Verrataan oman kulttuurin piirteitä suomalaiseen kulttuuriin. Aihealueisiin tutustutaan monipuolisesti niistä lukien, puhuen ja kirjoittaen.

4. Viestintä ja yhteiskunta (ÄIM4)

Perehdytään mahdollisuuksien mukaan asianomaisen kielialueen ajankohtaisiin mediateksteihin kuten uutisiin, mainoksiin, artikkeleihin ja reportaaseihin sekä keskustellaan ja kirjoitetaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista. Syvennytään oman kielialueen nykyisiin oloihin. Opiskelija voi suullisesti tai kirjallisesti esitellä ja eritellä valitsemaansa lehtiartikkelia, radio- tai televisio-ohjelmaa.

5. Kaunokirjallisuus ja muut taidelajit (ÄIM5)

Tutustutaan oman kielen tai kielialueen joihinkin tunnettuihin kirjailijoihin ja taiteilijoihin. Luetaan yhdessä jotakin kaunokirjallista teosta ja pohditaan sen sisältöä ja kieltä. Opiskelijat voivat lukea ja referoida haluamansa teoksen tai syventyä johonkin taidelajiin ja kertoa siitä. Opiskelijat voivat esitellä sopivissa tilaisuuksissa oman kielialueensa kulttuuria, taidetta ja kirjallisuutta.

6. Tiedon maailma (ÄIM6)

Perehdytään koulun muihin oppiaineisiin liittyviin eri tieteenalojen teksteihin sanavaraston laajentamiseksi ja eri tieteenalojen nykikäsitteiden oppimiseksi. Keskustellaan eri alojen ajankohtaisista asioista. Kirjoitetaan ja esitellään oma artikkeli tai asiateksti. Voidaan toteuttaa myös laajempi yhtä alaa käsittelevä projekti.

